ANALELE ŞTIINȚIFICE
ALE
UNIVERSITĂȚII DE STUDII EUROPENE
DIN MOLDOVA

ISSN 2435-1114
ISBN 978-9975-3116-7-0

EDIȚIA V

CHIŞINĂU 2016

COLEGIUL DE REDACŢIE:

Redactor-şef: *SEDLEŢCHI Iurie,* Rector USEM, doctor, profesor universitar

Redactor-şef adjunct: *ŢURCAN Aurelia,* prorector USEM, doctor, profesor universitar interim.

Membri:
AIRAPETEAN Artur - Doctor în drept, conferenţiar universitar, USEM
BAHNEANU Vitalina - Doctor, conferenţiar universitar, USEM
BĂIEŞU Aurel - Doctor habilitat în drept, conferenţiar universitar, Curtea Constituţională a Republicii Moldova
BURIAN Alexandru - Doctor habilitat, profesor universitar
MARIŢ Alexandru - Doctor în drept, profesor universitar interim., USEM
PÎRŢAC Grigore - Doctor în ştiinţe politice, conferenţiar universitar, USEM
PERCINSCHI Natalia – Doctor în economie, conferenţiar, cercetător coordonator INCE

Analele USEM constituie o publicaţie ştiinţifică anuală elaborată în baza rezultatelor cercetărilor ştiinţifice ale corpului ştiinţifico-didactic ale USEM din domeniul ştiinţelor socio-economice şi umanistice.

Publicaţia este recomandată tuturor celor interesaţi de problemele socio-economice şi umanistice actuale, inclusiv: doctoranzilor, studenţilor la specialităţile sus-numite, specialiştilor din domeniile respective etc.

DESCRIEREA CIP A CAMEREI NAŢIONALE A CĂRŢII
Universitatea de Studii Europene din Moldova. Analele Ştiinţifice ale Universităţii de Studii Europene din Moldova: Ed. a5-a/ Univ. de Studii Europene din Moldova; col. red.: Sedleţchi Iurie (red.-şef) [et al.]. – Chişinău: USEM, 2016. – 98 p.
– ISSN 2435-1114
Texte : lb. rom., engl., fr., alte lb. străine. - Rez.: lb. rom., engl.– Referinţe bibliogr. la sfârşitul art. şi în subsol. – 100 ex.
ISBN **978-9975-3116-7-0**
082:378(478-25)=00
U56

ISSN 2435-1114
© UNIVERSITATEA DE STUDII EUROPENE DIN MOLDOVA, 2016

Preluarea textelor editate în revista „Analele ştiinţifice ale USEM" este posibilă doar cu acordul autorului. Responsabilitatea asupra fiecărui text publicat aparţine autorilor. Opinia redacţiei nu coincide totdeauna cu opinia autorilor.

Redactor literar (l. română): CONSTANTINOVICI Elena, dr. hab., prof.univ.
Redactor literar (l. franceză): BAHNEANU Vitalina, dr., conf.univ.
Redactor literar (l. engleză): CORCODEL Svetlana

Articolele au fost recenzate de specialişti în domeniu şi aprobate spre publicare de Senatul USEM (Proces-verbal nr. 4 din 23.12.2015).

Fondator:
Universitatea de Studii Europene din Moldova.

Adresa redacţiei: Complexul Editorial, USEM,
or. Chişinău, str. Ghenadie Iablocikin 2/1, oficiul 213, Indexul poştal: MD-2069.
tel.: 022- 509 129, fax: 022- 509 122
web: www.usem.md/activitateastiintifica/; e-mail: **aurelia_turcan@mail.ru**

EDIŢIA V (Nr. 1 / 2016)

SUMAR

pagina

SECŢIA I. CERCETĂRI SOCIO-ECONOMICE CERCETĂRI JURIDICE 5

1. Aurel BĂIEŞU. Executarea silită în natură a obligaţiei contractuale în dreptul comparat şi în dreptul uniform 5
2. Ion BÎTCĂ, Irina BEVZIUC. Conditions of refusal to negotiate stage pre contractual 21
3. Grigore PIRŢAC, Ion BOTNARENCO. Uniunea Europeană şi problema imigraţiei 27

CERCETARI ECONOMICE 34

4. Aurelia ŢURCAN (ŞUŞU). Metode de identificare şi prevenire a riscului în activităţi investiţionale 34
5. Ecaterina NEGRU. Политика, направленная на предотвращение утечки человеческого потенциала из научной сферы в Молдове 43
6. Aurelia ŢURCAN (ŞUŞU), Tatiana BUJOR. Evoluţia şi căile de stimulare a micului busines din sectorul agrar în vederea creşterii competivităţii 47
7. Лилия ШАРГУ, Наталия ШАРАФУДИНОВА, Юлия ВАЛЕЕВА. Управление розничных торговых сетей основано на потребности клиента 52

CERCETARI SOCIALE (comunicare, psihologie) 60

8. Valentina ENACHI. Comunicarea interculturală versus propaganda: aspecte istorice 60
9. Silvia CHEIANU. Aspectul dimensiunilor psihologice şi socio-juridice ale delincvenţei juvenile 69
10. Silvia CHEIANU. Aspecte generale privind unii factorii ce declanşează delincvenţa juvenilă 72

SECŢIA II. CERCETĂRI UMANISTICE 77

11. Laureta MEMA. La naissance de l'ecrivain au 17eme et au 18eme siecle 77
12. Lorena DEDJA, Drita RIRA, Eldina NASUFI. La francophonie, un relais entre deux pays. Les relations Albano-Roumaines 88
13. Spartak KADIU, Xhemile ABDIU. Hierarchy in the institutions in Albania under Ottoman Domination 91

Cerinţe de prezentare a articolelor ştiinţifice 96

ISSN 2435-1114

SECŢIA I. CERCETĂRI SOCIO-ECONOMICE

CERCETĂRI JURIDICE

EXECUTAREA SILITĂ ÎN NATURĂ A OBLIGAŢIEI CONTRACTUALE ÎN DREPTUL COMPARAT ŞI ÎN DREPTUL UNIFORM

Aurel BĂIEŞU
Doctor habilitat în drept,USEM
aurelbaiesu@yahoo.com

Generalităţi.

Dacă debitorul nu execută de bună voie obligaţia contractuală, creditorul, pentru a valorifica dreptul său subiectiv pe care îl are împotriva debitorului, poate recurge la mijloacele pe care legea i le pune la dispoziţie pentru a-l sili să execute. În acest caz creditorul poate cere executarea silită, prin obligarea debitorului să execute în mod efectiv şi real prestaţia l-a care acesta s-a obligat.

Un drept general la executarea în natură prezintă multiple avantaje. În principiu, executarea silită în natură este sancţiunea cea mai potrivită pentru creditor, deoarece numai în acest fel creditorul primeşte exact acel rezultat pe care l-a urmărit la încheierea contractului, adică acea prestaţie pentru care a contractat. De asemenea, în aşa fel se evită dificultăţile legate de evaluarea prejudiciului. În sfârşit, se respectă principiul forţei obligatorii al contractului, care este unul fundamental, cel puţin în sistemele de drept continental.

Însă acest ideal, în anumite împrejurări, se confruntă cu unii factori susceptibili de a ştirbi eficienţa acestui remediu. Astfel, în situaţia în care pretenţiile creditorului ar putea fi satisfăcute prin alte mijloace, de exemplu prin alocarea unor sume de bani, executarea silită în natură se poate învedera ca o măsură prea severă pentru debitor, atunci când realizarea ei este mult prea oneroasă în raport cu interesele creditorului. Uneori, în virtutea unor circumstanţe, executarea în natură devine imposibilă în fapt sau în drept. În plus, punerea în aplicare a acestei sancţiuni, în special în cazul executării obligaţiilor nepecuniare, poate fi destul de anevoioasă din punct de vedere practic. Din considerentele evocate, sancţiunea executării silite în natură este subiectul unor abordări controversate în sistemele juridice examinate. În contextul analizei acestor abordări, în cele ce urmează, între altele, vom încerca să dăm răspuns şi la următoarele întrebări:

- este oare executarea silită în natură un drept al creditorului şi este oare judecătorul obligat să aplice această sancţiune atunci când i se cere acest lucru, sau el are o putere de apreciere în privinţa acordării sancţiunii apropriate?
- este oare aplicarea sancţiunii executării silite în natură o obligaţie a creditorului sau el poate opta în favoarea daunelor-interese chiar dacă executarea în natură este posibilă?

Rezultate şi discuţii:

Regimul general al executării silite în natură. În ***dreptul francez***, potrivit unei opinii dominante, dreptul la executarea în natură a obligaţiilor contractuale (*ad ipsam rem*) constituie efectul direct al principiului forţei obligatorii a contractului enunţat în art.1134 al.1 al C. civ. fr. Mai multe dispoziţii ale acestui cod autorizează în mod explicit instanţa de judecată de a pronunţa executarea silită în natură. Astfel art.1184 al.2, care se referă la toate obligaţiile

contractuale, dispune că „partea faţă de care angajamentul nu a fost executat are alegerea de *a sili cealaltă parte să execute convenţia*, atunci când executarea este posibilă sau să ceară rezoluţiunea acestei convenţii cu daune-interese”. De asemenea, art. 1143, care se referă la obligaţiile de a nu face, afirmă că „creditorul are dreptul de a cere ca totul ce a fost făcut prin contravenţie la angajament să fie distrus…” În acelaşi context se înscrie şi art.1228 referitor la clauza penală, potrivit căruia „creditorul, în loc să ceară pedeapsa stipulată contra creditorului care este în întârziere, *poate urmări executarea obligaţiei principale*”. La aceste prevederi ale Codului civil se adaugă art. 1 al. 1 al Legii din 9 iulie 1991 asupra reformei procedurilor civile, care dispune că orice creditor poate, în condiţiile prevăzute de lege, să-l oblige pe debitorul său, ce nu şi-a onorat obligaţiile, să şi le onoreze.

În dreptul francez nu s-a conturat o regulă fermă în privinţa faptului dacă executarea în natură este un drept al creditorului şi dacă, deci, judecătorul trebuie să aplice această sancţiune atunci când creditorul o cere. Potrivit jurisprudenţei şi doctrinei tradiţionale franceze, judecătorul dispune de o putere suverană pentru a alege modul de reparare pe care îl consideră cel mai apropriat. În special el poate refuza condamnarea la executarea în natură în baza art.1142 C. civ. fr. (a se vedea *infra*). La fel, judecătorul poate acorda daune-interese atunci când i s-a cerut executarea în natură, pe motivul că aceasta cere eforturi şi cheltuieli nerezonabile din partea debitorului[1].

În ultimii ani, însă, în Franţa a început să se contureze o nouă tendinţă, care constă în a considera, în principiu, executarea în natură ca un drept al creditorului. Drept urmare, judecătorul nu poate refuza să-l condamne pe debitor la executare atunci când creditorul o cere. În acest sens s-a pronunţat în repetate rânduri şi Curtea de casaţie[2].

Totuşi, dreptul la executare în natură, fiind incontestabil în principiu, este afectat de unele limitări. Astfel, se consideră că acest drept încetează odată ce executarea devine imposibilă; de exemplu, atunci când bunul ce trebuie să fie livrat a dispărut sau a fost cedat unui terţ de bună credinţă, de la care nu poate fi revendicat; sau atunci când lucrarea promisă nu poate fi executată, deoarece materia primă este deficientă etc. În asemenea ipoteze, în locul executării în natură se va proceda la reparaţie în bani. O altă limitare se întemeiază pe teoria „abuzului de drept”; dacă executarea în natură este extrem de oneroasă pentru debitor, ar fi un abuz din partea creditorului să ceară această sancţiune, dacă daunele-interese ar putea să-i furnizeze o compensaţie adecvată cu un cost mult mai redus[3].

De asemenea, trebuie de precizat că, în dreptul francez, executarea în natură este un drept şi nu o obligaţie a creditorului, acesta putând să renunţe la ea şi să ceară daune-interese, chiar dacă executarea ar fi încă posibilă şi satisfăcătoare. În acest caz, dacă debitorul nu oferă el însuşi executarea, judecătorul trebuie să se pronunţe asupra cererii creditorului, fără a avea dreptul de a modifica sancţiunea cerută[4].

Aşadar, în dreptul francez creditorul unei obligaţii neexecutate sau executate defectuos are, în principiu, opţiunea de a alege între executarea obligaţiei în natură sau executarea prin echivalent. Însă această opţiune nu este posibilă întotdeauna; obligaţiile de a da, de a face, sau de a nu face nu sunt supuse în această privinţă aceluiaşi regim. Dacă obligaţiile de a da, în special cele ce se referă la o sumă de bani, de regulă pot fi obiectul unei executări silite în natură, atunci pentru obligaţiile de a face sau a nu face soluţia este diferită: art.1142 prevede că „orice

[1] Rouhette G., De Lamberterie I., Tallon D., Witz C., Principes du Droit Européen du Contrat, Société de Législation Comparé, Paris, 2003, p.363.
[2] Viney G. Exécution de l’obligation, faculté de ramplacement et réparation en nature en droit français: in Les sanctions de l’inexécution des obligations contractuelles. Etudes de droit comparé, sous la direction de M. Fontaine et G. Viney, Bruylant Bruxelles; LGDJ Paris, 2001, p.182.
[3] Viney G., op. cit., p.182.
[4] Wéry P., L’exécution en nature de l’obligation contractuelle et la réparation en nature du dommage contractuel. Rapport belge: in Les sanctions de l’inexécution des obligations contractuelles. Etudes de droit comparé, sous la direction de M. Fontaine et G. Viney, Bruylant Bruxelles; LGDJ Paris, 2001, p.220.

obligaţie de a face sau de a nu face se transformă în daune-interese, în cazul neexecutării din partea debitorului". Această prevedere, care este o aplicaţie a regulii *nemo precise cogi ad factum* (nimeni nu poate fi forţat să facă ceva prin constrângere), are menirea să protejeze libertatea individuală.

De menţionat este faptul că jurisprudenţa franceză a redus considerabil aplicarea prevederii enunţate mai sus, astfel încât executarea în natură se exclude doar atunci când este împiedicată de o imposibilitate materială sau morală, fie din cauza caracterului personal al obligaţiei, fie din cauza necesităţii utilizării contra debitorului a unor mijloace care atentează la libertatea personală. Astfel, interzicerea muncii forţate nu permite sancţionarea demisiei incorecte sau nelegitime a unui salariat prin a-l obliga să prelungească executarea contractului de muncă[1] .

Drept urmare, astăzi se consideră că majoritatea obligaţiilor sunt susceptibile de a fi supuse unei condamnări la executarea silită în natură. În aşa mod s-a statuat pentru obligaţia de livrare a unui bun vândut, la fel ca şi pentru preluarea livrării acestui bun; pentru obligaţia asumată de locator de a pune bunul închiriat la dispoziţia locatarului sau de a-i asigura folosinţa liniştită a bunului; pentru obligaţia de a respecta o convenţie de exclusivitate; pentru obligaţia de restituire a bunului la expirarea contractului de împrumut sau al celui de locaţiune[2]. În cazul unei promisiuni de vânzare neonorate, poate fi decis ca hotărârea judecăţii să valoreze ca vânzare. Un comerciant care practică concurenţă neloială poate fi impus de judecător să înceteze actele sale ilicite; de exemplu, cedentul unui fond de comerţ, care exploatează un magazin în pofida angajamentului său de neconcurenţă, poate fi obligat să închidă fondul său de comerţ[3].

Mai mul ca atât, cazurile în care cererea de executare este respinsă în folosul unei condamnări la daune-interese în temeiul art.1142 C. civ. fr. au devenit excepţionale. În literatura de specializate au fost relevate cazuri în care art.1142 a fost invocat pentru a justifica, în special, refuzul de a impune contra voinţei promitentului un pact de preferinţă sau o promisiune unilaterale de vânzare, această jurisprudenţă inspirându-se din ideea că a forţa pe cineva să încheie un contract pe care nu-l mai doreşte ar însemna să se atenteze în mod excesiv la o libertate esenţială – libertatea de a contracta[4].

În privinţa pactului de preferinţă, Curtea de casaţie a casat în repetate rânduri decizii ale curţilor de apel, care au admis dreptul creditorului de a obţine preferinţa promisă, fiind substituit în drepturile persoanei care a obţinut, în pofida pactului, beneficiul contractului. Înalta jurisdicţie a estimat că obligaţia promitentului era o obligaţia de a face şi, în virtutea art.1142 C. civ. fr., creditorul trebuia să primească daune-interese pentru neexecutare.

La fel, referitor la o promisiune unilaterală de vânzare, Curtea de casaţie, într-o hotărâre din 15 decembrie 1993, a statuat că, dacă promitentul s-a retractat în mod unilateral înaintea ridicării opţiunii de către beneficiar, ultimul nu îl poate acţiona în executarea promisiunii sale şi este îndreptăţit la daune-interese.

În ***dreptul german***, principalul efect al neexecutării contractului trebuie să fie condamnarea debitorului la executarea obligaţiei în natură (*Naturalheralherstellung*). Această concluzie rezultă din § 241 al. 1 C. civ. germ., care dispune că „în virtutea obligaţiei creditorul are dreptul să ceară debitorului o prestaţie. Prestaţia poate consta într-o abţinere".

În dreptul german, în cazul neexecutării, creditorul este ţinut, în principiu, să acţioneze pentru executarea silită în natură înainte de a recurge la alte sancţiuni. Însă această regulă generală cunoaşte unele excepţii.

Una din excepţii rezultă din prevederile referitoare la acordarea unui termen suplimentar pentru executare – *Nachfrist*. Creditorul poate acorda persoanei obligate de a repara prejudiciul un termen rezonabil pentru repararea în natură, declarând că el refuză restabilirea după expirarea

[1] Viney G., op. cit., p.172-179.
[2] Viney G., op. cit., p.176.
[3] Aynès L., Malaurie Ph., Cours de droit civil. Les obligations, 2 edition, ed. Cujas, 1990, p.559.
[4] Viney G., op. cit., p.178-179.

acestui termen. Dacă acest termen a expirat fără succes creditorul poate cere o despăgubire în bani (*Schadenersatz*), însă pierde dreptul la restabilirea în natură (§250 C. civ. germ.).

O altă excepție se referă la situațiile în care reparația în natură este imposibilă, insuficientă sau cere cheltuieli disproporționate; şi în aceste cazuri creditorul poate fi despăgubit în bani (§251 C. civ. germ.).

Excepțiile vizate sunt mai importante decât regula generală. Creditorul, chiar dacă executarea în natură este încă posibilă, de obicei va acorda termen suplimentar, la expirarea căruia el poate cere despăgubiri. De altfel, el poate face acest lucru chiar după ce a obținut o hotărâre judecătorească pentru executarea în natură. Pe de altă parte, debitorul de asemenea este protejat, o dată ce legea prevede că după expirarea termenului în cauză creditorul nu mai poate cere executarea în natură; astfel debitorul este asigurat că unica sancțiune care îi poate fi aplicată este reparația în bani şi nu mai este nevoit să se mențină gata de executare[1]. În literatura de specialitate s-a remarcat că, în special în relațiile comerciale, sancțiunea executării silite în natură este aplicată rar, întrucât daunele-interese sunt considerate ca un remediu mai eficient, dat fiind dificultățile şi durata pe care le implică executarea hotărârii privind executarea în natură[2].

Ultima precizare care se impune este că, spre deosebire de *common law*, în dreptul german dreptul la executarea în natură nu depinde de aprecierea judecătorului; atunci când este cerută sancțiunea în cauză acesta n-o poate înlocui cu daune-interese[3].

În ***common law***, ca şi în alte sisteme juridice, în cazul încălcării obligației de către cocontractant, partea lezată poate cere ca instanța de judecată să oblige partea recalcitrantă să execute în natură obligația în cauză. Pentru a desemna diferitele remedii acordate părții lezate în asemenea cazuri, în literatura de specialitate este utilizat termenul *specific enforcement* (executarea specifică), prin care se înțelege ordonanța unui tribunal, în virtutea căreia o parte a contractului este impusă să execute o „obligație primară" a contractului, care este o obligație originară născută de la formarea contractului şi care se opune unei „obligații secundare" de a plăti daune-interese în rezultatul încălcării contractului[4].

a) *Acțiunea pentru prețul convenit (action for an agreed sum).* Dacă obligația primară ce rezultă din contract este una de a plăti o sumă de bani în schimbul prestației executate de cealaltă parte, creditorul acestei obligației este în drept să se adreseze în justiție pentru a obține suma în cauză. Acțiunea pentru prețul convenit se distinge prin câteva trăsături caracteristice[5].

Primo. Acțiunea în cauză este un remediu distinct de acțiunea pentru daune-interese. Acordarea daunelor-interese are drept scop indemnizarea prejudiciilor cauzate părții lezate prin încălcarea contractului, pe când finalitatea acțiunii pentru prețul convenit este de a recupera datoria ce constă în plata prețului pentru prestația efectuată.

Secundo. Acțiunea pentru prețul convenit se deosebeşte de acțiunea pentru daune-interese prin aceea că nu îi este aplicabilă obligația de limitare a prejudiciului (*duty to mitigate damages*).

Tertio. O dată ce sunt realizate condițiile pentru a cere prețul convenit, acțiunea în cauză va lega judecătorii; aceştia nu au puterea discreționară de a refuza acțiunea dată, aşa cum o pot face în cazul *specific performance* sau *injuction* (a se vedea *infra*).

b) Executarea în natură (specific performance). Dacă este încălcată o obligație de a da sau de a face, partea lezată are dreptul să înainteze o acțiune pentru executarea silită în natură – *specific performance.*

---

[1] Treitel G.H., Remedies for breach of contract, a comparative account, Oxford University Press, New York, 1988, p.53

[2] Marsh P.D.V. Comparative Contract Law: England, France, Germany, Gower Publishing, Hampshire, 1994, p.337.

[3] Rouhette G., De Lamberterie I., Tallon D., Witz C., op. cit., p.363.

[4] Whittaker S. Les sanctions de l'inexécution des contrats. Droit anglais: in Les sanctions de l'inexécution des obligations contractuelles. Etudes de droit comparé, sous la direction de M. Fontaine et G. Viney, Bruylant Bruxelles, LGDJ Paris, 2001, p.1002.

[5] Ibidem, p.1003-1004.

Pronunţarea executării silite în natură are un caracter excepţional şi discreţionar, atât în Anglia (*Sale of Goods Act, 1979,* s.52.1), cât şi în SUA (Codul Comercial Uniform, s.2-709 şi 2-716); partea lezată nu are un drept absolut la executarea silită în natură. Instanţa de judecată trebuie să examineze toate împrejurările cazului pentru a determina dacă remediul este apropriat. Conform concepţiei tradiţionale, executarea silită în natură nu va fi ordonată de judecătorul englez sau american, atunci când, în opinia acestuia, daunele-interese reprezintă în speţă un remediu adecvat. Sarcina probei faptului că acordarea daunelor-interese nu reprezintă un remediu apropriat îi incumbă reclamantului[1].

Tradiţional, cauza acestei reticenţe consta în aceea că judecătorii din sistemele de *common law*, în sarcina cărora era supravegherea măsurilor de executare silită, nu doreau să se încurce cu conflictele şi complicaţiile pe care le implica executarea silită a unei obligaţii nepecuniare. Jurisprudenţa a admis totuşi executarea în natură, atunci când plata daunelor-interese nu era deloc în măsură să satisfacă interesele creditorului; însă aceste cazuri erau considerate ca fiind excepţionale[2]. Dacă creditorul ar putea obţine satisfacţie în baza daunelor-interese, executarea silită în natură nu ar interveni. Astfel, contractele care au ca obiect vânzarea acţiunilor companiilor, sau a bunurilor generice, care sunt disponibile pe piaţă la un preţ acceptabil, nu sunt, ca regulă generală, susceptibile de executare silită[3].

Executarea silită în natură intervine, de obicei, în două categorii de cazuri: 1) acelea în care prejudiciile sunt de aşa natură încât este greu de evaluat cuantumul daunelor-interese şi 2) acelea în care reclamantul are un interes recunoscut de a primi un anumit bun pentru care a contractat şi care nu poate fi procurat cu banii care i-ar fi acordaţi cu titlu de daune-interese. Astfel, instanţele din sistemele de *common law* ordonă executarea silită în natură, atunci când nu poate fi găsită o substituire adecvată a obiectului contractului în cauză, de exemplu, în cazurile imobilelor sau lucrurilor unice, cum ar fi operele de artă, sau bunurile unice "în sens comercial" (nave sau echipamente care nu sunt liber disponibile pe piaţă)[4].

În SUA tribunalele au extins aria de aplicare a remediului executării în natură, făcându-l disponibil şi în cazurile vânzării bunurilor care necesită a fi livrate urgent sau pentru care este greu de găsit înlocuire. Această tendinţă şi-a găsit confirmare şi în s.2-716(1) a Codului Comercial Uniform, potrivit căreia "executarea silită în natură poate fi decisă atunci când bunurile sunt unice sau *în alte circumstanţe apropriate*". Aceste prevederi demonstrează tendinţa crescândă a instanţelor americane de a ordona executarea silită în natură fără a se întreba mai întâi dacă daunele-interese sunt un remediu "adecvat"; accentul se pune mai mult pe caracterul "apropriat" al executării silite în natură, decât pe caracterul "adecvat" al daunelor-interese[5].

Instanţele de *common law* nu pronunţă, de regulă, executarea silită în natură în următoarele cazuri: i) decizia ar cauza condiţii prea aspre pentru partea în culpă; de exemplu, costurile executării în natură ar fi manifest disproporţionate în raport cu beneficiul pe care l-ar obţine reclamantul; ii) sunt constatate încălcări ale principiului bunei credinţe în clauzele contractuale sau în comportamentul reclamantului în timpul negocierilor precontractuale; iii) obiectul contractului reprezintă prestarea unor servicii sau lucrări care au un caracter personal[6]; iv) tranzacţia are un caracter vădit inechitabil[7]; v) creditorul nu a cerut executarea într-un termen

[1] Ogus A.-I. Les remèdes : in Le contrat aujourd'hui : comparaisons franco-anglaises, sous la direction de Tallon D. et Harris D., LGDJ, Paris, 1987, p. 299-319, p. 304-314.
[2] Tallon D. Les remèdes: in Le contrat aujourd'hui: comparaisons franco-anglaises, sous la direction de Tallon D. et Harris D., LGDJ, Paris, 1987, p.271-298, p.303.
[3] Treitel G.H. The Law of Contract, Sweet & Maxwell, London, 1999, p.950.
[4] Ibidem, p.952.
[5] Treitel G.H., Remedies, op.cit., p.64.
[6] Marsh P.D.V., op. cit., p.310-311; Atiyah P. S. An Introduction to the Law of Contracts, 5th edition, Clarendon Press, Oxford, 1995, 479 p.p.424 şi urm.
[7] Treitel G.H., Remedies, op.cit., p.66.

rezonabil din momentul în care a ştiut despre neexecutare – „doctrina întârzierii nejustificate” *(doctrine of laches)*[1].

c) Injoncţiunea (injuction). Acest remediu se aplică în cazul încălcării unor obligaţii negative (de a nu face), ca, de exemplu, acelor cuprinse în clauzele de neconcurenţă (care interzic practicarea unor activităţi ce vin în concurenţă cu activitatea cocontractantului) sau în clauzele de confidenţialitate (care interzic utilizarea informaţiilor confidenţiale parvenite pe parcursul derulării operaţiei contractuale). La fel ca executarea în natură, aplicarea injoncţiunii poartă un caracter excepţional şi discreţionar şi se supune unor reguli similare. Se pare, totuşi, că tribunalele sunt dispuse mai des să împiedice încălcarea unui contract care impune o abţinere de la săvârşirea unor acţiuni, decât încălcarea unui contract care impune o obligaţie pozitivă[2].

În ***Convenţia de la Viena*** dreptul de a cere executarea obligaţiilor cocontractantului este situat pe primul loc în lista remediilor prevăzută atât pentru vânzător (art.46-52), cât şi pentru cumpărător (art.62-64). Acest fapt se explică prin aceea că întregul text al Convenţiei tinde să păstreze prin toate mijloacele posibile existenţa raporturilor contractuale, rezoluţiunea contractului trebuind să intervină doar în ultimul rând (*ultima ratio*), atunci când supravеţuirea contractului nu poate fi tolerată din cauza gravităţii încălcării contractului comise de către una din părţi[3].

Potrivi art.46 al.1 al „cumpărătorul poate cere vânzătorului executarea obligaţiilor sale, exceptând cazul în care s-a prevalat de un mijloc incompatibil cu această cerere”. Astfel, cumpărătorul are dreptul de a cere ca mărfurile să fie livrate, ca vânzătorul să obţină garanţia bancară stipulată în contract sau să respecte o obligaţie de exclusivitate a vânzării. Însă acest drept al cumpărătorului se stinge dacă executarea în natură este imposibilă – de exemplu, dacă un articol unic a fost vândut, iar apoi distrus[4].

În mod simetric art.62 al.1 prevede că „vânzătorul poate cere cumpărătorului plata preţului, preluarea mărfii predate sau executarea altor obligaţii ale cumpărătorului, în afară de cazul în care nu s-a prevalat de un mijloc incompatibil cu aceste cereri”.

Dreptul de a cere executarea în natură a obligaţiilor contractuale este limitat de două condiţii. Prima condiţie apare clar în formularea dispoziţiilor articolelor citate: fiecare parte este lipsită de acest drept dacă „s-a prevalat de un mijloc incompatibil cu aceste cereri”. O asemenea incompatibilitate există între executarea obligaţiei şi: a) rezoluţiunea contractului (art.49 şi 64), b) acordarea unui termen suplimentar pentru executare (ar.47 şi 63) şi c) reducerea preţului (art.50)[5]. A doua condiţie este legată de aplicarea art.28 al Convenţiei, care prevede că, „dacă, în conformitate cu dispoziţiile prezentei convenţii, una din părţi are dreptul să ceară alteia executarea unei obligaţii, un tribunal este ţinut să ordone executarea în natură numai dacă ar face-o în virtutea propriului său drept pentru contractele de vânzare asemănătoare neguvernate prin prezenta convenţie”.

Acest articol al Convenţiei a reţinut o poziţie de compromis dintre sistemele juridice de drept continental, în care executarea în natură se consideră tradiţional ca fiind cel mai adecvat remediu, întrucât permite finalmente de a asigura realizarea obiectivelor pe care le urmăreau părţile atunci când au contractat şi sistemele de *common law,* unde acest remediu este pronunţat de instanţele de judecată doar cu titlu excepţional.

Se poate observa că acest text nu se limitează la subordonarea executării silite condiţiei ca tribunalul sesizat să aibă, potrivit dreptului său propriu al contractelor, puterea de a o ordona. El autorizează, atunci când este investit cu această putere, s-o utilizeze în acelaşi mod ca şi atunci

[1] Cheshire, Fifoot and Furmston’s Law of Contract, 12th edition, Butterworts, London, Dublin, Edinburg, 1991, p.299.
[2] David R., Pugsley D., Les contrats en droit anglais, 2 edition, LGDJ, Paris, 1985, p.345.
[3] Précis de jurisprudence de la CNUDCI concernant la CVIM, Nations Unies A/CN.9/SER.C/DIGEST/CISG/46, p.2.
[4] Ibidem, p.3.
[5] Ibidem.

când contractul nu ar fi guvernat de Convenția de la Viena. Altfel spus, dacă este vorba de o putere discreționară în ordinea juridică internă a forului, cum este cazul sistemelor de *common law*, aceeaşi putere se menține şi referitor la contractele de vânzare internațională supuse Convenției de la Viena; chiar dacă potrivit acesteia condițiile executării în natură sunt întrunite, judecătorul păstrează libertatea de a aprecia oportunitatea de a o pronunța.[1]

În contextul aplicării art.28 al Convenției se pune problema de a stabili dacă termenul „tribunal" semnifică numai organul jurisdicțional statal sau şi instanțele de arbitraj. În căutarea răspunsului la această întrebare părerile autorilor s-au divizat[2]. Unii autori susțin că art.28 nu trebuie să fie aplicat atunci când litigiul este supus arbitrajului, odată ce arbitrul, care deține puterea de a statua numai în baza acordului părților contractului, nu se poate prevala de „propriul său drept". Alții consideră că prin „tribunal" trebuie de înțeles orice organ de jurisdicție desemnat de părțile contractului ca fiind competent de a soluțiuna litigiile ivite între ele, care poate fi şi un organ de arbitraj, fie instituționalizat, fie *ad hoc*[3], iar dreptul aplicabil ar fi cel al sediului arbitrajului[4]. Ne raliem la al doilea grup de autori, întrucât se pare că nici o prevedere a Convenției de la Viena nu lasă să se înțeleagă că prin termenul „tribunal" se înțelege doar instanța judecătorească statală, acest termen fiind utilizat, în limbajul juridic general acceptat, atât referitor la organele jurisdicționale statale cât şi la cele de arbitraj.

În legătură cu problema evocată mai sus se pune şi alta, legată de cea precedentă, şi anume cea de a stabili dacă „legea forului" cuprinde numai regulile dreptului material sau şi cele ale dreptului conflictual. Să presupunem că într-un contract de vânzare internațională între resortisanți din statul A şi statul B, ambele state fiind părți ale Convențiai de la Viena, forul competent este cel al statului A. Dacă reclamantul cere executarea în natură, art.28 se referă la întregul sistem de drept al statului A, inclusiv regulile sale de drept internațional privat, care pot face trimitere la regulile privind executarea în natură a statuliui B? Convenția de la Viena nu ne dă un răspuns direct la această întrebare. Însă opinia dominantă în doctrină susține că în art.28 prin „propriul drept" al tribunalului se înțeleg normele dreptului material al forului, dar nu şi cele ale dreptului internațional privat[5].

Principiile UNIDROIT referitoare la contractele de comerț internațional[6] (în continuare – Principiile UNIDROIT) şi **Principiile Dreptului European al Contractului**[7] (în continuare – Principiile DEC), la fel ca şi Convenția de la Viena, au preluat principiul fundamental al dreptului obligațiilor din sistemele Europei continentale - *pacta sunt servanda.* Dacă este posibilă, într-un mod sau altul, menținerea contractului, ambele sisteme de principii favorizează această opțiune cu precădere față de rezoluțiunea contractului şi plata daunelor-interese în locul executării. Principiile pleacă de la postulatul că anume executarea în natură este acea formă de executare care îl interesează pe creditor mai mult, deoarece aceasta este finalitatea pentru care el a încheiat contractul. Consecința logică a acestui fapt este că prima sancțiune pusă la dispoziția creditorului este executarea în natură. Dacă nu există nici un impediment pentru executarea în natură, judecătorul va aplica această sancțiune. Creditorul are un drept la executarea în natură[8].

---

[1] Heuzé V. La vente internationale des marchandises. Droit uniforme, LGDJ, Paris, 2000, p.359.
[2] Schlechtriem P. Commentary on the UN Convention on the International Sale of Goods (CISG), second edition, Clarendon Press, Oxford, New York, 1998, p.275.
[3] Венская конвенция о международной купле-продаже товаров. Комментарий, Москва, Юридическая Литература, 1994, p.79.
[4] Schlechtriem P., op. cit., p.265.
[5] Honnold J. O. Uniform Law for International Sales under the 1980 United Nations Convention, Kluwer Law and Taxation Publishers, Deventer, Boston, 1991, p.195.
[6] UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts, http: www.org/english/principles /contracts/main.htm.
[7] Principles of European Contract Law, http: www.storme.be/PECL2en.html.
[8] Eberhard S. Les sanctions de l'inéxecution du contrat et les Principes UNIDROIT, CEDIDAC, Lausanne, 2005, p.103.

Atât Principiile UNIDROIT cât şi Principiile DEC reglementează distinct dreptul la executare silită a unei obligaţii pecuniare (1) şi dreptul la executarea silită a unei obligaţii nepecuniare (2).

1) Executarea în natură nu pune probleme atunci când este vorba de o datorie bănească. Art.7.2.1 al Principiilor UNIDROIT şi art.9:101 al Principiilor DEC dispun că creditorul are dreptul de a obţine plata unei sume de bani exigibile. În acest caz, executarea în natură echivalează cu plata daunelor-interese, la care se adaugă dobânzile moratorii.

Principiile DEC, spre deosebire de Principiile UNIDROIT, nu se limitează însă la enunţarea regulii generale, ci aduc şi unele precizări. Din art.9:101 al Principiilor DEC rezultă că soluţia dată este valabilă atât pentru cazul în care creditorul a executat deja, cât şi pentru cazul în care este evident că debitorul va accepta să pimească executarea. În caz contrar (atunci când creditorul încă nu a executat sau când este clar că debitorul nu va accepta să primească executarea), creditorul poate totuşi să execute obligaţia sa şi să ceară plata sumelor datorate, cu excepţia a două cazuri particulare: a) dacă el a avut posibilitatea să efectueze o operaţie de înlocuire rezonabilă fără eforturi şi cheltuieli semnificative, sau b) executarea obligaţiei sale apare nerezonabilă, ţinând cont de împrejurări (art.9:101 al.2). Sarcina probei existenţei uneia din excepţiile menţionate îi incumbă debitorului.

Trebuie de precizat că nici una din excepţiile stipulate în al.2 al art.9:101 nu afectează dreptul beneficiarului unui acreditiv documentar de a cere plata de la o bancă[1], deoarece obligaţiile ce se nasc din acreditivul documentar sunt distincte de contractul de bază[2].

2) Art. 7.2.2 al Principiilor UNIDROIT şi art.9 :102 al Principiilor DEC acordă creditorului unei obligaţii alta decât plata unei sume de bani dreptul de a cere executarea în natură, inclusiv corectarea unei executări defectuoase. Dreptul vizat este util, în special, atunci când obiectul contractului este unic, sau într-o perioadă de penurie. În faţa unui operator de comerţ internaţional ce deţine o poziţie dominantă pe piaţă, de exemplu, a furnizorului unor produse de înaltă tehnologie, creditorul poate avea un interes să ceară executarea în natură, chiar şi atunci când el ar putea obţine cu uşurinţă echivalentul său bănesc. De asemenea, acest drept este deosebit de important pentru contractele de prestări de servicii şi cele de executări de lucrări. Contrar obligaţiei de a livra ceva, obligaţiile contractuale de a face ceva uneori pot fi executate numai de cocontractantul în cauză. În asemenea cazuri, unicul mijloc de a obţine executarea de la partea recalcitrantă este pe calea executării silite.

Dreptului creditorului de a a cere executarea în natură a unei obligaţii nepecuniare îi corespunde obligaţia tribunalului de a o ordona, dacă nu constată temeiuri pentru excepţiile stipulate la al.2 al art. 7.2.2 al Principiilor UNIDROIT şi la al.2 şi 3 ale art.9 :102 al Principiilor DEC (a se vedea *infra*); judecătorul nu are puterea discreţionară de a aprecia oportunitatea acordării acestei sancţiuni[3]. Spre deosebire de soluţia consacrată în Convenţia de la Viena, atunci atunci când contractul este supus Principiilor UNIDROIT sau Principiilor DEC, tribunalele naţionale sunt ţinute să acorde executarea în natură chiar şi în cazurile în care ele nu sunt obişnuite s-o facă în virtutea dreptului lor naţional[4].

Creditorul nu poate obţine întotdeauna executarea în natură a prestaţiei. Uneori ar fi chiar un abuz din partea sa s-o ceară. Dreptul la executarea în natură, deci, nu este unul absolut. La al.2 al art. 7.2.2 al Principiilor UNIDROIT şi la al.2 şi 3 ale art.9 :102 al Principiilor DEC sunt

[1] Rouhette G., De Lamberterie I., Tallon D., Witz C., op. cit., p.357.
[2] Gavalda Ch., Stoufflet J., Droit bancaire, Litec, Paris, 1994, p.317; Negruş M., Plăţi şi garanţii internaţionale, Ed. All, Bucureşti, 1996, p.149.
[3] Van Der Mersh M., Philippe D., L'inéxecution dans les contrats du commerce international, in Les sanctions de l'inexécution des obligations contractuelles. Etudes de droit comparé, sous la direction de M. Fontaine et G. Viney, Bruylant, Bruxelles, LGDJ, Paris, 2001, p.735.
[4] Principes relatifs aux contrats du commerce international, Rome, Unidroit, 1994, p. 180; Rouhette G., De Lamberterie I., Tallon D., Witz C., op. cit., p.359.

stipulate diferite situații în care executarea în natură nu este posibilă. Astfel Principiile fac anumite concesiuni conceptului sistemelor de *common law*[1].

a) Creditorul nu poate cere aplicarea acestei sancțiuni atunci când *executarea este imposibilă în fapt sau în drept (este ilicită)*. Diferite cauze de imposibilitate pot fi identificate în dreptul comerțului internațional. De exemplu, prestația poate deveni imposibilă datorită termenuliui care a trecut; este cazul în care termenul executării este o condiție esențială (focurile de artificii care trebuiau livrate către data sărbătorii naționale). Pentru debitor devine imposibil de a executa după expirarea termenului fixat[2]. În cadrul executării unor contracte comerciale internaționale pot fi cerute autorizații ale organelor statale. Dreptul imperativ al unui stat poate face ca validitatea unui contract să depindă de exigențele dreptului public; atunci când o astfel de autorizație este refuzată, contractul este nul cu efect retroactiv. În asemenea caz specific, problema exigibilității prestației nu poate să se pună. Însă, uneori, refuzul unei autorizații poate doar să facă executarea contractului imposibilă, fără a afecta validitatea contractului. În asemenea cazuri creditorul nu poate cere executarea în natură; la dispoziția lui rămân însă aşa sancțiuni ca rezoluțiunea şi daunele-interese[3].

b) Executarea în natură nu poate fi obținută atunci când *executarea comportă eforturi sau cheltuieli nerezonabile.* În cazuri excepționale, în special atunci când a avut loc o schimbare radicală a circumstanțelor după încheierea contractului, executarea contractului, cu toate că este încă posibilă, poate deveni atât de oneroasă încât ar fi contrar principiului bunei credințe de a o impune. *Ilustrație oficială :* Un petrolier s-a scufundat în rezultatul unei furtuni violente. Cu toate că est posibil de a ridica nava, navlositorul nu poate cere executarea contractului de transport dacă aceasta implică pentru armator cheltuieli care depăşesc cu mult valoarea petrolului[4]. În asemenea caz debitorul va trebui să plătească creditorului daune-interese în locul prestației eşuate.

c) Sancțiunea vizată nu poate fi cerută dacă *executarea prezintă un caracter strict personal*. S-a estimat că o executare are un caracter strict personal dacă ea nu poate fi delegată altei persoane şi dacă ea cere competențe individuale de natură artistică sau ştiințifică, sau dacă implică o relație confidențială şi personală[5]. Serviciile unui avocat sau a unui inginer pot fi obiectul unei executări forțate, deoarece ele pot fi executate de orice persoană care are aceeaşi pregătire şi aceeaşi experiență. Tendința modernă este aceea de a limita această excepție la executări cu caracter unic. Excepția nu se aplică obligațiilor unei persoane juridice[6].

d) Executarea în natură nu poate fi obținută dacă *creditorul poate obține în mod rezonabil executarea într-un alt mod.* În practică, aceasta este situația cea mai des întâlnită, care se opune unei executări în natură[7]. Într-adevăr, reieşind din realitățile economice, foarte multe bunuri şi servicii sunt de tip standard şi sunt oferite de mai mulți furnizori. Dacă un contract, care are ca obiect aşa mărfuri sau servicii, nu este executat, majoritatea clienților nu vor dori să piardă timp şi eforturi pentru a încerca să obțină executarea contractului de către cealaltă parte, ci vor obține pe piață bunurile şi serviciile necesare. Ei vor încheia pentru aceasta un contract de înlocuire, iar debitorului îi vor cere plata daunelor-interese în mărimea diferenței dintre prețul contractului de înlocuire şi prețul contractului inițial.

e) Creditorul nu poate cere aplicarea sancțiunii vizate atunci când el *nu cere executarea într-un termen rezonabil din momentul în care a avut sau trebuia să aibă cunoştință de neexecutare*. Creditorul nu trebuie să-l lase pe debitor într-o situație de incertitudine în ceea ce priveşte chestiunea de a şti dacă creditorul va cere executarea. Creditorului nu trebuie să i se dea

[1] Eberhard S., op. cit., p.114.
[2] Ibidem, p.115.
[3] Principes relatifs aux contrats du commerce international, op. cit., p.181.
[4] Ibidem.
[5] Rouhette G., De Lamberterie I., Tallon D., Witz C., op. cit., p.360.
[6] Eberhard S., op. cit., p.121.
[7] Ibidem, p.118.

posibilitatea de a specula într-un mod neloial, în detrimentul debitorului, pe o evoluție favorabilă a pieței[1]. Unii autori deduc din prevederile elucidate prezumția potrivit căreia creditorul care nu cere în timp util executarea în natură renunță la această sancțiune[2], concepție care îşi are originea în *common law* (a se vedea *supra*).

O ultimă precizare care se impune este aceea că, întrucât dreptul creditorului la executarea în natură este regula generală, atunci când invocă excepțiile de la această regulă, debitorului îi incumbă sarcina de a dovedi existența împrejurărilor, care dau temei de a refuza aplicarea sancțiunii în cauză.

Punerea în aplicare a executării silite în natură.

Pentru a pune în aplicare executarea silită în natură, în sietemele de drept continental, creditorul, în principiu, trebuie mai întâi să-l pune pe debitor în întârziere. Aceasă cerință nu este valabilă însă pentru sistemele de *common law*, une conceptul de punere în întârziere este, în principiu, străin (a se vedea supra). Dacă debitorul nu reacționează, creditorul va trebui să-şi procure un titlu executoriu, adică să obțină o hotărâre judecătorească sau de arbitraj, care poate fi pusă în aplicare prin forța de constrângere a statului unde trebuie să se aplice această hotărâre.

Să presupunem acum că judecătorul forului admite, în virtutea *lex causae,* dreptul creditorului de a obține în natură prestația contractuală promisă de debitor. Dificultatea executării acestei hotărâri apare atunci că locul executării obligației litigioase se află peste hotare. Se pune problema de a stabili dacă judecătorul poate ordona executarea în natură în cazul în care această executare trebuie să intervină în străinătate. Nu va fi oare puterea judecătorului de a-l constrânge pe debitor să facă ceva, închisă în limitele propriului său teritoriu? Or, în doctrina dreptului internațional privat s-a afirmat că „forța executorie a unei hotărâri judecătoreşti nu poate depăşi hotarele statului a cărui instanță de judecată a pronunțat hotărârea, deoarece ordinul de executare silită cuprins în dispozitivul hotărârii poate fi adresat doar organelor de executare proprii şi nu celor străine”[3].

O dată ce hotărârea judecătorească a forului nu are forță executorie în străinătate, cum se poate asigura eficacitatea dreptului de a obține executarea în natură a prestației contractuale peste hotare? Bine cunoscutul „fenomen al frontierei” face aleatorie eficacitatea acestei sancțiuni[4]. Întrucât „autoritatea de lucru judecat a unei hotărâri judecătoreşti străine se dobândeşte numai dacă această hotărâre est recunoscută în statul în care se invocă, iar forța executorie numai în cazul obținerii execuatur-ului pentru această hotărâre”[5], soarta creditorului, în cazul rezistenței debitorului, depinde în întregime de procedurile de de recunoaştere şi executare a hotărârilor judecătoreşti străine în statul locului executării efective.

În literatura de specialitate s-a remarcat că o hotărâre judecătorească în materie privată este tratată mai rău decât o sentință arbitrală, în sensul că ea nu numai că este lipsită de forță executorie şi de puterea de lucru judecat, dar şi că execuatur-ul necesar întotdeauna pentru a o învesti cu formula executorie, este acordat numai cu condiția unui control al conformității, inclusiv sub aspectul ordinii publice a forului. Însă perspectivele deschise în spațiul judiciar european aduc la reconsiderarea obstacolului tradițional, legat de „fenomenul frontierei”. S-a propus de a transforma procedura execuatur-ului hotărârilor emise în alte state ale Uniunii Europene într-o simplă formalitate. Judecătorul execuatur-ului acordă formula executorie în mod aproape automat, în prezența anumitor documente (textul hotărârii, traducerea certificată). Toate

[1] Principes relatifs aux contrats du commerce international, op. cit., p.183.
[2] Eberhard S., op. cit., p.124.
[3] Cojocaru V., Recunoaşterea şi executarea hotărârilor judecătoreşti străine în materie civilă în Republica Moldova, CEP USM, Chişnău, 2007, p.66.
[4] Muir Watt H., L’exécution du contrat dans un contexte international, in Les sanctions de l’inexécution des obligations contractuelles. Etudes de droit comparé, sous la direction de M. Fontaine et G. Viney, Bruylant, Bruxelles, LGDJ, Paris, 2001, p.805.
[5] Cojocaru V., op. cit., p.67.

obstacolele de fond care stau în faţa circulaţiei hotărârilor europene, inclusiv controlul conformităţii ordinii publice, vor dispărea în faţa judecătorului primei instanţe[1].

Mijloacele de constrângere pe care le pune puterea publică la dispoziţia creditorului diferă în funcţie de obiectul obligaţiei şi eficacitatea lor nu este egală.

Dacă obligaţia constă în plata unei sume de bani, executarea silită va fi în mod normal obţinută prin urmărirea bunurilor debitorului, creditorul fiind satisfăcut din preţul bunurilor vândute sau din sumele de bani puse sub urmărire. Procedura urmăririi bunurilor debitorului poate fi una lungă şi complexă, iar necunoaşterea legislaţiei aplicabile acestei proceduri poate fi un factor care descurajează recurgerea la acest remediu. În plus la aceste dezavantaje, eficacitatea executării în natură este afectată şi de riscul insolvabilităţii debitorului.

Situaţia este şi mai delicată în cazul în care obligaţia debitorului este una nepecuniară. În asemenea cazuri intervenţia forţei publice pentru a obţine executarea, în mod normal, implică constrângerea fizică, ceea ce este greu de imaginat în raporturile comerciale. Într-adevăr, atunci când obiectul obligaţiei constituie prestarea serviciilor sau executarea lucrărilor, impunerea debitorului să execute o asemenea obligaţie în practică se învederează destul de problematică. După cum s-a observat pe bună dreptate în doctrină, „nu prezenţa unui jandarm va permite să se obţină ca un antreprenor să efectueze lucrul promis, ca un avocat să depună concluziile sale, ca un transportator să facă ca mărfurile să parvină la timp destinatarului, etc”[2].

În asemenea cazuri, în general, creditorul are posibilitatea de a renunţa la executarea în natură şi de a apela la repararea prejudiciului, cerând plata daunelor-interese, ceea ce se şi întâmplă în practică. Totuşi, dacă prestaţia debitorului prezintă un interes particular pentru creditor, această soluţie nu îl va satisface.

Pentru a stimula aplicarea executării în natură în sistemul juridic francez şi în sistemele de inspiraţie franceză este utilizat un instrument, numit *astreinte* (constrângere)[3] sau *daune cominatorii*[4]. Această instituţie de origine pretoriană a fost creată pentru a face presiune asupra debitorului recalcitrant pentru a-l impune să execute şi constă într-o condamnare accesorie de a plăti creditorului pentru fiecare zi, lună sau an de întârziere în executarea condamnării principale, suma ei fiind stabilită de instanţa de judecată, nu în funcţie de prejudiciul suferit de victima neexecutării, ci de rezistenţa opusă de debitor. Ea, deci, se deosebeşte net de daunele-interese compensatorii prin scopul pe care îl urmăreşte: daunele-interese au menirea să-l despăgubească pe creditor, pe când daunele cominatorii au drept scop să-l constângă pe debitor să execute obligaţia contractuală[5].

Cât priveşte sistemele de *common law*, o instituţie asemănătoare cunoscută sub denumirea de *punitive damages* (daune-interese punitive) este utilizată în SUA[6], pe când în Anglia şi în alte ţări supuse *common law* astfel de măsuri sunt respinse, nu numai din motivul că sunt considerate prea coercitive, dar şi doarece ele procură creditorului un avantaj care, în opinia juriştilor anglo-saxoni, este nejustificat[7].

Aceste divergenţe de apreciere explică ezitările pe care le-au avut autorii proiectelor de codificare internaţională a dreptului contractelor. Ca rezultat instituţia vizată este consacrată în Principiile UNIDROIT, dar lipseşte în Convenţia de la Viena şi în Principiile DEC. Potrivit art.7.2.4 al Principiilor UNIDROIT („Penalitate judiciară”), „atunci când instanţa de judecată dispune ca o parte să execute obligaţiile contractuale, aceasta poate de asemenea să decidă ca partea să plătească o penalitate dacă nu respectă hotărârea. Penalitatea va fi achitată părţii

[1] Muir Watt H., op. cit., p.807.
[2] Viney G., op. cit., p.186.
[3] Benabent A., Droit civil. Les obligations, Montchrestein, Paris, 1999, p.539.
[4] Stătescu C., Bîrsan C., Drept civil. Teoria generală a obligaţiilor, ALL BECK, Bucureşti, 2002, p.339.
[5] Aynès L., Malaurie Ph., op. cit., p.562.
[6] Treitel G.H. The Law of Contract, op. cit., p.872-873.
[7] Viney G., op. cit., p.187.

prejudiciate, cu excepția cazului în care normele imperative ale legii forului prevăd altfel. Plata penalității către creditor nu exclude solicitarea de daune-interese".

De altfel, trebuie de recunoscut că, deşi instituția vizată prezintă avantaje incontestabile, această procedură este una destul de complicată care implică mai multe intervenții judiciare. De aceea creditorul este tentat să aplice, atunci când este posibil, alte mijloace, *a priori* mai simple, care constau în *facultatea de înlocuire* şi *repararea în natură.*

Corectarea unei executări defectuoase.

Între executarea *stricto sensu*, adică furnizarea de către însuşi debitor a prestației la care s-a angajat, şi repararea sub formă de daune-interese, există soluții intermediare, care se apropie, mai mult sau mai puțin, şi de prima sancțiune, şi de cea de a doua. Este vorba, pe de o parte, de executarea efectuată de un terț sau de către însuşi creditor pe seama debitorului, care este desemnată ca *înlocuire* sau *facultate de înlocuire*, iar pe de altă parte de *repararea în natură* a lipsei de conformitate cu contractul. În unele sisteme juridice, cum este cel francez, aceste sancțiuni sunt tratate ca succedanee, înlocuitori ai executării în natură propriu-zise[1], iar în alte sisteme, cum sunt cele ale instrumentelor de drept uniform, ele sunt privite ca modalități ale executării în natură, atunci când neexecutarea se exprimă în lipsa de conformitate între prestația oferită de debitor şi cea prevăzută în contract[2], ca mijloace de corectare (remediere) a unei executări defectuoase[3].

În ***dreptul francez,*** *facultatea de înlocuire* este prevăzută explicit de C. civ. fr.: art.1144, referitor la obligațiile de a face, dispune: „Creditorul poate de asemenea, în cazul neexecutării, să fie autorizat să execute el însuşi obligațiile pe cheltuielile debitorului", la care prin legea din 9 iulie 1991 s-a adăugat că acesta din urmă „poate fi condamnat să facă avansul sumelor necesare acestei executări".

Problema de a şti dacă facultatea de înlocuire este un drept al creditorului sau dacă judecătorul este liber să-i prefere o altă soluție, în special daune-interese", a suscitat controverse în doctrină[4]. Acei autori care consideră înlocuirea ca un mod de executare, recunosc că aplicarea aplicarea acestei sancțiuni este un drept al creditorului şi judecătorul este ținut să respecte acest drept[5]. Dacă însă înlocuirea este privită ca o formă de reparare a prejudiciului contractual, judecătorul trebuie să aibă posibilitatea să aleagă între această soluție şi alte procedee de reparare, în special daunele-interese.

Nici în jurisprudența franceză nu s-a conturat o poziție unică. Curtea de casație, în unele decizii s-a pronunțat în favoarea puterii suverane a judecătorilor de fond, însă această soluție a fost refuzată cel puțin o dată, într-o decizie din 14 ianuarie 1959[6].

Soluția preferabilă pare a fi aceea de a considera înlocuirea ca o modalitate de executare şi de a admite, drept consecință, că atunci când această sancțiune este cerută de creditor, ea trebuie să fie în principiu aplicată, cu excepția cazului în care judecătorul constată că această cerere este abuzivă. Pentru a stabili abuzul, va trebui de demonstrat că creditorul nu are un interes real pentru a cere înlocuirea, daunele-interese fiind în măsură să-l satisfacă şi că executarea de către un terț pe seama debitorului prezintă pentru acesta inconveniente grave[7].

Spre deosebire de facultatea de înlocuire, *repararea în natură* nu este consacrată explicit în legislația franceză. Totuşi, în pofida obiecțiilor care pot fi înaintate contra acestei soluții, ea este admisă în principiu de către jurisprudența franceză, care a statuat că debitorul unei obligații contractuale de a face sau de a nu face poate fi condamnat în caz de neexecutare sau de executare

[1] Ibidem, p.188.
[2] Heuzé V., op. cit., p.366.
[3] Rouhette G., De Lamberterie I., Tallon D., Witz C., op. cit., p.359.
[4] Wéry P., op.cit., p.240 şi urm.
[5] Viney G., Traité de droit civil (dir. J. Ghestin). Les obligations. La responsabilité: effets, LGDJ, Paris, 1988, p.62
[6] Viney G. Exécution de l'obligation..., op cit., p.193.
[7] Ibidem.

defectuoasă, să furnizeze o prestaţie distinctă de aceea la care s-a angajat, în măsura în care această prestaţie permite să fie compensată, cel puţin parţial, pierderea cauzat prin neexecutare[1].

Cât priveşte răspunsul la întrebarea dacă repararea în natură este un drept al creditorului, raţionamentele care stau la baza răspunsului sunt aceleaşi ca şi în cazul facultăţii de înlocuire: o dată ce repararea este asimilată executării în natură este vorba de un drept al creditorului şi acest drept se impune judecătorului.

În ***Germania*** dreptul de a obţine corectarea unei executări defectuoase există în ceea ce priveşte drepturile de care terţii se pot prevala contra cumpărătorului (§434 şi 440 C. civ. germ.) şi viciile ce afectează lucrarea în contractul de antrepriză (§633 C. civ. germ.). El există la fel în contractele de vânzare a bunurior generice, dar este limitat la dreptul de a obţine livrarea mărfurilor de înlocuire (§633 C. civ. germ.). S-a propus însă ca să fie introdusă o regulă generală, aplicabilă tuturor vânzărilor, care să acorde dreptul de a cere corectarea tuturor defectelor cantitative sau calitative[2].

În ceea ce priveşte sistemele de ***common law***, în literatura de specialitate s-a remarcat că nu există un drept la corectarea neconformităţii executării[3].

Principiile UNIDROIT şi ***Principiile DEC*** acordă executării în natură un domeniu de aplicare cât mai larg posibil, calificând ca atare şi repararea sau înlocuirea obiectului prestaţiei, la fel ca şi orice alt remediu pentru executarea defectuoasă. În acest sens este art.9:102 al.1 al Principiilor DEC, citat mai sus, şi art.7.2.3 al Principiilor UNIDROIT[4]. Trebuie de menţionat faptul că dreptul la corectarea executării defectuoase aparţine nu numai creditorului ci şi debitorului (art.7.1.4 al Principiilor UNIDROIT[5] şi art.8:104 al Principiilor DEC). Prin aceasta se se manifestă interdependenţa părţilor care există în special în contractele internaţionale de o anumită importanţă: mijloacele investite sunt prea importante pentru ca un proiect să fie pus în pericol de refuzul debitorului de a remedia prestaţia sa sau respingerea de către creditor a propunerilor rezonabile de corectare a neexecutării[6].

Potrivit ***Convenţiei de la Viena***, atunci când încălcarea contractului rezultă dintr-o lipsă de conformitate a mărfurilor, executarea în natură presupune fie repararea lipsei de conformitate, dacă acest lucru este posibil din punct de vedere material (art.46 al.3), fie livrarea mărfurilor de înlocuire (art.46 al.2).

a) Înlocuirea mărfurilor. Această sancţiune este una foarte grea pentru vânzător, deoarece ea îl obligă să preia ceea ce a livrat anterior şi să livreze mărfuri noi, ceea ce implică costuri duble aferente operaţiilor de transport şi, eventual, celor de asigurări. Din această cauză, art.46 al.2 al Convenţiei permite cumpărătorului să ceară înlocuirea mărfurilor numai atunci când lipsa de conformitate care le afectează constituie o „încălcare esenţială”. Jurisprudenţa predominantă la acest capitol a considerat că o lipsă de conformitate ţinând de calitatea mărfurilor constituie o încălcare neesenţială atunci când cumpărătorul putea, fără un inconvenient excesiv, să utilizeze mărfurile sau să le revândă, chiar cu o reducere (*Decizia nr.248, Schweizeriches Bundesgericht, Elveţia, 28 octombrie 1998*)[7]. Probleme în practică apar atunci când mărfurile sunt defectuoase,

[1] Ibidem, p.196.
[2] Rouhette G., De Lamberterie I., Tallon D., Witz C., op. cit., p.360.
[3] Ibidem.
[4] Art.7.2.3 („Repararea şi înlocuirea executării defectuoase”) dispune: „Dreptul la executare include, dacă este cazul, dreptul de a cere repararea sau înlocuirea obiectului, precum şi orice alt mijloc legal de acoperire a unei executării defectuoase”.
[5] Potrivit art.7.1.4 al Principiilor UNIDROIT, partea care nu îşi execută obligaţiile poate, pe cheltuiala sa, să remedieze neexecutarea obligaţiilor sale, cu respectarea următoarelor condiţii: (a) să facă cu promptitudine o notificare în care să indice modalitatea de remediere şi momentul în care va fi realizată; (b) modalitatea de remediere să fie adecvată circumstanţelor date; (c) partea prejudiciată să nu aibă nici un interes legitim de a refuza; şi (d) remedierea să fie efectuată prompt.
[6] Eberhard S., op. cit., p.109.
[7] Précis de jurisprudence de la CNUDCI concernant la CVIM, Nations Unies A/CN.9/SER.C/DIGEST/CISG/25, p.4.

defectuoase, fie chiar grav, dar sunt reparabile. Mai multe tribunale au considerat că în măsura în care defectele sunt uşor reparabile, o încălcare esenţială este exclusă (*Decizia nr.152, Curtea de Apel din Grenoble, Franţa, 26 aprilie 1995*)[1].

Pentru a evita ca cumpărătorul (care în cazul unei încălcări esenţiale dispune şi de dreptul de a rezolvi contractul) să tergiverseze cererea de înlocuire din motive pur speculative, în funcţie de evoluţiile preţului mărfurilor, prevederile articolului enunţat îl obligă să ceară predarea unor mărfuri de înlocuire „în momentul denunţării lipsei de conformitate în baza art. 39 sau într-un termen rezonabil calculat de la această denunţare".

b) Repararea mărfurilor. Atunci când lipsa de conformitate este reparabilă din punct de vedere material şi pin urmare nu este necesară înlocuirea mărfurilor pentru a-l satisface pe cumpărător, art.46 al.3 al Convenţiei stabileşte condiţiile în care acesta paoe cere repararea în natură. Articolul vizat dispune că „dacă mărfurile nu sunt conforme cu contractul, cumpărătorul poate cere vânzătorului să repare lipsa de conformitate, în afară de cazul în care acesta ar fi nerezonabil, ţinând seama de toate împrejurările". Repararea neconformităţii este deci un drept al cumpărătorului, exercitarea căruia este limitată de o singură restricţie: ea nu trebuie să fie nerezonabilă.

Pentru a aprecia încât cererea cumpărătorului este sau nu rezonabilă trebuie să fie luată în consideraţie importanţa viciului. Dacă defectul este grav şi repararea este prea oneroasă, aceasta va fi exclusă. Totodată, o cerere de reparare nu va fi rezonabilă dacă, de exemplu, cumpărătorul putea cu uşurinţă să repare mărfurile el însuşi. Însă, în acest caz vânzătorul trebuie să suporte costurile acestei reparări (*Decizia nr.125, Oberlandesgericht Hamm, Germania, 9iunie 1995*)[2].

Ca şi în cazul înlocuirii, art.46 al.3 supune exercitarea dreptului la reparare condiţiei ca cererea respectivă să fie efectuată în momentul denunţării lipsei de conformitate în baza art. 39 sau într-un termen rezonabil calculat de la această denunţare.

Repararea lipsei de conformitate este nu numai un drept al creditorului, ci şi al debitorului. Într-adevăr, art. 48 permite vânzătorului (însă nimic nu se opune ca această posibilitate să fie oferită şi cumpărătorului) „chiar după data predării, să repare pe cheltuiala sa orice lipsă a obligaţiilor sale, cu condiţia ca aceasta să nu atragă o întârziere nerezonabilă şi să nu cauzeze cumpărătorului nici inconveniente nerezonabile, nici incertitudini în ce priveşte rambursarea de către vânzător a cheltuielilor făcute de cumpărător". Utilitatea acestui drept al debitorului se învederează mai ales în cazul în care invocarea lui ar putea paraliza o declaraţie de rezoluţiiune a creditorului şi astfel s-ar favoriza menţinerea contractului, ceea ce constituie unul din obiectivele prioritare ale Convenţiei de la Viena[3].

Consideraţii concluzive.

Sancţiunea executării silite în natură este consacrată în toate sistemele juridice care constituie obiectul de studiu al prezentei lucrări, însă aplicarea ei este limitată în toate aceste sisteme. În rezultatul analizei dreptului pozitiv şi a jurisprudenţei, se pot distinge câteva abordări principale în acest sens. Prima abordare, adoptată de sistemul german, priveşte executarea silită în natură ca principiu, de la care se fac unele derogări. Potrivit celei de a doua abordări, care este consacrată în sistemul francez, această sancţiune este aplicată referitor la unele categorii de obligaţii (de a da) şi este refuzată (în principiu) în privinţa altor categorii (de a face şi de a nu face). Însă în jurisprudenţa franceză recentă se observă tendinţa de a lărgi aria de aplicare a acestei sancţiuni. A treia abordare, împărtăşită de sistemele de *common law*, tratează executarea silită în natură ca un remediu excepţional şi discreţionar. În sfîrşit, a patra abordare, este una mixtă, pe care o întâlnim în instrumentele de drept uniform şi care încearcă să găsească o poziţie de compromis, să „concilieze" diferitele abordări consacrate în sistemele juridice naţionale. Astfel, Convenţia de la Viena lasă decizia de pronunţare a executării în natură la discreţia

[1] Ibidem.
[2] Ibidem, p.5.
[3] Heuzé V., op. cit., p.371.

instanţei sesizate, care se va conduce de prevederile legii forului în materia dată. Conceptul Principiilor UNIDROIT şi al Principiilor DEC este acela că, executarea în natură este privită ca o sancţiune obişnuită; ea are aceeaşi valoare şi ocupă o poziţie concurentă în raport cu alte sancţiuni puse la dispoziţia creditorului, inclusiv cu daunele-interese. Însă principiului executării în natură îi sunt aduse multiple excepţii, inspirate din *common law,* fapt care limitează substanţial aria lui de aplicare. În această ordine de idei, Denis Talon, unul din autorii ambelor culegeri de principii, estimează că este de aşteptat ca un judecător dintr-o ţară de *common law* să aplice într-un mod mai extensiv limitările aplicării executării silite enunţate mai sus, atunci când în ţările dreptului continental tendinţa va fi de a cere executarea silită în natură[1].

În toate sistemele, cu excepţia celui german, executarea în natură este un drept şi nu o obligaţie a creditorului, acesta având posibilitatea să aleagă din arsenalul de sancţiuni puse la îndemâna lui pe aceea care îi satisface mai mult interesele. Această posibilitate de a evita executarea în natură în favoarea unei alte sancţiuni, de obicei a daunelor-interese, este o garanţie importantă pentru creditor, deoarece îi permite să evite dificultăţile care afectează deseori punerea în aplicare a executării silite. Într-adevăr, în cazul neexecutării unui contract care are ca obiect bunuri sau servicii standardizate, majoritatea operatorilor comerţului internaţional nu vor dori să piardă timp şi să depună eforturi în încercarea de a obţine executarea contractului din partea debitorului, ci vor lansa o cerere pe piaţă, de pe care vor obţine acele bunuri sau servicii, obligând cocontractantul la daune-interese pentru neexecutarea obligaţiei[2].

Acest drept de opţiune pe care îl are creditorul permite de a aplana în practică acele diferenţe fundamentale care există între abordările consacrate în diferitele sisteme de drept. Chiar şi în sistemele de drept continental un creditor va cere executarea în natură numai atunci când ea va prezenta pentru el un interes care nu ar putea fi satisfăcut prin plata daunelor-interese[3].

Probabil că aceasta este cauza faptului că, în pofida importanţei sale dreptul de a cere executarea în natură (cu excepţia executări unei obligaţii pecuniare) nu a făcut obiectul unei jurisprudenţe abundente în materia comerţului internaţional. În practică mai des sunt invocate alte sancţiuni, în special dreptul de a cere daune-interese[4].

Concluzii:

În ceea ce priveşte corelaţia dintre „executarea în natură”, „facultatea de înlocuire” şi „repararea în natură”, s-a observat că într-o accepţie îngustă ultimele două remedii sunt tratate ca succedanee, înlocuitori ai sancţiunii principale care este executarea în natură *stricto sensu,* iar într-o accepţie mai largă în categoria „executării în natură” sunt incluse şi executarea prestaţiei de un terţ, precum şi repararea neconformităţii de un terţ sau de creditorul însuşi, ambele pe seama debitorului. Codificările internaţionale ale dreptului contractelor au îmbrăţişat cea de a doua concepţie: Convenţia de la Viena (art.48), Principiile UNIDROIT (art.7.1.4) şi Principiile DEC (art.8:104) consacră dispoziţii privind „corectarea” de către debitor a unei executări neconforme. Importanţa acestor tendinţe rezidă în faptul că în aşa mod atât creditorului cât şi debitorului li se dau mai multe posibilităţi de a remedia situaţia rezultată din neexecutarea contractului. În practică anume [5]aceste remedii aduc deseori soluţiile cele mai eficiente şi mai satisfăcătoare pentru ambele părţi.

---

[1] Tallon D. Breach of Contract and Reparation of Damege, in Towards a European Civil Code, Martinus Nijhoff Publishers, Dordrecht, Boston, London, 1994, p.223-235, 225-228; Tallon D. Les dommages-interets fans les Principes UNIDROIT, in Contratii commerciali internazionali e Principi UNIDROIT a cura di Bonnel J.M. e di Bonelli F., Giuffre Editore, Milano, 1997, p.295-305, p.299-301.

[2] Mrejeru T, MrejeruB.C., Mrejeru M.G., Neexecutarea contractului de comerţ internaţional, ed. Rosetti, Bucureşti, 2001, p.63.

[3] Rouhette G., De Lamberterie I., Tallon D., Witz C., op. cit., p.363.

[4] Précis de jurisprudence de la CNUDCI concernant la CVIM, Nations Unies A/CN.9/SER.C/DIGEST/CISG/46, p.2

Referințe:

Aynès L., Malaurie Ph., *Cours de droit civil. Les obligations, 2 edition, ed. Cujas, 1990, p.559.*

1. *Венская конвенция о международной купле-продаже товаров. Комментарий, Москва, Юридическая Литература, 1994, p.79.*
2. *Cheshire, Fifoot and Furmston's Law of Contract, 12th edition, Butterworts, London, Dublin, Edinburg, 1991, p.299.*
3. David R., Pugsley D., *Les contrats en droit anglais, 2 edition, LGDJ, Paris, 1985, p.345.*
4. *Eberhard S. Les sanctions de l'inéxecution du contrat et les Principes UNIDROIT, CEDIDAC, Lausanne, 2005, p.103.*
5. Gavalda Ch., Stoufflet J., *Droit bancaire, Litec, Paris, 1994, p.317; Negruş M., Plăți şi garanții internaționale, Ed. All, Bucureşti, 1996, p.149.*
6. Heuzé V. *La vente internationale des marchandises. Droit uniforme, LGDJ, Paris, 2000, p.359.*
7. Honnold J. O. *Uniform Law for International Sales under the 1980 United Nations Convention, Kluwer Law and Taxation Publishers, Deventer, Boston, 1991, p.195.*
8. Marsh P.D.V. *Comparative Contract Law: England, France, Germany, Gower Publishing, Hampshire, 1994, p.337.*
9. Mrejeru T, MrejeruB.C., Mrejeru M.G., *Neexecutarea contractului de comerț internațional, ed. Rosetti, Bucureşti, 2001, p.63.*
10. Ogus A.-*I. Les remèdes : in Le contrat aujourd'hui : comparaisons franco-anglaises, sous la direction de Tallon D. et Harris D., LGDJ, Paris, 1987, p. 299-319, p. 304-314.*
11. *Précis de jurisprudence de la CNUDCI concernant la CVIM, Nations Unies A/CN.9/SER.C/DIGEST/CISG/46, p.2.*
12. *Principles of European Contract Law, http: www.storme.be/PECL2en.html.*
13. Schlechtriem P. *Commentary on the UN Convention on the International Sale of Goods (CISG), second edition, Clarendon Press, Oxford, New York, 1998, p.275.*
14. Tallon D. *Breach of Contract and Reparation of Damege, in Towards a European Civil Code, Martinus Nijhoff Publishers, Dordrecht, Boston, London, 1994, p.223-235, 225-228; Tallon D. Les dommages-interets fans les Principes UNIDROIT, in Contratii commerciali internazionali e Principi UNIDROIT a cura di Bonnel J.M. e di Bonelli F., Giuffre Editore, Milano, 1997, p.295-305, p.299-301.*
15. Tallon D. *Les remèdes: in Le contrat aujourd'hui: comparaisons franco-anglaises, sous la direction de Tallon D. et Harris D., LGDJ, Paris, 1987, p.271-298, p.303.*
16. Treitel G.H. *The Law of Contract, Sweet & Maxwell, London, 1999, p.950.*
17. Treitel G.H., *Remedies for breach of contract, a comparative account, Oxford University Press, New York, 1988, p.53*
18. UNIDROIT *Principles of International Commercial Contracts, http: www.org/english/principles /contracts/main.htm.*
19. Van Der Mersh M., Philippe D*., L'inéxecution dans les contrats du commerce international, in Les sanctions de l'inexécution des obligations contractuelles. Etudes de droit comparé, sous la direction de M. Fontaine et G. Viney, Bruylant, Bruxelles, LGDJ, Paris, 2001, p.735.*
20. Whittaker S. *Les sanctions de l'inexécution des contrats. Droit anglais: in Les sanctions de l'inexécution des obligations contractuelles. Etudes de droit comparé, sous la direction de M. Fontaine et G. Viney, Bruylant Bruxelles, LGDJ Paris, 2001, p.1002.*
21. Rouhette G., De Lamberterie I., Tallon D., Witz C*., Principes du Droit Européen du Contrat, Société de Législation Comparé, Paris, 2003, p.363.*
22. Viney G. *Exécution de l'obligation, faculté de ramplacement et réparation en nature en droit français: in Les sanctions de l'inexécution des obligations contractuelles. Etudes de droit*

comparé, sous la direction de M. Fontaine et G. Viney, Bruylant Bruxelles; LGDJ Paris, 2001, p.182.

23. Wéry P., *L'exécution en nature de l'obligation contractuelle et la réparation en nature du dommage contractuel. Rapport belge: in Les sanctions de l'inexécution des obligations contractuelles. Etudes de droit comparé, sous la direction de M. Fontaine et G. Viney, Bruylant Bruxelles; LGDJ Paris, 2001, p.220.*

Recomandat spre publicare: 12.11.2015

CONDITIONS OF REFUSAL TO NEGOTIATE STAGE PRE CONTRACTUAL

BÎTCĂ Ion ,
Lect. univ. dr. USEM
ionbitcapantelimon@yahoo.es
BEVZIUC Irina
Lect. univ. Master , USEM

By issuing a proposal, representing an invitation to negotiate, the issuer does not lose the right to refuse initiation and realization of negotiations. But this right can not be exercised discretion because he, in this situation, acquires certain limits that you do not have the refusal to contract. What will be the legal value of an invitation to negotiate? We believe that it is producing legal effects revealed by the tort liability if unjustified refusal to enter into negotiations. By issuing this invitation he created a trusted party or parties to whom it is intended, trust that he is cheating refusing initiation of negotiations and hence the possibility of concluding the contract design. He allowed himself to believe that anyone can pick up option in treating conditions that are customary in such deals. However this does not mean that the issuer negotiating proposal shall refuse to negotiate. Then, when economic considerations require it could invoke this right since it was justified (refusal).

Introduction:

If the invitation to negotiate must contain a category of people who are not addressed invitation , the proponent shall refuse to negotiate with such people. Also, if the request includes a category of persons to whom it is addressed , other categories of persons he may refuse to negotiate . We are in the presence of a call made subject to specific conditions to fulfill or meet in person the recipient. If the onset of negotiations is conditional invitation to negotiation , depending on the size of the advanced price offer its recipients , the proposer shall refuse to negotiate recipients whose bid is lower.

In what concerns the recipient, if not aware of the proposal invitation to negotiate, under freedom of contract, may refuse entry into negotiations, either express (when determining he was requested) or tacitly, by failing proponent of his will. In this case, whether it is justified or unjustified refusal of, can no longer question the responsibility of the recipient. Offeree will always have a legitimate interest to refuse acceptance. By issuing such a proposal it can not create obligations and rights for its recipient, in particular the commitment to get the other party to negotiate. To suppose otherwise, to admit the possibility of being held liable for refusing recipient indirect means to restrict the principle of freedom of contract. In other words, if someone can not be compelled to enter into direct talks about could be determined to do something about indirect pledging civil liability for refusing to negotiate. It is hard to believe that a real negotiation can be performed against the will of either party.

Results and discussions:

He Moldovan law, initiating negotiations born obligations of the parties. The consequence which follows from the provisions of art. 515 para. 1 C. civ . , Which provides that " an

obligation may arise by initiating negotiations concluding the contract ... " . In these circumstances the parties may refuse further negotiations if it will be a justified.

But to be invoked refusal to negotiate is necessary that another person has no right to demand their entry into or continue negotiations , a right which would require the holder the right to refuse to negotiate , unable to exercise it . This right may arise either from a unilateral commitment - as potestativ , a contractual relationship - as a right to claim either a statutory provision - as imperative .

a) The absence of a unilateral commitment

The proposal to contract (which does not meet the conditions of the offer) is a unilateral manifestation of will to be considered as producing legal effects and hence a source of legal obligations. Unlike offer that bear the obligation to contract period defined (tacit or explicit), if present obligation arising from a mere declaration of intent is to enter into negotiations, he was obliged to enter into negotiations with any person which will manifest wish to do so.

In what concerns the recipient, if he did not raise the option, he is entitled to refuse to negotiate because the proponent has no right to ask entry into negotiations.

However, the rule proponent inability to refuse negotiation are important exceptions:

--- If it is already in the stage of negotiations with another person, that person has entered into an exclusive agreement.

--- If the proposal under negotiation was the subject of a single supply, and this was exhausted after finalizing negotiations with another person, which resulted in completion of the project contract conclusion.

The Moldovan law proposal to enter into negotiations recipient is notified to the manufacturer enforceable. Thus, art. 515 para. 1 of the Civil Code. States that "an obligation may arise by initiating negotiations concluding the contract ...". Establishing a proponent obligations is why the one who initiates the negotiation will not be able to refuse to negotiate without it's not liable.

b) The absence of a contractual

Whether before the onset of negotiations or during them, the parties may enter into a series of agreements relating to negotiation - the exclusivity clause, clause honesty, confidentiality clause etc. Achieving these agreements have the effect of establishing the rights and obligations in favor or the parties. Then, when one of the parties does not execute an obligation, at the request of the other party, the court will determine whether this is not a disguised refusal to negotiate. If the court determines that it is such a refusal will be the guilty party liability, which, according to the principles repair such obligations will be required to execute an obligation inoperative. In this way, it will not be able to refuse to execute such agreements given that this could be ultimately a refusal to negotiate. Source inability to refuse negotiation is the agreement of the parties, so the contract.

Sometimes unable to refuse contract negotiation result directly from the parties. This is the case when concluding a contract when the parties conclude that any disputes arising during its execution will be subject to negotiations conducted in order to bridge them. So as soon as there is dispute about the performance of the contract either party shall refuse to negotiate as promised by such other party agrees obtained a law in this regard. Also, if the parties agree on the nature fall negotiable advanced supply part, either party shall refuse to negotiate the offer, since the other, by the agreement concluded has the right to ask the onset and achieving negotiations .

c) The absence of legal provisions

Along with other situations (cases) the right to refuse negotiation can not be exercised when the law itself prohibits this possibility. This prohibition can look both triggering and negotiation as the actual negotiation.

According to art. 26 paragraph 2 C. labor, "representatives of the parties receiving the proposal submitted in writing to commence negotiations are obliged to proceed to this ...". The representatives of employees or employers can not refuse collective bargaining because the law

imposes on them the obligation to negotiate. Also, after the expiry of 7 days from the date of the request by the representatives of employees or employers to negotiate collective bargaining agreement they would not refuse to negotiate, being obliged to summon the parties to the negotiations.

Another situation is when the legislature requires the negotiation of the contract referred to in art. 491 para. 1 C. civ., Which regulates the sale of the pledged assets to the pledgee. One of the possibilities for selling the pledged asset recognized that provision, and how is the direct negotiations. However, the creditor will be forced to sell the property through direct negotiations if the creditor has previously refused or other forms of stock or is unable to use these forms.

Refusing to negotiate negotiating proposal stage.

By issuing a proposal as an invitation to negotiate, the issuer does not lose the right to refuse initiation and realization of negotiations. But this right can not be exercised discretion because he, in this situation, acquires certain limits that you do not have the refusal to contract.

1. At the onset of negotiations

What is the legal value of an invitation to negotiate? In our case we consider that it is producing legal effects revealed by the tort liability if unjustified refusal to enter into negotiations. By issuing this invitation he created a trusted party or parties to whom it is intended, trust that he is cheating refused to open negotiations and hence the possibility of concluding the contract design. He allowed himself to believe that anyone can pick up option in treating conditions that are customary in such deals.

However this does not mean that the issuer negotiating proposal shall refuse to negotiate. Then, when economic considerations require it could invoke this right since it was justified (refusal).

If the invitation to negotiate must contain a category of people who are not addressed invitation, the proponent shall refuse to negotiate with such people. Also, if the request includes a category of persons to whom it is addressed, other categories of persons he may refuse to negotiate. We are in the presence of a call made subject to specific conditions to fulfill or meet in person the recipient.

If the onset of negotiations is conditional invitation to negotiation, depending on the size of the advanced price offer its recipients, the proposer shall refuse to negotiate recipients whose bid is lower.

In what concerns the recipient, if not aware of the proposal invitation to negotiate, under freedom of contract, may refuse entry into negotiations, either express (when determining he was requested) or tacitly, by failing proponent of his will. In this case, whether it is justified or unjustified refusal of, can no longer question the responsibility of the recipient. Offeree will always have a legitimate interest to refuse acceptance. By issuing such a proposal it can not create obligations and rights for its recipient, in particular the commitment to get the other party to negotiate. To suppose otherwise, to admit the possibility of being held liable for refusing recipient indirect means to restrict the principle of freedom of contract. In other words, if someone can not be compelled to enter into direct talks about could be determined to do something about indirect pledging civil liability for refusing to negotiate. It is hard to believe that a real negotiation can be performed against the will of either party.

In this regard are the provisions of the Civil Code. Bln., Respectively, as I said before, start talks born obligations of the parties. The consequence which follows from the provisions of art. 515 para. 1 C. civ., Which provides that "an obligation may arise by initiating negotiations for the conclusion of the contract ...". In these circumstances the parties may refuse further negotiations if it will be a justified.

2. During the course of negotiations

Once triggered negotiations, the process is done through a continuous exchange of proposals, acceptances and rejections successive gradually foreshadow the content of the future contract. Accepting proposals put forward by one party will lead to interim agreements will. Often the realization of these agreements is not simple acceptance of proposals put forward. This is because, in achieving its interests, each Party may refuse the proposals take the form of counter proposals or request a new proposal which the proposal was refused. But these are not the only ways to manifest refusal And he can take the form of a refusal pure abdicativ - refusal to negotiate contract design. But taking into account the reasons which animated these refusals, the circumstances of his achievement, he will be justified or unjustified one. Moldovan Civil Code expressly provides that during the negotiations between the parties obligations can arise. This follows from Article 515, paragraph 1, cited above, which provides that "an obligation may arise in the negotiations for the conclusion of the contract ... 'obligations concerning the continuation of negotiations. If one party refuses to meet those obligations or liability will be employed depending on whether justified or unjustified refusal.

a) Refusal justified

Refusal is justified that refusal is motivated, in particular economic differences. When the parties have their contract negotiations were guided by certain economic requirements. When these requirements can not be reached, either party may refuse to continue negotiations.

So negotiations are held into account the benefits you will achieve it. But achieving these benefits should be the result of proper conduct these negotiations. Using cunning means, deceptive, can and should be penalized by the parties; refusal to negotiate operate as a penalty for such behavior. Together, these parties a duty to act loyally in the negotiations. Thus, the parties must act each to the other party with probity, right intent, without any hidden thought without cunning maneuvers without reluctance, actions aimed at mutual trust between them. Loyalty is but one component of good - faith, converting it from a legal right intention when the subject of law will enter into a specific legal relationship. If at least one of the parties will manifest the will with intent to deceive the other hand we are not in the presence of good - faith. Cunning maneuvers and in some cases the reluctance, the reverse is good - faith, that is bad - faith.

b) Unjustified refusal Negotiations, by their nature, are of absolutely random, designed the conclusion of the contract uncertainty. The randomness of the negotiations is dictated by economic reasons as well as legal ones. When these reasons so require, the failure of the negotiations will not attract liability parties hiring, refusing one or the other is justified to continue negotiations. If withdrawal and thus failure of the negotiations is inspired by reasons other than those contemplated, the right to refuse further negotiations is diverted from its function, the refusal is unjustified. It must be said that the conduct of the parties' contract negotiations involving duty and respect the right of conduct conducive to mutual trust in intention, their desire to conclude the contract negotiated. But successful completion of negotiations can not be achieved by any means, even as their failure can not be purely volitional, discretionary. Thus, in achieving its purpose the parties will need to demonstrate good - faith. The contractual terms this means the obligation of the parties to have an activity honest, sincere attitude to require mutual trust them.

In this regard, the refusal to negotiate would be a violation of good faith. Violation of good faith in the exercise of the right to refuse unreasonable negotiation take the form of abuse of rights. Abuse in refusing to negotiate must meet certain conditions: --- Any abuse implies a subjective right which in our case is the right to refuse to negotiate - a corollary of the principle of freedom of contract. Without it we will not abuse of rights but in the presence of an illegal act. --- Exercise subjective right to be unlawful, unjustified, - be exercised contrary to the rules of

public policy or rules of social life. Refusing to negotiate is illegal when it undermine a legitimate interest, the interest of the other party to continue negotiations. It is also unjustified when there's refusal is founded avoid damage, injury avoidance finalizing negotiations for him. --- Refusal to negotiate must cause injury to either party. The randomness of the negotiations leading to either party, when shall their implementation, to take a risk - the risk of incurring the failure of negotiations. They will bear this risk only when failure is based on economic or legal reasons. If these reasons do not subsist on at least one of the parties negotiated its failure will cause damage. More items will be considered in the assessment of:

- Expenses incurred by the parties in support of negotiations; - The importance and singularity negotiated contract; - The progress of negotiations before the break and duration: a) long and intense discussions rupture; b) as the break will be or not to start negotiations; c) refusal without explanation final proposals occurred after long negotiations etc. --- Guilt (mistake). Subjective right deviation from its social and economic order can not be conceived outside the guilt of mistakes (direct or indirect intent, fault or not forecast). The mistake will be analyzed by the fact that its author has hinted that negotiations would normally wear. --- Causal link. It must exist between the wrongful act resulting in undue exercise of the right to refuse negotiation and its harmful outcome. Unjustified refusal to take the form of abuse of law only when it is not prohibited by law or contrary to contractual arrangements. In the first case unjustified refusal to present an illegal act punishable by law that incriminates, in the latter's refusal to negotiate is a inexecutare a contractual provision.

Justified or unjustified refusal Referring to continue negotiations art. 513 para. 1 of the Civil Code. Can be invoked to determine the content of such refusal. Thus, according to this article: "debtor and creditor must act in good faith and diligence at the time of birth, during the existence at the time of execution and the obligation is extinguished." Leaving aside the fact that due diligence be part of the good faith provision cited above, referring to the negotiation proposal could be interpreted as requiring the parties during the negotiations to show good faith. The failure as a result of breach of such obligations is translated by considering it as being unjustified. If the failure is not due to breach of this obligation he or justified refusal to appear as one.

3. At the completion of negotiations

From a legal obligation to contract includes an obligation to negotiate. Thus, viewed in the broad sense refusal to contract term incumbent refusal to negotiate. Further research legal effects of the refusal to negotiate when we analyze the effects of ending the negotiation refusal to contract at this stage of negotiations.

a) Refusal justified

Refusal is justified where the holder's before the exercise was not obliged to contract, assumed about unilateral contract or imposed under a statutory provision. For example, if the supply contract, the recipient's refusal to accept the offer (to contract) will always be one justified. In this respect, as has been said, he has a legitimate interest.

b) Unjustified refusal

As I said when finalizing the negotiations on the latest issues of contract design elements is the time of the agreement will, when concluding the contract. If not required for the validity of ad validitatem form, the principle of mutual consent agreement will made following completion of a valid contract negotiations are concluded. In this case the refusal of one party is not one to shrink but one to perform the contract, refusal, ranking in contract execution stage, beyond our topic of discussion.

Where the written form required by law for such contracts is ad probationem and one of the parties, after negotiations, refusing to print their agreement in such form will the question be legal consequences of such refusal? In this case the contract will be valid one format, the refusal of one party to prepare a document will affect only able to prove the existence of the witnesses if

the contract value exceeds 1,000 MDL. So the refusal of one party to materialize on a support material will not affect the validity of the contract or its legal effects.

The problem only arises if, in case of disagreement, either party by refusing to fulfill the requirement ad probationem, disputes the conclusion of the contract negotiated. While questioning the conclusion of the contract (contract following the completion of negotiations) failure to meet this requirement appears as a refusal to contract. The court will order the person to pay damages or will be obliged to sign the contract so made? Given the particular situation in which the question of refusal to contract, consider that the court under the invitation to enter into negotiations, and time of the start of negotiations will be able to compel the recalcitrant to pay damages. The court will not be able to give a hătărăre declaring contract given that the court can not substitute consent to the formation of the contract.

This reult of the provisions of art. 515 paragraph 1 of the Civil Code. That the liability of a party in case of unjustified refusal will be materialized through payment of compensation.

Conclusion:

Authentic form - ad probationem. The situation when the promise parties agreed that their agreement will take the form of authentic evidence as an instrument of sale. If the parties agree on the essential elements of the agreement will also forcing it to sign at a certain date and authentic in this condition is not required by law ad validitatem, such agreement will be made a reciprocal promise contract but a contract affected by a standstill period. In this case, authentication refusal refusal to execute the contract amounts to a legally binding contract obligations and since the authentic instrument is considered to be just a tool probation, the court may issue a court decision to take its place.

References:

1. Antonmattei, P. - H., Raynard, J., *Droit civil. Contrats spéciaux*, Litec, Paris, 1997;
2. Chirică, D., *Conditions of validity and effects of reciprocal promise buying stock,* in "Studia Universitatis Babes-Bolyai" Iurisprudentia, no. 2/2001;
3. Cristoforeanu, E., commenting December. 7 May 1918 C. Call Troni (Italy), "Romanian Pandectele", III, 1923;
4. Deleanu, I., *Subjective rights and abuse of law*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1988;
5. Faggela, G., *Dei periodi precontractuali e della loro vera ed estatta construzione scientifica*, în „Studi giuridici in onore di Carlo Fadda”, vol. III, Naples, 1906;
6. Gherasim, D., *Good faith in civil legal relations,* ARSR, Bucharest, 1981;
7. Mestre, J., Fages, B., *De la rupture fautive de pour parlers,* în „Revue trimestrielle de droit civil” nr. 1/2000;
8. Morel, R.-L., *Du refus de contracter opposé en raison de considérations personnelles,* în „Revue trimestrielle de droit civil”, Paris, 1908;
9. Mousseron, J. M., *Tehnique contractuelle*, Ed. Francis Lefebvre, Paris, 1999;
10. Ricot, J., *Le refuz de contracter*, Imprimerie de la Université et des Facultés Y. Cadoret, Bordeaux, 1929;
11. Schmidt-Szalewski, J., *La force obligatoire à l’épreuve des avant-contrats,* în „Revue trimestrielle de droit civil”, nr. 1/2000;
12. Tourneau, Ph., L. Cadiet, *Droit de la responsabilité et des contrats,* Dalloz, Paris;

Recomandat spre publicare: 12.11.2015

ISSN 2435-1114

UNIUNEA EUROPEANĂ ŞI PROBLEMA IMIGRAŢIEI

Grigore PIRŢAC,
doctor în ştiinţe politice, conferenţiar universitar USEM.
Ion BOTNARENCO,
student anul II, facultatea de drept USEM.
ion.botnarenco@inbox.ru

***Abstract**: Migration has existed since the beginning of mankind. The phenomenon has not ceased. He has changed and acquired new forms. Migration processes are conducted simultaneously and are growing in many regions of the world. One of the long-term consequences of this development could be the emergence of multicultural societies. Most developed countries have become diversified companies, multietnice. Those countries that have not yet reached this stage are moving in this direction.*
***Keywords**: Migration, consequences, multicultural societies.*

Introducere:

Migraţia a existat de la începuturile omenirii. Fenomenul nu a încetat, a înregistrat schimbări şi a căpătat noi forme. Procesele migratorii se desfăşoară simultan şi sunt în creştere în multe regiuni ale lumii. Una din consecinţele pe termen lung ale acestei evoluţii ar putea fi apariţia societăţilor multiculturale, aceasta presupunând noi concepte ale cetăţeniei sau statului naţional. Cele mai multe dintre ţările dezvoltate au devenit societăţi diversificate, multietnice, iar cele care nu au ajuns încă la aceasta etapă se orientează în această direcţie.[1]

Este cunoscut faptul ca printre cele mai importante drepturi a omului este libertatea de deplasare. Astfeldreptul de a se deplasa a fost recunoscut la nivel mondial, prin adoptarea Declaraţiei Universale a Drepturilor Omului în 1949 de către ONU. Astfel Declaraţia stipulează în Articolul 13 următoarele: „Oricine are dreptul să se deplaseze liber şi săşi stabilească reşedinţa pe teritoriul oricărui stat” şi „Oricine are dreptul să părăsească o ţară, inclusiv cea de origine, şi să se întoarcă în ţara sa”. [2]

Această necesitate de strămutare permanentă spre locul ideal, este însoţită de o serie de cauze, generate de diverse probleme existente într-o anumită regiune, care cuprind anumite segmente atât sociale,culturale,economice cât şi politice. Astfel printre cauzele de bază ale strămutărilor permanente enumerăm:

- Regimul totalitar sau autoritar;
- Conflictele armate;
- Nivelul scăzut de trai, subnutriţia, lipsa asistenţei medicale;
- Încălcarea drepturilor omului;
- Rata mare a şomajului;
- Proliferarea corupţiei etc.

De menţionat că aceste cauze nu generează doar strămutările permanente, ci şi o serie de probleme determinate de revoltele populare care sunt însoţite de violenţă şi pierderi de vieţi omeneşti. Şi atunci când nici revolta populară nu este o soluţie de îmbunătăţire a nivelului de trai împreună cu toţi parametrii economici sintetici a unui stat, unica soluţie percepută de către orice populaţie în această situaţie este imigrarea sau după caz refugierea spre alte state care nu se confruntă cu asemenea probleme menţionate anterior.

Spre susţinerea celor enunţate este şi cazul imigranţilor cât şi refugiaţilor din Orientul Mijlociu care au asaltat teritoriul Uniunii Europene.

Rezultate şi discuţii:

La etapa actuală Uniunea Europeană se confruntă cu o serie de probleme privind soluționarea crizei imigranților (refugiaților) în care s-a pomenit. De altfel, gravitatea acestei crize este susținută și de politicieni, o serie de cercetători,formatori de opinie, bloggeri care o califică ca fiind cea mai gravă cu care s-a confruntat Europa după cel de-Al Doilea Război Mondial.

În perioada aprilie – iulie 2015, circa 250.000 de imigranţi ilegali din afara Europei au sosit pe continentul european de la începutul anului în curs, situație ce a creat o criză umanitară fără precedent.[3]

Unii dintre aceşti refugiaţi provin din zone de conflict, precum Siria sau Afganistan, dar majoritatea vin din statele din Nordul Africii, motivaţi de dorinţa de a găsi un trai mai bun în Europa. Aceştea,profitând de anarhia din Libia pentru a tranzita această țară, ulterior traversează Marea Mediterană care a devenit cea mai sângeroasa rută pentru imigranţi către Grecia și Italia. În timp ce în Grecia şi Italia sosesc de obicei imigranţi clandestini proveniţi din afara Europei. Germania se confruntă, la rândul ei, cu un val masiv de refugiaţi care traversează țările balcanice (Macedonia, Serbia Croația). O altă rută, folosită în special de sirieni şi afgani, este traversarea Turciei şi apoi a unei porțiuni din Marea Egee către insulele greceşti. [4]

Peste 2.300 de persoane au murit anul acesta încercand să ajungă în Europa la bordul unor ambarcațiuni, potrivit Organizației Internaționale pentru Migrații (OIM). [5]

Potrivit unor estimări, numărul imigranților clandestini ajunşi pe teritoriul german urmează să depăşească până la sfârşitul acestui an cifra de 800.000.[6]

Începutul imigrărilor ilegale se identifică cu perioada anilor 2007 şi 2011,când un mare număr de emigranţi fără documente legale, proveniţi din Orientul Mijlociu, Africa şi Asia de Sud, au trecut fraudulos frontierele dintre Turcia şi Grecia, obligând Agenția Europeană pentru Gestionarea Cooperării Operative la Frontierele Externe ale Statelor Membre ale Uniunii Europene (FRONTEX) să întărească controlul la granițe.[7]

Un moment important, când criza a început să fie percepută în întreaga sa dimensiune istorică l-a constituit aprilie 2015, când cel puțin 5 vapoare având la bord circa două mii de imigranţi s-au scufundat în Marea Mediterană, incident care s-a soldat cu peste 1.200 de victime. [8]

La data de 3 iunie 2015 numărul imigranților care încearcă să ajungă în Europa prin Grecia este cu 500% mai mare ca în 2014, anunță Agenția Europeană pentruFrontiere Externe (Frontex), în principal din cauza unui aflux de sirieni care traversează prin Turcia. [9]

Potrivit Organizației Internaționale pentru Migrații (OIM), de la începutul anului 560.000 de migranţi şi refugiaţi au sosit în Grecia pe mare, din totalul de peste 700.000 ajunşi în Europa după ce au traversat Mediterana. Un bilanţ al OIM arată că peste 3.200 de migranţi, printre care mulţi copii,şi-au pierdut viața în timpul unor astfel de traversări. [10]

Pentru a preveni un colaps necotrolabil de imigranţi şi refugiaţi la data de 17 iunie 2015 Ungaria îşi închide frontiera cu Serbia, care nu este stat membru al Uniunii Europene, iar spre sfârşitul lunii iulie începe să construiască o barieră de-a lungul graniței ,,mai exact un gard de sârmă ghimpată" la frontiera cu Serbia, pe o distanță de 175 de kilometri, totodată are loc şi construirea unor centre speciale necesare cazării imigranților pentru care Guvernul Ungariei în total a alocat 22,2 miliarde de forinţi (71,8 milioane de euro). [11]

Janos Lazar, şeful de cabinet al premierului Viktor Orban, menționa că de fapt: ,,Gardul construit la frontiera cu Serbia este o măsura temporară, luată împotriva migrației ilegale şi contrabandei, dar nu şi impotriva refugiatilor politici".[12]

Pe de 20 iulie 2015 liderii Uniunii Europene convin să accepte în regim voluntar 32.256 de imigranţi din Italia şi Grecia, mai puţin decat cei 40.000 propusi. Totuşi insuficient pentru diminuare fluxului de imigranţi hotărâţi să ajungă în una din țările Uniunii Europene. [13]

Liniile fierbinți ale valului de imigranți devin frontierele statelor: Grecia, Italia, Macedonia, Serbia, Ungaria, Turcia care suportă cheltuieli mari pentru a menține situația sub control.

Astfel Uniunea Europeana pare să fie depaşită de problema imigratiei extracomunitare, în contextul în care mii de oameni continua zilnic să traverseze Marea Mediterana, situația, care riscă să genereze efecte majore de ordin economic şi social, atrăgând reacții diverse în spațiul comunitar. Sutele de mii de imigranți ilegali proveniți din Africa, Orientul Mijlociu şi Asia pun o mare presiune pe bugetele naționale, mai ales în Italia, Grecia, Germania, Austria şi Ungaria.

În susținerea acestui punct de vedere sunt declarațiile Preşedintelui Comisiei Europene, Jean-Claude Juncker din 27 octombrie în cadrul Parlamentului European prin care susținea că normele de deficit bugetar pot fi relaxate pentru guvernele care cheltuiesc bani pentru refugiați fiind cunoscut faptul că în conformitate cu normele UE, statele membre trebuie să țină deficitele bugetare sub 3% din PIB. În timpul discursului său Jean-Claude Juncker a mai adăugat că „vom fi în măsură să luăm în vedere costurile generate de politica pentru refugiați, mai mult decât am făcut-o până acum”. La fel el susține că „dacă o țară face un efort imens, ar trebui să existe o înțelegere proporțională cu ceea ce a făcut”, precizând că aceste estimări vor fi făcute pentru fiecare țară. Preşedintele Comisiei, de asemenea, a spus că în cazul în care o țară nu poate dovedi că este afectată de costurile destinate refugiaților, nu va fi eligibilă pentru derogare. [14]

Preşedintele Comisiei Europene a solicitat statelor membre, Parlamentului European, Băncii Europene de Investiții (BEI) să se gândească la modalități de finanțare suplimentară pentru a găsi banii de care „avem nevoie pentru a face față crizei”. El a spus că bugetul UE este limitat, iar Comisia a accesat deja toate fondurile de urgență disponibile. „Bugetul Uiniunii Europene este prea mic pentru a face față problemelor cu care ne confruntăm”, a spus el. [15]

O altă problemă cu care se confruntă Uniunea Europeană este manifestarea negativă a țărilor membre față de cotele obligatorii cu privire la primirea refugiaților într-un anumit numar stabilit contrar voinței lor. Standarde de azil comune sunt importante, dar nu sunt suficiente pentru a face față crizei actuale a migranților, afirmă preşedintele Comisiei Europene Jean Claude-Juncker în primul său discurs despre „starea Uniunii”, îndemnând la cote "obligatorii" de distribuire între statele UE. Poziția UE în ceea ce priveşte criza refugiaților/imigranților este că aceştia ar trebui integrați, iar țările spațiului comunitar trebuie să îşi asume primirea lor în baza unor cote repartizate pe țări. [16]

În acest sens, CE a propus mecanisme de repartizare a refugiaților prin impunerea de cote obligatorii. Un prim pas a fost propus de CE, la 13 mai 2015, şi prevedea repartizarea a 20.000 de refugiați între statele UE, în funcție de criterii precum PIB-ul fiecărei țări, populația ei, rata şomajului şi numărul de refugiați deja găzduiți. Germania urma astfel să preia 18,42% dintre refugiați, Franța — 14,17%, Italia — 11,84%, Spania — 10%, Suedia — 3%, iar România — 4,26%, adică 1.023 de refugiați. La Consiliul european de vară din 25-26 iunie 2015, statele membre au respins impunerea de cote obligatorii, convenind asupra unor cote voluntare care să atingă cifra de 40.000 de persoane pe parcursul următorilor doi ani. [17]

Potrivit noilor cote stabilite prin a doua propunere de redistribuire a refugiaților, care menține cotele obligatorii şi măreşte numărul de persoane care ar urma să fie primiți de statele membre în următorii doi ani, la 160.000, Germania ar urma să primească 31.443 refugiați (26,2% dintre cei 120.000 de noi refugiați), Franța — 24.031 (20%), Spania — 14.931 (12,4%). România ar urma să preia 4.646 de refugiați din Italia, Grecia şi Ungaria. În timp ce Uniunea Europeană, prin intermediul instituțiilor sale, Comisia europeană şi Parlamentul European, susține repartizarea refugiaților în baza cotelor obligatorii, în rândul statelor membre opiniile sunt împărțite. Încă de la propunerea anterioară a CE privind cotele obligatorii, din 13 mai 2015, statele membre s-au pronunțat pentru acceptarea cotelor obligatorii sau împotriva lor. [18]

După cea de-a doua propunere a CE, din 9 septembrie 2015, unele țări şi-au schimbat poziția, manifestându-şi susținerea față de noua repartizare, în timp ce alte state şi-au menținut poziția de contestare a cotelor obligatorii. Încă de la început, Italia, Grecia şi Germania au

exprimat un punct de vedere favorabil cotelor obligatorii de refugiați/imigranți, menținându-şi punctul de vedere şi după propunerea CE din 9 septembrie 2015. În ceea ce priveşte Franța, imediat după propunerea CE din 13 mai 2015, aceasta s-a pronunțat împotriva impunerii cotelor de la nivelul UE. Ulterior însă şi-a nuanțat poziția, propunând alături de Germania, crearea unui „mecanism permanent şi obligatoriu" de repartizare a refugiaților în cadrul UE. Cehia, Polonia, Slovacia, România, Ungaria, Bulgaria, Slovenia, Lituania, Estonia, Marea Britanie, Spania, Portugalia, Danemarca, Finlanda sunt statele UE care s-au pronunțat împotriva cotelor obligatorii, propuse de CE, la 13 mai 2015. [19]

Dintre acestea, Spania şi Polonia şi-au modificat sau şi-au nuanțat punctul de vedere, după propunerea CE, din 9 septembrie 2015. România, Marea Britanie, Slovacia, Cehia, Danemarca, Finlanda şi-au menținut punctele de vedere anunțate inițial, iar celelalte state încă nu au afişat o poziție referitoare la noile cote propuse. [20]

Astfel, la 9 septembrie 2015, Guvernul spaniol a anunțat că acceptă cota de 14.931 de refugiați propusă de CE, deşi la prima repartizare de cote, Spania nu oferise decât 1.300 de locuri, în condițiile în care CE îi ceruse să găzduiască 4.288 de persoane. [21]

Deşi după prima propunere a CE, Polonia a respins cotele obligatorii, susținând că nu poate primi mai mult de 2.000 de refugiați în următorii doi ani, la 13 septembrie 2015, a anunțat că ar putea majora numărul lor, dacă UE va respecta o serie de condiții: securizarea frontierelor externe de către UE; separarea imigranților economici de refugiați; posibilitatea ca Polonia să participe la verificarea refugiaților pe care îi va prelua. [22]

În ceea ce priveşte Marea Britanie, aceasta a respins de la început ideea impunerii unor cote pentru primirea refugiaților. La 9 septembrie 2015, premierul britanic David Cameron a confirmat că Marea Britanie refuză să participe la cotele de refugiați impuse statelor din UE. Dacă propunerea CE va fi acceptată de Consiliul european şi Consiliul UE, Marea Britanie, dar şi Irlanda şi Danemarca pot refuza cotele obligatorii, întrucât tratatele europene le permit aplicarea opțională a actelor comunitare din domeniul Justiție şi Afaceri Interne. Cu toate acestea, la 7 septembrie 2015, premierul britanic s-a angajat să primească voluntar 20.000 de refugiați în cinci ani. [23]

Şi Danemarca a anunțat, la 11 septembrie, că va refuza să ia parte la sistemul cotelor obligatorii pentru cei 160.000 de refugiați, propus de CE, la 9 septembrie 2015. [Ibidem]

Irlanda, cel de-al treilea stat care poate să refuze cotele impuse de UE, a anunțat, la 10 septembrie 2015, că a acceptat să se alăture voluntar planului de primire a refugiaților propus de CE, acceptând încă 2.900 de refugiați. [Ibidem]

La rândul său, România şi-a menținut punctul de vedere inițial de respingere a cotelor obligatorii. Astfel, la 10 septembrie 2015, preşedintele Klaus Iohannis şi-a exprimat nemulțumirea față de propunerea CE privind cei 160.000 de refugiați, precizând că mandatul ministrului de Interne la Consiliul JAI, din 14 septembrie, este „să nu declare adeziunea României pentru cotele obligatorii de imigranți". La 7 septembrie 2015, înainte de noua repartizare a CE, preşedintele României se pronunța pentru cotele voluntare de refugiați şi anunța că România poate primi în total un număr de 1.785 de refugiați. [Ibidem]

Un punct de vedere ferm împotriva impunerii de cote obligatorii a fost exprimat de Slovacia, care a anunțat, la 13 septembrie 2015, că este hotărâtă să facă uz chiar de dreptul de veto la Consiliul JAI, din 14 septembrie.

Provocările migrației masive cu care se confruntă continentul european au fost puse pe agenda Summitului de la Valletta, în capitala Maltei, acolo unde liderii comunitari s-au întalnit cu omologii lor africani. În acest context, preşedintele Consiliului European şi-a exprimat ingrijorarile privitoare la repercusiunile valurilor succesive de refugiați care încearcă să ajungă în Europa. „Salvarea spațiului schengen e o cursa contra-timp", a spus fostul premier polonez Donald Tusk cu privire la sistemul frontierelor deschise aflat în vigoare pe continent. El şi-a manifestat, de altfel, determinarea să câştige această cursă. [24]

O primă soluție, a argumentat Donald Tusk, implică implementarea măsurilor agreate după discuții tensionate în cadrul Uniunii. În primul rând e vorba despre reimplementarea controlului la granițele exterioare. "Fără control eficient al frontierelor, regulile Schengen nu vor supraviețui". „Europa şi asumă responsabilitatea – salvarea de vieți, primirea refugiaților şi a celor care necesită protecție internațională – oferind mai multe rute organizate pentru migrația legală şi combatând crima organizata", a mai aratat Tusk. [ibidem]

Liderul european le-a cerut partenerilor din Africa să vină în ajutorul Europei in vederea unei abordări mai eficiente a provocărilor. „Nu avem alta opțiune decât să fim parteneri aici", a punctat Donald Tusk. De la Bruxelles, Comisia Europeana argumentează că "reintroducerea temporară a controlului frontierelor între statele membre este o măsură excepțională exprimată explicit în Codul Frontierelor Schengen" şi poate fi activată în cazul unei "amenintari serioase la politicile publice sau securitatea internă". [ibidem]

Frica Uniunii Europene vizavi de valul de refugiați se explică prin indiciile că în rândurile refugiaților ajunşi în Europa se strecoară şi persoane fidele regimului Bashar al-Assad actualul preşedinte al Siriei care sunt bănuite de comiterea unor atrocități în timpul războiului din Siria,existând temeri privind posibile infiltrări ale unor terorişti printre imigranții veniți pe continentul european. [25]

Potrivit estimărilor experților germani, populația activă a Germaniei se va diminua cu şase milioane de oameni până în anul 2030, pe fondul ratei scăzute de natalității. Deficitul forței de muncă riscă să genereze probleme pentru menținerea ritmului economiei germane. „Dacă reuşim să îi pregătim rapid pe cei care vin şi să îi integrăm pe piața muncii, vom putea rezolva una dintre cele mai mari probleme ale viitorului economic al Germaniei - deficitul de forță de muncă", a declarat ministrul german al Economiei, Sigmar Gabriel. [26]

Deşi mulți imigranți vin deja cu o pregătire într-un anumit domeniu, cum se întamplă mai ales cu sirienii, alții sunt complet necalificați, iar circa 20% sunt pur şi simplu analfabeți, după cum a recunoscut chiar ministrul german de interne, Thomas de Maiziere. [27]

Iar asistența socială pentru toți aceştia va pune presiune pe bugetul de stat, ministrul muncii, Andrea Nahles, estimând ca numarul imigranților beneficiari de ajutoare sociale ar putea ajunge până la sfarşitul anului la circa 460.000. Viktor Orban, care a propus măsuri pentru protejarea prosperității Europei şi a „identității creştine", a denunțat vineri comportamentul imigranților musulmani care au ocupat Gara centrală din Budapesta şi au blocat traficul rutier spre Austria. „Imigranții au blocat gări, refuză amprentarea digitală, nu vor să coopereze cu autoritățile, refuză să meargă în centrele în care ar primi alimente, apă, unde ar putea dormi şi ar beneficia de servicii medicale". Practic, se revoltă împotriva ordinii legale din Ungaria a acuzat Orban. [28]

Ministrul de Externe al Norvegiei, Borge Brende, a declarat, că valul de refugiați cu care se confruntă Europa reprezintă „cea mai gravă criză" de la al doilea Război Mondial încoace, precizând că este rezultatul neglijenței comunității internaționale. „Lucrurile cu care ne confruntăm sunt această migrație în masă, este cea mai gravă criză a refugiaților de la al Doilea Război Mondial încoace şi toți trebuie să ne asumăm responsabilități", a spus ministrul norvegian. [29]

Concluzii:

Liderii Uniunii Europene au cazut de acord pentru formarea unui fond de 1,8 miliarde de euro destinat sprijinirii Africii în combaterea principalelor cauze ale migrației în masa. Decizia luata în urma Summitului organizat la Valletta, în capitala Maltei, vine pe fondul apelului facut de Bruxelles pentru o contribuție suplimentară din partea statelor comunitare, astfel încat suma să poata fi dublată. "Pentru Fondul African şi ca răspunsul nostru sa fie credibil, vreau ca mai multe state membre sa contribuie şi să egaleze suma de 1,8 miliarde de euro pe care UE a pus-o la bataie", a punctat şeful Comisiei Europene Jean-Claude Juncker. [30]

Pentru depăşirea consecinţelor generate de fenomenul masiv al imigraţiei în spaţiul comunitar venim cu unele propuneri privind **soluţionarea problemei:**

1. Crearea unui fond comun pentru susţinerea financiară a statelor care sa-u angajat voluntar să rezolve problema imigranţilor, spre susţinerea financiară a imigranţilor s-a expus Marea Britanie cu circa 1,5 miliarde de dolari.
2. Acordarea Turciei fonduri suplimentare de la UE în schimbul opririi valului de imigranţi care se îndreaptă spre Europa Criza refugiaţilor generată de conflictul sirian a costat Turcia aproximativ opt miliarde de dolari, în timp ce comunitatea internaţională a contribuit cu 417 milioane de dolari până acum, a declarat premierul turc miercuri, în cadrul Adunării Generale a ONU, informează agenţia DPA în pagina online. Jean-Claude Juncker i-a prezentat lui Recep Tayyip Erdogan un proiect de plan privind gestionarea crizei imigraţiei, conform unui comunicat oficial. Planul de acţiune, ce reflectă acordul dintre UE şi Turcia în sensul accelerării cooperării pentru gestionarea fluxurilor de imigranţi şi refugiaţi, abordează şi intensificarea dialogului UE - Turcia pentru liberalizarea regimului vizelor, precum şi instrumente pentru furnizarea de asistenţă financiară Turciei. Conform documentului, Uniunea Europeană ar urma să ofere un miliard de euro, în perioada 2015-2016, pentru a ajuta Turcia să facă faţă valului de refugiaţi sirieni şi irakieni.
   În plus, Uniunea Europeană va susţine cooperarea între statele membre şi Turcia pentru organizarea de patrule maritime comune şi pentru coordonarea operaţiunilor de repatriere în ţări de origine sigure. Bruxellesul va susţine cooperarea cu Turcia în domeniul schimburilor de informaţii despre combaterea traficului de persoane.
3. Intensificarea controlului intern a frontierelor din cadrul spaţiului Schengen,ce ar diminua fluxul necontrolat al refugiaţilor.
4. Sporirea finanţării din partea donatorilor europeni a statelor die origine a refugiaţilor intru deschiderea noilor locuri de muncă,stabilizarea economică,ridicarea nivelului de trai a populaţiei.
5. Implicarea mai activă a marilor puteri pentru a minimaliza efectele conflictelor interne din statele respective şi chiar a le preveni.
6. Neutralizarea statului islamic ce are un efect nociv asupta stabilităaţii regionale prin conjugarea eforturilor comunităţii internaţionale. De creat mai multe centre de înregistrare a refugiaţilor în Italia şi Grecia, cât şi statelor europene care sunt cele mai afectate de sosirea unui număr mare de imigranţi.

Referinţe:

1. (Massey, D.S., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A., Taylor, J.E., (1993) "Theories of International Migration: A Review andAppraisal", 19 PopulationandDevelopment Review, pp. 431-466)
2. https://ro.wikisource.org/wiki/Declara%C8%9Bia_Universal%C4%83_a_Drepturilor_Omului
3. http://www.stiripesurse.ro/angela-merkel-i-francois-hollande-au-anun-at-ce-se-va-intampla-cu-imigran-ii_965041.html
4. http://www.bursa.ro/problema-imigrantilor-in-europa-criza-umanitara-fara-precedent-277011&s=print&sr=articol&id_articol=277011.html
5. http://www.mediafax.ro/externe/marina-italiana-a-salvat-aproximativ-3-000-de-imigranti-pe-mediterana-14684886
6. http://adevarul.ro/international/europa/europa-s-a-facut-ras-criza-imigrantilor-1_55dc8119f5eaafab2ce7fd47/index.html
7. https://ro.wikipedia.org/wiki/Criza_refugia%C8%9Bilor_%C3%AEn_Europa
8. http://www.bbc.com/news/world-europe-32573389

9. http://www.diacaf.com/stiri/international/cronologie-principalele-momente-ale-crizei-refugiatilor-si-imigrantilor-din_31238415.html
10. http://www.moldpres.md/news/2015/10/29/15007297
11. http://www.wall-street.ro/articol/International/188390/criza-refugiatilor-din-europa-principalele-momente-de-la-inceputul-anului.html
12. http://fluierul.ro/jsp/article/indexDisplayArticle.jsp?artid=415449&title=ungaria-va-construi-gard-dublu-de-a-lungul-frontierei-cu-serbia
13. http://www.mediafax.ro/externe/cronologie-principalele-momente-ale-crizei-refugiatilor-si-imigrantilor-din-europa-foto-video-14701274
14. http://www.caleaeuropeana.ro/juncker-statele-ue-afectate-sever-de-valul-de-imigranti-ar-putea-primi-derogari-de-la-respectarea-tintelor-de-deficit/
15. http://www.hotnews.ro/stiri-comisar_european-18668148-live-videotext-parlamentul-european-strasbourg-planul-investitii-300-miliarde-euro-lui-juncker.htm
16. http://www.mediafax.ro/externe/jean-claude-juncker-in-discursul-privind-starea-uniunii-ue-nu-se-afla-acolo-unde-trebuie-trebuie-sa-repartizam-un-numar-de-160-000-de-refugiati-14705594
17. http://www.agerpres.ro/flux-documentare/2015/09/14/documentar-criza-refugiatilor-pe-agenda-consiliului-jai-pozitia-ue-si-a-statelor-membre-10-56-56
18. http://stirileprotv.ro/stiri/actualitate/presedintele-comisiei-europene-l-a-sunat-pe-klaus-iohannis-sa-l-convinga-sa-accepte-mai-multi-refugiati-ce-raspuns-a-primit.html
19. http://www.agerpres.ro/flux-documentare/2015/09/14/documentar-criza-refugiatilor-pe-agenda-consiliului-jai-pozitia-ue-si-a-statelor-membre-10-56-56
20. http://www.agerpres.ro/flux-documentare/2015/09/14/documentar-criza-refugiatilor-pe-agenda-consiliului-jai-pozitia-ue-si-a-statelor-membre-10-56-56
21. http://www.romanialibera.ro/actualitate/international/spania-accepta-cota-de-refugiati-ceruta-de-comisia-europeana-392361
22. http://www.ziare.com/articole/polonia+numar+refugiati
23. http://www.agerpres.ro/flux-documentare/2015/09/14/documentar-criza-refugiatilor-pe-agenda-consiliului-jai-pozitia-ue-si-a-statelor-membre-10-56-56
24. http://revista22.ro/7024857/europa-se-afla-intr-o-cursa-contra-timp-pentru-salvarea-spatiului-schengen-spune-tusk.html
25. http://www.antena3.ro/externe/refugiati-sirieni-criminali-de-razboi-assad-
26. http://www.mediafax.ro/externe/ministrul-german-al-economiei-germania-primeste-imigranti-pentru-a-acoperi-deficitul-demografic-si-a-mentine-ritmul-economic-14708287
27. http://www.agerpres.ro/externe/2015/09/10/nevoia-de-forta-de-munca-motivul-pentru-care-germania-accepta-refugiati-analiza--17-11-31
28. http://www.antena3.ro/externe/viktor-orban-avertizeaza-ungaria-nu-va-mai-tolera-trecerea-ilegala-a-frontierelor-312246.html
29. http://www.bursa.ro/daily-mail-romania-ar-urma-sa-primeasca-7000-de-refugiati-277625&s=print&sr=articol&id_articol=277625.html
30. http://revista22.ro/7024864/acord-asupra-unui-fond-de-18-miliarde-de-euro-pentru-combaterea-cauzelor-migratiei.html

Recomandat spre publicare: 12.11.2015

ISSN 2435-1114

CERCETĂRI SOCIO-ECONOMICE

CERCETARI ECONOMICE

METODE DE IDENTIFICARE ŞI PREVENIRE A RISCULUI ÎN ACTIVITĂȚI INVESTIȚIONALE

A.ȚURCAN (ŞUŞU) ,
Dr., Profesor universitar,
Universitatea de Studii Europeene din Moldova
aurelia_turcan@mail.ru

Abstract: *The issue of risk and uncertainty in contemporary market economies is addressed in greater than in centralized economies. At the origin of risk is uncertainty, which is nothing but lack of information. Risk identification requires a good knowledge of the organization. The basic condition for the proper functioning of the risk management system is the correct identification of their. That is why in the present paper are used to methods for identify risks. As a result of risk identification we can perform a comprehensive analysis of risks and results to develop strategies to prevent risks in investment activity.*
Keywords*: Risk, Uncertainty, market economies, risk identification, analysis of risks, risks in investment activity.*
JEL: D810, G110, M 21.

Introducere:

Problematica riscului şi incertitudinii în economiile de piață contemporană este abordată într-o măsură mai mare, decât în economiile de tip centralizat. Asumarea riscului este inerentă în economia de piață, deoarece riscul persistă în toate domeniile activității umane. Cel mai mare risc scria Roger Martin, ex-prezident al unei corporații Fr. Saint Gobain "este de a ți-l asuma".

În termeni generali, riscul poate fi definit ca probabilitatea de a se produce un fenomen nedorit într-un interval de timp şi în anumite condiții.

În literatura de specialitate există o mulțime de definiții pentru "riscuri" aparținând atât specialiştilor autohtoni, cât şi celor străini (B. Raizberg, V. Abciuc, A. Alighin, I. Osipov, I.Enicov,W. Rowe, W. Lowrance etc.).

Pe baza datelor oferite de practică, a analizei diverselor puncte de vedere ale specialiştilor am formulat definiția riscului ca fiind:

- *„**Stricto sensu**":* *Riscurile reprezintă probabilitatea de obținere a rezultatelor favorabile sau nefavorabile într-o acțiune viitoare exprimată în termeni probabilistici".*
- *„**Largo sensu**": Riscul este o categorie socială, economică, politică sau naturală care are următoarele trăsături caracteristice: este un eveniment incert, dar posibil originea lui aflându-se în incertitudine; este un eveniment păgubitor, efectele lui o dată produse nu mai pot fi înlăturate, apare în procesul activității umane sociale, economice, politice şi în raporturile dintre om şi natură.*

La originea riscului stă incertitudinea, care nu este altceva decât lipsa de informare, iar cunoaşterea incompletă şi mai ales imperfectă a tuturor condițiilor de desfăşurare a proceselor economice, duce nu numai la apariția situațiilor riscante, dar şi la inconsistență în luarea deciziilor. De aceea putem spune că incertitudinea este geneza riscului care se amplifică ca urmare a informării deficitare sau când se apelează la surse informaționale incompatibile.

Relația dintre risc şi incertitudine nu este o relație simplă, ci este una complexă. Spre deosebire de risc, incertitudinea este descrisă ca situația în care decedentul nu poate identifica toate sau chiar nici unul dintre evenimentele posibile ce se pot produce şi cu atât mai puțin de a

putea estima probabalitatea producerii lor, având semnificaţia matematică de variabilă incomplet definită.[1]

Rezultatele unei cercetări interesante privind evitarea incertitudinii în 50 ţări şi în 3 regiuni[2] arată că cele mai mari punctaje sunt realizate în America Latină, Europa şi ţările mediteraniene, iar cele mai scăzute în Singapore, Hong Kong, statele anglo-saxone şi nordice. Aceasta face ca în ţările în care tendinţa de creştere a incertitudinii este mare oamenii dau impresia că sunt mai ocupaţi, agitaţi, emoţionaţi, agresivi, spre deosebire de locuitorii statelor cu valori reduse ale evitării incertitudinii care trec drept calmi, leneşi şi liniştiţi.[3]

Rezultate şi discuţii:

Identificarea riscului presupune o bună cunoaştere a organizaţiei, a pieţei pe care operează, a mediului legal, social, politic şi cultural în care îşi desfăşoară activitatea precum şi a obiectivelor organizaţionale (operaţionale şi strategice), incluzând factorii critici de succes şi ameninţările şi oportunităţile ce pot să intervină în atingerea acestor obiective.[4]

Procesul de identificare a riscurilor presupune determinarea riscurilor ce pot apărea pe parcursul realizării unei activităţi (încă nederulate) şi stabilirea caracteristicilor acestora.

Condiţia de bază pentru buna funcţionare a sistemului de gestiune al riscurilor o constituie corecta identificare a acestora. Practic identificarea riscurilor este fundamentală pentru stabilirea unui nivel optim de protecţie pentru o anumită activitate. Dacă riscul este subevaluat, nivelul protecţiei va fi insuficient pentru acoperirea pierderilor, iar dacă este supraevaluat, costul protecţiei în exces va diminua câştigul obţinut din activitatea respectivă.

Identificarea riscurilor vizează atât expunerea la risc a proprietăţii, drepturilor şi resursei umane, cât şi hazardul şi pericolele potenţiale care cauzează aceste expuneri la risc. Aceasta se realizează în 2 etape, respectiv percepţia riscurilor, conştientizarea faptului ca un anumit risc ameninţă organizaţia (afacerea sau proiectul) şi identificarea riscului propriu - zis.

În ceea ce priveşte percepţia riscurilor**,** se identifică două elemente prezente în toate situaţiile decizionale riscante, şi anume:

riscul intrinsec, respectiv suma tuturor pericolelor *de facto* care sunt inerente în fiecare situaţie decizională şi care vor avea o contribuţie reală asupra consecinţelor decizionale;

riscul extrinsec, adică imaginea pe care fiecare decident o are asupra riscului intrinsec, rezultat din identificarea şi interpretarea evidenţelor disponibile;

Riscul extrinsec este determinat de o serie de factori ce determină diferenţe în percepţia riscurilor de către decidenţi, între care se numără:

- ✓ disponibilitatea informaţiei pentru fiecare dintre aceştia, care depinde de statutul şi poziţia în structura organizatorică;
- ✓ modul în care fiecare informaţie este abordată şi comunicată, ceea ce poate crea ambiguităţi sau imprecizii în legătură cu aspectele specifice fiecărei situaţii decizionale;
- ✓ cunoştinţele şi experienţele anterioare acumulate de către fiecare decident (pozitive sau negative) în proiecte şi situaţii decizionale asemănătoare.

Comportamentul unei persoane faţă de risc, precum şi faţă de materializarea sa probabilă în viitor este strâns legat de percepţia asupra nivelului de acceptabilitate al riscului.

Riscul devine acceptabil prin prisma avantajelor pe care le-ar putea implica. O activitate se va desfăşura numai în condiţiile unui nivel de risc considerat acceptabil, dar se constată că *riscul nu poate avea un singur nivel acceptabil, care să fie general valabil.* Acest nivel este puternic influenţat de percepţia pe care o are fiecare persoană şi de gradul de cunoaştere şi

[1] Munteanu C. Investiţii internaţionale. Note de curs. Facultatea de REI, Bucureşti, 1998.
[2] Hofstede G., Managementul structurilor multiculturale, Editura Economica, Bucureşti,1996, p.136.
[3] Prunea P. Riscul în activitatea economică Ed. Economica, Bucureşti, 2003, pag.20.
[4] A Risc Management Standard, The Institute of Risk Managament, The Association of Insurance and Risk Managers, The National Forum for Risk Managament Risk Managamentîn the Public Sector, 2002.

evaluare a dimensiunii şi intensităţii tuturor factorilor sau acţiunilor generatoare de risc. În procesul de identificare a riscurilor, de elaborare şi adoptare a deciziilor, investitorii pot avea trei atitudini faţă de risc, respectiv: aversiune (când se preferă câştigurile mici, dar sigure), neutralitate (sau indiferenţă), de căutare a riscului şi comportament combinat (aversiune şi preferinţă pentru risc, exemplul tipic fiind cel al jucătorului la cazino care îşi asigură casa şi maşina).

Referitor la identificarea propriu-zisă a riscurilor, există o varietate de metode dintre care fiecare organizaţie poate adopta pe cea sau cele corespunzătoare culturii sale şi modului de organizare.

O primă modalitate este abordarea *prin prisma dimensiunilor riscurilor,* plecând de la ideea că riscul este multidimensional, cuprinzând toate aspectele unei organizaţii. Altă modalitate o reprezintă *folosirea categoriilor funcţionale,* adică identificarea riscurilor din diverse arii operaţionale. Această modalitate funcţionează foarte bine în organizaţiile care au departamente bine delimitate.

A treia modalitate presupune *luarea în considerare a activelor implicate.* Se pune accentul pe activele critice ale organizaţiei, identificându-le pe acelea care sunt cel mai mult expuse la risc. În general activele unei organizaţii se împart în patru categorii: (a) oameni; (b) proprietăţi; (c) venituri; (d) fondul comercial.

Identificarea riscurilor trebuie să ia în considerare aspecte precum:

- ✓ factori cauzali şi posibile consecinţe;
- ✓ intervalul de timp pe care se desfăşoară identificarea;
- ✓ corelarea cu alte riscuri, acordând o atenţie particulară metodelor de influenţare reciprocă a acestora şi corelărilor negative între anumite riscuri;
- ✓ strategiile utilizate în mod curent pentru diminuarea riscului şi gradul lor de eficacitate.

Etapă de bază în gestionarea riscurilor, identificarea acestora se poate realiza prin numeroase metode şi prin apelarea la surse variate de informaţii.(vezi figura 1A din ANEXA 1) Majoritatea sunt valabile atât pentru afaceri cât şi pentru proiecte şi se pot folosi combinat, în funcţie de cât de avansat este nivelul implementării managementului de risc în cadrul organizaţiei.

Informaţii pentru identificarea riscurilor pot fi obţinute prin:

- ✓ *cercetare la masa de lucru:*
- ✓ *vizite la faţa locului:*
- ✓ *participări la manifestări în afara organizaţiei:*
- ✓ *utilizarea experienţei intuitive a investitorilor.*

Asemănătoare chestionarelor sunt listele de control a riscurilor (checklist). Acestea cuprind surse potenţiale de risc, cum ar fi: cadrul în care se desfăşoară activitatea, personalul care participă la realizarea acesteia, estimări eronate ale bugetului şi termenului de execuţie, schimbări în legislaţie sau economie etc. şi este necesară doar "bifarea" cauzelor şi riscurilor potenţiale. Se porneşte de la o listă standard care este apoi adaptarea fiecărei afaceri/proiect, dar există pericolul ca acestea să devină foarte laborioase ceea ce îngreunează prelucrarea informaţiei.

O altă metodă similară listelor de control este tabelul riscurilor (vezi exemplul din tabelul 1.), care structurează informaţia în 4 cadrane, respectiv: ameninţări, resurse, consecinţe şi factori prin care se poate acţiona pentru a modifica efectele nedorite ale evenimentelor.

Sistemele expert sunt metode foarte moderne de identificare a riscurilor, dar realizarea şi menţinerea lor este foarte costisitoare, iar utilitatea lor este ridicată în cazul riscurilor comune pentru numeroase afaceri şi pentru care managementul organizaţiei dispune de o experienţă considerabilă.

Tabelul 1.

Listele de control pentru identificarea riscurilor

Ameninţări	Resurse	Consecinţe	Factori modificaţionali
Pericole care ameninţă firma: incendii, furtuni, cutremure, datorii, defecţiuni în exploatarea utilajelor, etc.	Clădirile, echipamentele, materialele,personalul, furnizorii, clienţii, etc. utilizate de organizaţie pentru a-şi asigura existenţa şi proprietatea.	Efectele nedorite ale evenimentelor neprevăzute asupra resurselor organizaţiei (întreruperea producţiei, retragere produs de pe piaţă etc.)	Factori ce pot modifica impactul pe care situaţiile neprevăzute le-ar avea asupra resurselor (ex. echipamente de rezervă, sisteme de prevenire a incendiilor etc.)

Sursa: Nadia Carmen Ciocoiu, „*Managementul riscului în afaceri şi proiecte*" –Bucureşti:ASE, 2006.

Interviurile structurate au fost folosite o perioadă îndelungată pentru a obţine informaţii de la consultanţi şi personalul firmelor, precum şi de către investitorii de proiect şi/sau managerii de risc pentru a identifica riscurile asociate proiectelor. Structura interviului este pregătită în avans, iar derularea sa se face într-o atmosferă relaxantă. Discuţiile pot fi între un intervievator şi unul sau mai mulţi intervievaţi, iar timpul consumat trebuie dozat cu mare atenţie.

Brainstorming - ui este o metodă foarte eficientă atât pentru identificarea riscurilor, cât şi pentru stabilirea unor strategii de răspuns. Este important ca specialiştii implicaţi în derularea proiectului să cunoască foarte bine aspectele funcţionale şi operaţionale şi să aibă suficiente ocazii şi timp pentru a se întâlni şi discuta despre proiect. Dezavantajele sunt generate de posibilitatea ca sesiunea de brainstorming să fie dominată de cei cu personalităţi puternice, aspect ce poate fi evitat prin alegerea unui moderator experimentat.

Rezultatele identificării riscurilor se concretizează în:

- ✓ descrierea surselor de risc, ce trebuie să includă estimări referitoare la: probabilitatea de apariţie a evenimentelor determinate de acea sursă, domeniul de variaţie al rezultatelor posibile, momentul estimativ al producerii evenimentelor, frecvenţa anticipată de apariţie a evenimentelor generate de acea sursă;
- ✓ potenţialele evenimente nedorite - care au o probabilitate de apariţie sau o magnitudine a pierderii „relativ largă", soluţiile posibile pentru diverse situaţii riscante. Pentru a permite formalizarea procedurilor de managementul riscului este indicat ca toate informaţiile obţinute prin metodele enumerate să fie urate într-un format care să permită stocarea în baze de date accesibile şi care pot fi uşor consultate la derularea oricărei afaceri.

Identificarea riscurilor trebuie realizată în mod regulat şi este necesar de luat în considerare atât riscurile interne, pe care organizaţia care realizează respectiva activitate le poate controla sau influenţa, cât şi riscurile externe.

Reieşind din rezultatele identificării multitudinii riscurilor aferente activităţii investiţionale este necesar de a trece la alegerea celei mai adecvate metode de monitorizare, evaluare şi analiză a riscurilor concrete, iar fundamentarea unor decizii optime de gestiune şi acoperire a unui risc concret determină investigarea şi analiza altor tipuri de riscuri. Analiza riscurilor este împărţită în analiză calitativă şi cantitativă. Analiza calitativă reprezintă identificarea tuturor posibilităţilor riscului, sarcina ei principală fiind determinarea tipurilor şi factorilor riscului, etapelor de lucru, la executarea cărora apare riscul. Evaluarea calitativă a riscului necesită o intuiţie majoră, experienţă şi cunoştinţe în domeniul teoriei economice. Analiza cantitativă este definirea concretă şi financiară a riscului în totalitate. Această analiză poate fi efectuată în baza următoarelor metode: analiza probabilă (abaterea medie pătratică, coeficientul variaţiei, coeficientul covariaţiei, coeficientul corelaţiei, metoda arborelui de decizie).

De aceea, corectitudinea selectării metodei de evaluare şi analiză a nivelului riscului este crucială reieşind din multitudinea acestora (vezi Anexa 1). Ca rezultat al analizei calitative a principalilor factori de influenţă vor pute fi elaborate strategii concrete de prevenire a riscurilor în activitatea inovaţională.

Strategii de prevenire a riscurilor în activităţi investiţionale

Fiecare etapă a duratei de viaţă a proiectelor investiţionale prezintă riscuri specifice, însă strategiile de prevenire şi combatere sunt generale, dar cu eficacitate diferită. Iată de ce în etapa de constituire administrarea riscurilor este principalul remediu de prevenire a efectelor nefaste.

Reducerea riscurilor în etapa de pregătire presupune acţiuni de pregătire şi coordonare a viitoarelor activităţi, în ipoteza că sunt dezavantajate de şansă şi ca atare fundamentarea lor se va face pe baza unor scenarii alternative. Limitarea riscului încă din faza de elaborare are la bază două direcţii principale de acţiuni: îmbunătăţirea informării şi externalizarea riscului.

Pentru aplicarea ambelor soluţii este nevoie de timp şi bani, şi nu există certitudinea eliminării complete a riscului. De aceea este bine să se facă un compromis între o bună dominare previzionară a riscului şi o bună organizare a reacţiei la apariţia efectelor nefaste a riscului.

Îmbunătăţirea informării este o problemă serioasă deoarece, în majoritatea cazurilor investitorul/coordonatorul nu va dispune de toată informaţia necesară. Calitatea volumului şi pertinenţa informaţiilor asupra activităţilor ce se vor executa se îmbunătăţesc pe măsura avansării lucrărilor. De aceea activitatea investiţională este un proces bazat pe ipoteze de lucru, mai mult sau mai puţin riscante. De aceea este de înţeles preocuparea de a determina expunerea la riscuri în principal prin îmbunătăţirea nivelului de informare a coordonatorilor. Dar această preocupare este dorită pe tot parcursul implementării, în special atunci când se pregăteşte dosarele tehnice necesare luării unor decizii importante. Este posibil ca să apară activităţi de căutare de noi informaţii ceea ce ar conduce la modificarea structurii investiţiei.

Îmbunătăţirea nivelului de informare se poate realiza prin: descompunerea activităţilor în lucrări elementare, extinderea consultării chiar la nivele inferioare, rafinarea/reevaluarea anumitor estimări anterioare, dări de seamă scrise la reuniuni care să implice mai profund toţi participanţii implicaţi, ect.

Externalizarea riscurilor vizează diminuarea riscului previzionat printr-o clară definire a riscurilor pe care şi le asumă investitorul şi a celor care se pot transfera altor participanţi; furnizori, subcontractori, proiectanţi etc. Cu aceştia trebuie să se stabilească reguli precise astfel răspunderea poate fi diluată iar asigurarea de risc iluzorie. De obicei anumite lucruri se execută de către terţi pe bază de contract de execuţie care are la bază prevederile din caietul de sarcini, unde sunt net definite specificaţii privind calitatea, costul, termenele de execuţie coerente din punct de vedere tehnic şi economic.

De reţinut că investitorul are anumite obligaţii; punerea la dispoziţia executanţilor a specificaţiilor de lucru, a produselor, eliberarea resurselor, ect. care dacă nu sunt respectate sau este exonerat prin cauze contractuale, asigurarea în faţa riscurilor este incertă existând condiţii să nu fie respectate duratele sau calitatea. Daci, nu este suficient să apelezi la parteneri de înalt profesionalism, ci trebuie ca toţi contractanţii să-şi respecte obligaţiile contractuale.

Organizarea reacţiei la risc – înseamnă capacitatea investitorului de a modifica rapid definiţia activităţii investiţionale, pentru a ţine cont de noile informaţii care pot să pună în discuţie ipotezele de lucru ce au stat la baza programării curente. Aceste ipoteze vizează resursele disponibile, volumul lucrărilor, legăturile dintre acestea, termenul de execuţie. Modificările pot duce la întârzieri fără consecinţe semnificative, în special dacă nu vizează activităţi critice, dar pot pune în cauză însăşi buna execuţie a întregii activităţi investiţionale. De aceea trebuie organizată reacţia promptă prin:

- ✓ Implementarea unui sistem de alertă, a unui sistem de prelucrare prin excepţie a informaţiilor, ect. care să asigure o identificare rapidă a riscurilor.
- ✓ Implementarea mijloacelor, procedurilor de reducere a riscurilor.

Reacţia prin modificări în definiţia activităţii investiţionale. Activitatea investiţională poate fi modificată sub presiunea evenimentelor dar şi ca urmare a noilor informaţii disponibile. Responsabilii de investiţie pot aduce modificări corective pentru a da un răspuns satisfăcător mai puţin problemelor ce se anticipează cât şi problemelor neaşteptate.

Reacţia prin modificarea activităţii investiţionale poate fi: anticipativă (la rece) dau adaptive (la cald), deşi aceasta împărţire este oarecum arbitrară deoarece anticipările de cele mai multe ori conduc la adaptare.

Reacţia prin anticipare are în vedere că anumite lucruri îndepărtate pot fi influenţate cu ocazia execuţiei unor lucrări mai recente. Noile informaţii disponibile pot pune în discuţie alegerea de noi condiţii ceea ce ar conduce la o nouă programare a lucrărilor viitoare. Pe de altă parte, programarea activităţii investiţionale se bazează pe anumite ipoteze de disponibilitate a resurselor, a echipamentelor. Şeful de proiect are interes să asigure periodic prezervarea acestora, mai ales că privit pe perioade mai lungi acestea pot fi împărţite între diferite proiecte. Prezervarea poate fi un act arbitrar între disponibilitate şi nevoie previzională, deoarece faţa de momentul prezervării la data când trebuie utilizate şi disponibilităţile şi nevoile pot fi diferite.

Faţă de noile condiţii constatate sunt frecvente cazurile în care noile decizii nu mai au coerenţă vis-a-vis de vechile decizii. Anticiparea presupune o mai mare latitudine în alegerea răspunsurilor la cald a unei probleme neprevăzute.

Reacţie prin adaptare în funcţie de abaterile constatate înseamnă reajustarea obiectivelor iniţiale, însă numai dacă realismul datelor este acceptat de toţi factorii;

- datele jalon pot fi întârziate, ceea ce poate duce la întârzierea duratei finale,
- nivelele de calitate admise pot fi diminuate faţă de nivelele fixate prin caietul de sarcini, dar numai dacă sunt acceptate de client,
- costul investiţiei poate fi revizuit în sensul creşterii.

Dacă revizuirea de obiective va conduce la eşec este de preferat să se modifice specificaţiile activităţii investiţionale. Acţiunea asupra specificaţiilor presupune modificări în lista de lucrări, a legăturilor dintre ele, a conţinutului lucrărilor, suprapunerea mai multor lucrări critice permite reducerea întârzierilor, dar implică cel mai adesea ca lucrările-amonte să genereze informaţii pertinente, eliminarea unor lucrări ”accesorii” în măsura în care nu pun în cauză finalitatea investiţiei, adăugarea anumitor lucrări suplimentare dacă astfel se asigură o mai bună administrare a riscurilor majore identificate pe parcursul execuţiei, schimbarea conţinutului unor lucrări de regulă se abandonează un procedeu, o tehnologie nouă în favoarea uneia cunoscute.

Este posibil să se apeleze la mobilizarea pe moment de resurse suplimentare pentru a se respecta obiectivele de termen, cost sau calitate: resurse interne (ore suplimentare, munca în zile nelucrătoare legal, personal suplimentar de la alte servicii sau proiecte etc), sau resurse externe (în măsura competenţelor primite se poate apela la subcontractări, interimari etc).

Reactivitate organizaţională - pentru a face faţă riscului nu este suficient să se pună la punct proceduri de identificare şi limitare ci, în egală măsură trebuie luate măsuri de adaptare a sistemului pentru a face faţă unor intervenţii rapide. Puterea de reacţii se bazează pe următoarele:

✓ Formarea unor competenţe colective în materie de gestiune a riscului prin implementarea de programe de formare a unei culturi comune (vocabular, principii metodologice, documente standard, sisteme informatice etc.) şi o bună capitalizare a cunoştinţelor (savoir faire – know how).

✓ Implementarea unei adevărate structuri de gestiune a activităţii investiţionale care să dispună de un grad de autonomie şi o libertate de decizie, ceea ce ar permite detectarea rapidă a problemelor şi rezolvarea lor corectă fără a fi nevoie de arbitrajul nivelelor ierarhice superioare, detecţia şi urmărirea riscurilor face obiectul unor proceduri particulare.

✓ Implementarea unor procedee fiabile de circulaţie rapidă a informaţiilor prin combinarea reţelelor clasice; ascendente, descendente, transversale şi folosirea de mijloace informatice performante. Aceste informaţii pot fi brute sau prelucrate în optica diagnosticului sub formă de

ANALELE ŞTIINŢIFICE
ISSN 2435-1114

tablou de bord, punând problema alegerii indicatorilor cei mai pertinenţi şi a modului de interpretare a lor.

✓ Implementarea unei dinamici de grup prin incitaţii diverse care să întărească coeziunea grupului, astfel ca interesul fiecăruia să coincidă cu interesul grupului, iar acesta să corespundă interesului general al întreprinderii.

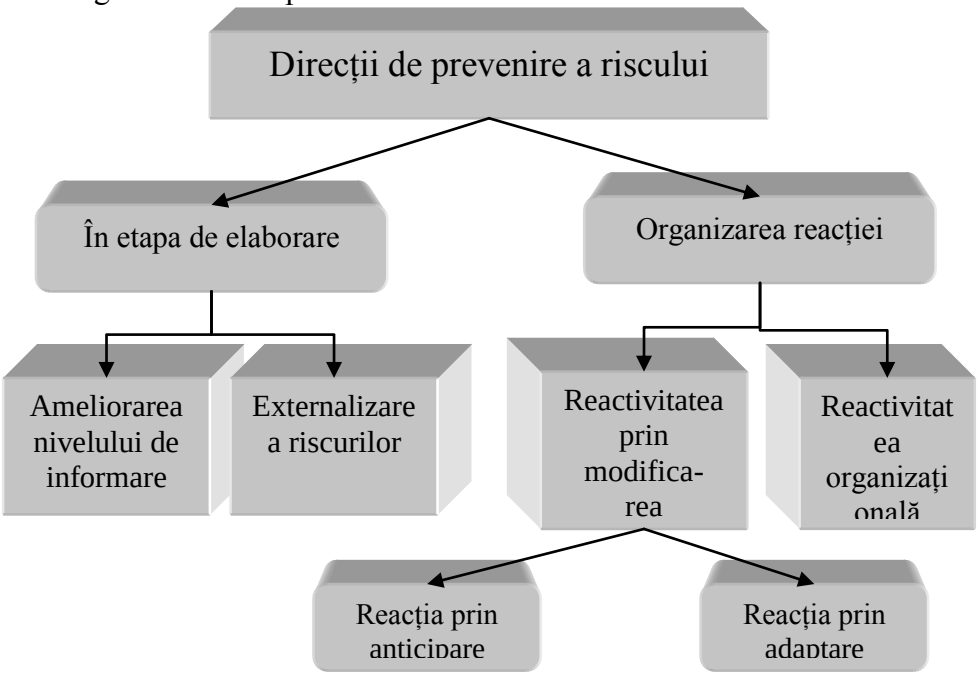

Figura 2. Direcţii de prevenire a riscului

Sursa: Elaborată de autor în baza Stoian M. „*Gestiunea investiţiilor*" Bucureşti 2003,p.249.

Concluzii:

În final, menţionăm că în procesul desfăşurării oricărei activităţii economico-financiare, inclusiv şi celei investiţionale, actorii acestui proces sunt expuşi în permanenţă unei multitudini de surse de risc. Aceste riscuri diferă după locul şi momentul de apariţie, după ţinta la risc (subdiviziunea întreprinderii, un gen specific de activitate, produs etc.), după dimensiune, după numărul, tipul (factori interni şi factori externi) şi mărimea factorilor de influenţă, după corelaţiile care există între factorii de influenţă, după sensibilitatea expunerii în raport cu factorii de influenţă, după metodele de monitorizare, captare, investigare, dimensionare, analiză a riscurilor, după procedeele de acoperire a expunerilor la risc etc. Pentru o mai bună administrare a activităţii este necesar de a lua în calcul faptul că modificarea unui factor de influenţă determină schimbarea celorlalţi ca urmare a conexiunilor ce există între aceştia, iar modificarea mărimii unei expuneri concrete duce la modificarea mărimii aproape a tuturor celorlalte expuneri la risc.

Existenţa tuturor acestor corelaţii între factorii de influenţă, între factorii de influenţă şi expunerile la risc, precum şi între diferite tipuri de risc creează o serie de obstacole în alegerea celei mai adecvate metode de monitorizare, captare, evaluare şi analiză a riscurilor concrete, iar fundamentarea unor decizii optime de gestiune şi acoperire a unui risc concret determină investigarea şi analiza altor tipuri de riscuri.

Referinţe:

1. Ciocoiu Nadia Carmen, „*Managementul riscului în afaceri şi proiecte*" –Bucureşti:ASE, 2006.
2. Hofstede G., *Managementul structurilor multiculturale, Editura Economica, Bucureşti,1996, p.136.*
3. Lazăr M. Cristelecon „*Metode de analiză a riscului în investiţii*" „*Economia, eficienţa şi finanţarea în investiţii* – Bucureşti: Economica, 2002, pag. 374
4. Munteanu C. *Investiţii internaţionale. Note de curs. Facultatea de REI, Bucureşti, 1998*.

5. Prunea P. *Riscul în activitatea economică Ed. Economica, Bucureşti, 2003, pag.20.*
6. Risc Management Standard, *The Institute of Risk Managament, The Association of Insurance and Risk Managers, The National Forum for Risk Managament Risk Managamentîn the Public Sector, 2002*.
7. Stoian M. „*Gestiunea investiţiilor*" *Bucureşti 2003,p.249.*
8. Ţurcan (Şuşu) A. *Specificul riscului şi incertitudinii în agricultura Republicii Moldova. Revista „Economica" (B) nr.2/2005 Chişinău, 2005, p.71-75.*
9. Ţurcan (Şuşu) A. *Problematica riscului în activitatea investiţională Societatea contemporană şi integrarea economică europeană Simpozion ştiinţific internaţional, UASM, (22-23/10/2004) Chişinău, 2004, p.318-323*
10. Ţurcan (Şuşu) A.*The problematics of evaluation of risk in the knowledge based economy (Problematica evaluării riscului în economia bazată pe cunoaştere) Conferinţa ştiinţifică naţională cu participare internaţională ediţia XXIV-a „Procese în teoria deciziilor economice în condiţii de risc şi incertitudine" 18.09. 2009 Iaşi. Vol.VIII pag.91-97*.

Recomandat spre publicare: 12.11.2015

\

ANALELE ŞTIINŢIFICE
ISSN 2435-1114

ANEXA

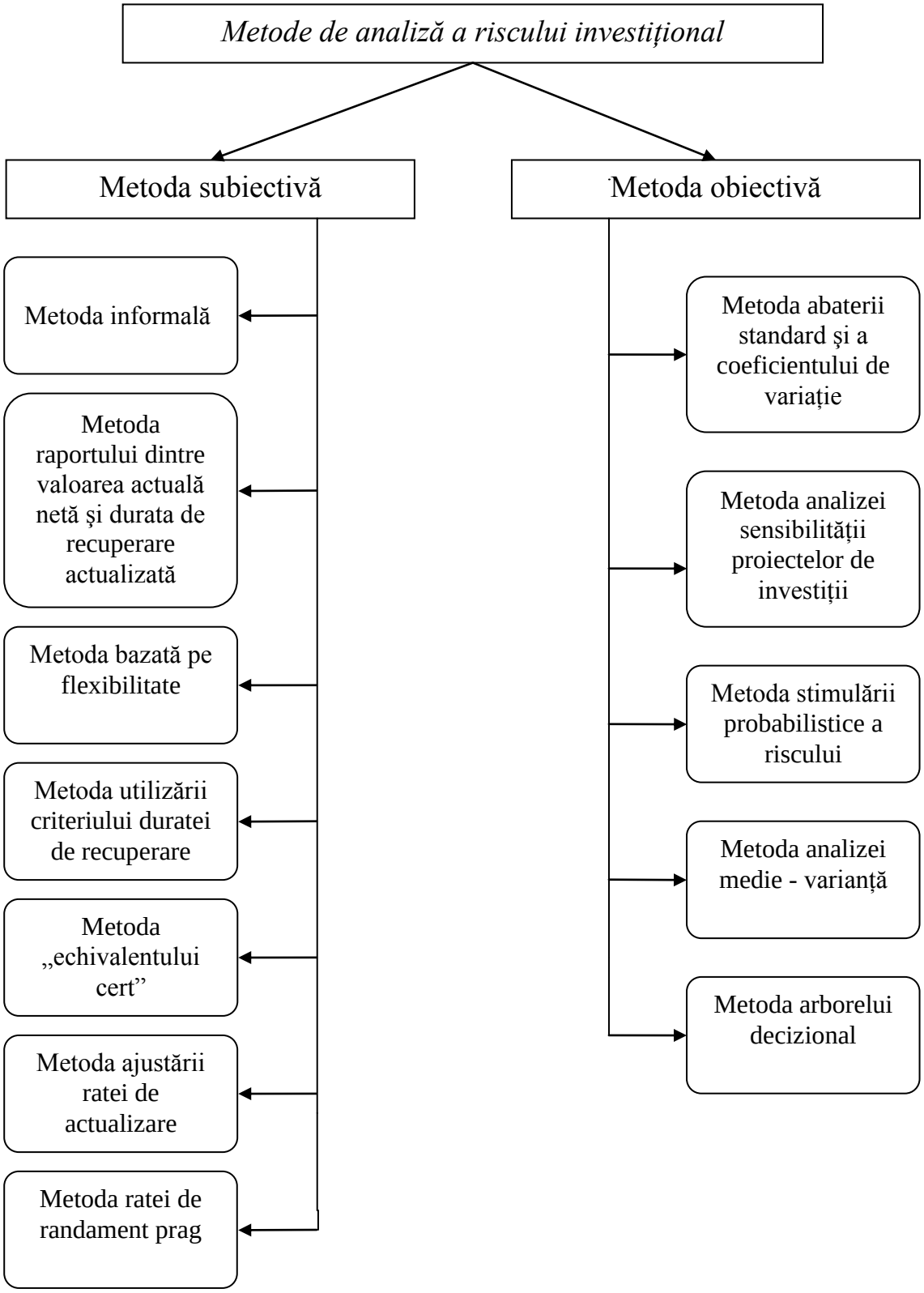

Sursa: Elaborat de autor în baza „*Metode de analiză a riscului în investiţii”* Lazăr M. Cristelecon „*Economia, eficienţa şi finanţarea în investiţii* – Bucureşti: Economica, 2002, pag. 374

ANALELE ŞTIINŢIFICE
ISSN 2435-1114

ПОЛИТИКА, НАПРАВЛЕННАЯ НА ПРЕДОТВРАЩЕНИЕ УТЕЧКИ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА ИЗ НАУЧНОЙ СФЕРЫ В МОЛДОВЕ

Ecaterina NEGRU,
doctorandă USM

In the last decades, evolutionary aspect, the increased share of human resources in industrial relations and labor market. The man, holder of capital health, educational, intellectual and development potential, plays a role, more important, the addition of value creation and economic and social value. In the current intensification of globalization and free competition, the state is forced to maintain human capital through creating favorable conditions both for existence and for development. In this regard, an extra effort to be made for keeping talented people in the country with high development potential, including scientists.
Dans les dernières décennies, aspect évolutif, la part accrue des ressources humaines dans les relations industrielles et du marché du travail. L'homme, titulaire de la santé de la capitale, le potentiel intellectuel et le développement de l'éducation, joue un rôle, plus important, le plus de création de valeur et la valeur économique et sociale. Dans l'intensification actuelle de la mondialisation et de la libre concurrence, l'Etat est obligé de maintenir le capital humain à travers la création des conditions favorables à la fois pour l'existence et pour le développement. À cet égard, un effort supplémentaire à faire pour garder les gens de talent, avec un potentiel de développement élevé, notamment scientifiques, dans le pays.
Классификация JEL: F59, J24, J 28

Введение:

Текущие явления, вызванные глобальным экономическим кризисом, выдвигают новые проблемы человеческого капитала в любой области. Накопление человеческого капитала само по себе является ценностью для любого государства, тем более, если он талантливый, опытный и посвящает всего себя работе. Содействие и поддержка научных сотрудников, укрепления ихних позиций в обществе, осознание их особой роли и вклада в развития сраны, способствует, в значительной степени, поддержке ученых Дома.

Актуальность темы. Обеспечение хорошими условиями труда и справедливой оплатой, уважение, наличие перспектив развития мотивируют человека работать в данном обществе, в противном случае ему придется искать условия, способствующие обеспечению своих потребностей. В последние десятилетия, доля человеческих ресурсов в рыночных и трудовых отношениях значительно увеличилась.

Человек, как обладатель образовательного и интеллектуального капитала, а также потенциала развития, играет все более важную роль в создании ценностей экономического и социального значения. [1]

В нынешней интенсификации глобализации и свободной конкуренции, государство вынуждено поддерживать человеческий капитал за счет создания благоприятных условий как для существования, так и для развития. В связи с этим должны быть приложены дополнительные усилия, для поддержания талантливых людей в стране, людей с высоким потенциалом роста, в том числе и ученых.

Как отмечено в Национальной стратегической программе в области демографической безопасности Республики Молдова на 2011-2025 гг., экономический фактор является главной причиной эмиграции, а внешняя миграция требует нового

[1] Liliana Poșțan. Dezechilibru pe piața forței de muncă din Republica Moldova –politici asumate sau abordări speculative ale mecanismelor de piață. Materialele Conferinței practico-științifică „Impactul calității resurselor umane asupra dezvoltării social-economice a Republicii Moldova” din 26 noiembrie 2013. Pag 15.

видения и подхода к проблемам влияния миграции на демографию и развитие рынка труда. [1]

Важность человеческого потенциала в области науки и инноваций для конкурентоспособной экономики, основанной на инновациях и передаче технологий выделяется и в Дорожной карте по улучшению конкурентоспособности Республики Молдова.

Научные исследования и разработки, инновации и трансфер технологий, предпринимательство, основанное на знаниях, являются ключевыми и практически неисчерпаемыми источниками развития конкурентоспособной экономики. Вот почему в процветающих странах более 70% роста ВВП достигается с участием науки и внедрения научных достижений, освоения передовых технологий, знаний и информации. [2] Но все это было бы невозможно без присутствия главного двигателя прогресса - Человека.

Таким образом, на государственном уровне, должны быть механизмы не только для поддержания, оставшегося в стране человеческого потенциала научной сферы, но и для привлечения тех, кто, как правило, желая обеспечить себе достойную жизнь, были вынуждены покинуть страну.

В целях улучшения ситуации на рынке рабочей силы, достижения наиболее полной занятости и снижения безработицы, повышения качества и производительности труда, развитию человеческого потенциала, в том числе и в научной сфере, Правительство Молдовы приняло, в 2007 году, Национальной стратегии о политиках занятости рабочей силы на 2007-2015 годы. Стратегия предусматривает четыре главные долгосрочные задачи: [3]

- консолидация долгосрочного экономического роста и создание новых рабочих мест;
- повышение уровня конкурентоспособности Республики Молдова на международном рынке с точки зрения стоимости рабочей силы, мобильности, профессиональной квалификации и способности человеческих ресурсов адаптироваться к требованиям гибкого рынка рабочей силы;
- гармонизация трудового законодательства Республики Молдова с законодательством Европейского Союза, приравнивание к европейским стандартам в области экономического и человеческого развития и обеспечение государством минимальных гарантий гражданам страны;
- приведение национального законодательства в области регулирования труда в соответствие с целями и стандартами Пересмотренной европейской стратегии занятости.

Помимо Национальной стратегии по политиках занятости рабочей силы, чтобы удержать сотрудников в области науки и инноваций, было разработана новая концепция оплаты труда для ученых. Согласно этой концепции, научные результаты должны вознаграждаться более высокой ежемесячной оплатой. Данные о научной деятельности в 2013 году послужат в качестве ориентиров для будущих выплат заработной платы. Эта концепция станет логическим продолжением инициативы по показателям научных кадров и научно-исследовательских институтов: если деньги не будут следовать производительности, показатели послужат только для статистических данных.[4]

---

[1] Национальная стратегическая программа в области демографической безопасности Республики Молдова (2011-2025 гг.), утверждена Постановлением Правительства № 768 от 12.10.2011.

[2] Дорожная карта по улучшению конкурентоспособности Республики Молдова, утверждена Постановлением Правительства № 4 от 14.01.2014.

[3] Национальная стратегия о политиках занятости рабочей силы на 2007-2015 годы, утверждена Постановлением Правительства № 605 от 31.05.2007.

[4] Sistemul de salarizare pentru cercetătorii ș tiinț ifici din Republica Moldova. Analiză ș i recomandări. Chiș inău, 2014. http://www.asm.md/galerie/Sistemul_de_salarizare_pentru_cercetatorii-stiintifici.pdf.

Другой способ удерживания специалистов в области исследований, используемый ещё с 2010 года, это предложения по интеграции научно-исследовательских центров из Молдовы в Европейское исследовательское пространство. Примером служит предложение по финансированию FP7-INCO -2010-6, ERA-WIDE, предложенное Европейской комиссией 30 июля 2009 года. В рамках этого предложения научно-исследовательские центры в Молдове с высокой научной квалификацией в одной из приоритетных областей FP7 имеют возможность укрепить возможности интегрироваться в европейское исследовательское пространство (ERA) и установить отношения сотрудничества с аналогичными центрами в государствах-членах ЕС или ассоциированных с FP7. Для каждого исследовательского центра применяется схема Координации и Поддержки действий, а вклад Европейской комиссии по каждому проекту составляет до 0,5 млн евро, с продолжительностью 2-3 года. [1]

Еще один документ, который фокусируется на человеческом капитале в области науки и инноваций является Стратегия Исследования-Развития Республики Молдова до 2020 года.

Человеческий капитал является главной предпосылкой для развития научных исследований. Поэтому основные усилия должны быть направлены на привлечение и поддержку людей, способных генерировать идеи, впитывать новые знания, творить. [2] Подготовка кадров для сектора исследования-развития должна начаться как можно раньше, еще до вузовской системы образования.

Формирование хорошо подготовленного человеческого капитала, в соответствии с нынешними требованиями, станет возможным только при использовании результатов исследования в процессе образования. Вовлечение ученых в образовательный процесс будет осуществляться, с одной стороны, главным образом, в рамках высшего образования, приемом студентов, мастерантов и докторантов на работу по совместительству в качестве стажеров-исследователей проектов. [3]

Кроме того, среди механизмов укрепления ситуации для исследователей в нашей стране можно отметить и обучение молодых исследователей по программам докторантуры и исследований в университетах и организациях в области научных исследований и разработок, участие в международных научно-исследовательских программах (государственный статус, связанный с FP7) и т.д.

11 октября 2011 года Европейский союз и Молдова установили более тесные связи в области научных исследований и инноваций. Это позволит ученым из Молдовы сотрудничать со своими коллегами по всей Европе в ключевых областях исследований, укрепляя тем самым свой собственный потенциал и передовых научных знаний. С практической точки зрения, они смогут конкурировать в позиции равноправных партнеров со своими коллегами из стран-членов ЕС, чтобы получить финансирование научных исследований. [4]

Кроме того, Академия наук Молдовы проводит политику сохранения, рационального размещения и развития интеллектуального потенциала. Также, через Центр по финансированию фундаментальных и прикладных исследований, организуются

[1] ERA-WIDE: Integrarea unui centru de cercetare din R.Moldova în Spațiul European de Cercetare. http://www.international.asm.md/eu-integration/pc-7/723-era-wide-integrarea-unui-centru-de-cercetare-din-rmoldova-in-spatiul-european-de-cercetare.html.

[2] Стратегия исследования-развития Республики Молдова до 2020 года, утверждена Постановлением Правительства № 920 от 07.11.2014.

[3] *Ibidem*

[4] Republica Moldova se alătură Programului de Cercetare al UE. http://cpi.asm.md/?page_id=20

конкурсы программ и проектов в области науки и инноваций, финансируемых из государственного бюджета. [1]

В заключение отметим, что в нашей стране особое внимание уделяется поддержанию научных исследователей, и ищутся, насколько это возможно, механизмы мотивации персонала в области науки и инноваций, чтобы удержать его Дома.

Библиография:

1. Liliana Poșțan. Dezechilibru pe piața forței de muncă din Republica Moldova –politici asumate sau abordări speculative ale mecanismelor de piață. Materialele Conferinței practico-științifică „Impactul calității resurselor umane asupra dezvoltării social-economice a Republicii Moldova” din 26 noiembrie 2013. Pag 15.
2. Национальная стратегическая программа в области демографической безопасности Республики Молдова (2011-2025 гг.), утверждена Постановлением Правительства № 768 от 12.10.2011.
3. Дорожная карта по улучшению конкурентоспособности Республики Молдова, утверждена Постановлением Правительства № 4 от 14.01.2014.
4. Национальная стратегия о политиках занятости рабочей силы на 2007-2015 годы, утверждена Постановлением Правительства № 605 от 31.05.2007.
5. Sistemul de salarizare pentru cercetătorii științifici din Republica Moldova. Analiză și recomandări. Chișinău, 2014. http://www.asm.md/galerie/Sistemul_de_salarizare_pentru_cercetatorii-stiintifici.pdf.
6. ERA-WIDE: Integrarea unui centru de cercetare din R.Moldova în Spațiul European de Cercetare. http://www.international.asm.md/eu-integration/pc-7/723-era-wide-integrarea-unui-centru-de-cercetare-din-rmoldova-in-spatiul-european-de-cercetare.html.
7. Стратегия исследования-развития Республики Молдова до 2020 года, утверждена Постановлением Правительства № 920 от 07.11.2014.
8. Republica Moldova se alătură Programului de Cercetare al UE. http://cpi.asm.md/?page_id=20.
9. Договор о партнерстве между Правительством и Академией наук Молдовы на 2015 год, утвержден Постановлением Правительства № 809 от 29.10.2015.

Recomandat spre publicare: 12.11.2015

[1]Договор о партнерстве между Правительством и Академией наук Молдовы на 2015 год, утвержден Постановлением Правительства № 809 от 29.10.2015.

ANALELE ŞTIINŢIFICE
ISSN 2435-1114

EVOLUŢIA ŞI CĂILE DE STIMULARE A MICULUI BUSINES DIN SECTORUL AGRAR ÎN VEDEREA CREŞTERII COMPETIVITĂŢII [1]

A.ŢURCAN (ŞUŞU) ,
Dr., Profesor universitar,
Universitatea de Studii Europeene din Moldova
T. BUJOR,
Dr., Conferenţiar universitar,
Universitatea Agrară de Stat din Moldova

Abstract: *This article shows the evolution of SMEs in Moldova. The country's economy depends largely on the development of entrepreneurship. Agriculture was a major component of the Moldovan economy. The last two decades the service sector is the main engine of economic growth in Moldova. For the development of the agrarian sector of Moldova SME sector is of particular importance. Promoting small business in agriculture will ensure the increased competitiveness of the sector.*
Keywords*: entrepreneurship, small business in agriculture, competitiveness.*
JEL: D240, Q000, M110

Introducere:

Economia ţării depinde în mare măsură de dezvoltarea antreprenoriatului, în special în sectorul agrar - sector cu vechi tradiţii naţionale. Dezvoltarea antreprenoriatului agrar este un element important în procesul de creare a unei economii de piaţă eficiente şi prospere, deoarece constituie un promotor de iniţiative tehnologice, un factor determinant al economiei concurenţiale şi principala sursă de creare a noilor locuri de munca. În Moldova activitatea antreprenoriatului, în special domeniul agro-alimentar, a început să se desfaşoare ca fenomen independent, dezvoltându-se în condiţii economice nefavorabile şi nedeterminate ale perioadei de tranziţie de la economia planificată la economia cu relatii de piaţă.

Rezultate şi discuţii:

Dezvoltarea micului business în Republica Moldova.

În Republica Moldova, IMM-urile constituie o pondere esenţială în numărul total al agenţilor economici, asigură ocuparea forţei de muncă şi un nivel modest de venit, asigură saturarea pieţei de mărfuri, participă la crearea PIB-ului. Sectorul micului business în Republica Moldova, de altfel ca şi în majoritatea statelor în dezvoltare, a apărut urmare reformelor structurale, efectuate întru trecerea de la economia centralizată la cea de piaţă.

Impactul cantitativ al IMM-urilor asupra creşterii economice se estimează prin indicatorul ponderii IMM-urilor în PIB. Valoarea indicatorului ponderii IMM-urilor în PIB variază semnificativ în diferite ţări.

Întreprinderile micului business deţin peste 90% din total agenţi economici, astăzi ele fiind considerate coloana vertebrală a economiei naţionale. La formarea Produsului Intern Brut, întreprinderile mici şi mijlocii au contribuit în anul 2010 cu 28,3% sau cu 6,7 puncte procentuale mai puţin decît în anul 2006.

Rata agentilor micului business în numărul total al agenţilor economici are, de asemenea, tendinţa de creştere, deşi nu este atît de evidentă. În decursul de peste a 20 de ani, sectorul IMM al Republicii Moldova a crescut atît din punct de vedere cantitativ, cît şi calitativ. Criza financiar-economică mondială s-a reflectat negativ asupra IMM-urilor. Cercetarea impactului crizei asupra rezultatelor acestui sector, a unor grupe de IMM-uri, permite de a considera mult mai concret posibilităţile şi restricţiile lor în condiţiile mediului extern nefavorabil, de a argumenta perfecţionarea politicii de reglementare a acestora.

---

[1] Prezentat in cadrul Simpozionului Stiinţ ific Internaţ ional „Reformele economice în sectorul agroalimentar ş i impactul lor asupra dezvoltării economiei naţ ionale„ dedicat aniversării a 50 de ani de la fondarea Facultăţ ii de Economie. 08-09 octombrie 2015

ANALELE ŞTIINŢIFICE
ISSN 2435-1114

Majorarea esenţială a ponderii întreprinderilor mici s-a observat în 1996 (83,3%) în comparaţie cu 1995 (55,3%); apogeul fiind atins în 2013 (93,3%).

Dupa micşorarea cotei agenţilor businessului mic, (din 2000 pana în 2003) se observa o creştere în anul 2004, pana la 115,7 % (aceasta creştere a avut loc datorita facilităţilor acordate micului business de către stat conform art. 49 al Codului Fiscal al Republicii Moldova). În 2013 ponderea IMM constituie 97,4% (50, 9 mii unităţi). [2]

Majoritatea covărşitoare a întreprinderilor businessului mic este bazată pe proprietatea privată - 91,3% în 2003 şi 90% în 2013.

În perioada anilor 2006-2014 IMM-urile au înregistrat o evoluţie pozitivă la toţi indicatorii, ceea ce arată că sectorul, în întregul său, este rentabil şi contribuie pozitiv la formarea venitului naţional. Rezultatele cele mai bune au fost înregistrate la categoria întreprinderilor mici.

În Republica Moldova, IMM-urile deţin circa 97% din numărul total al întreprinderilor din ţară şi reflectă o creştere stabilă a sectorului atît datorită îmbunătăţirii mediului de afaceri, cît şi perfecţionării cadrului regulatoriu ce ţine de activitatea antreprenorială.

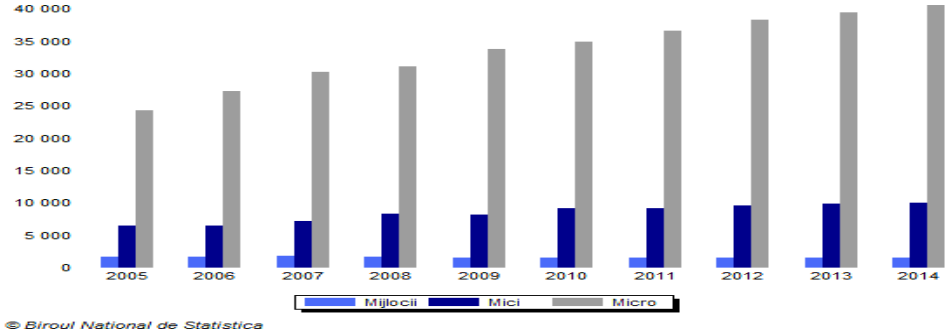

Figura 1. Evoluţia IMM-urilor în anii 2005-2014.
Sursa: BNS

Evoluţia întreprinderilor mici şi mijlocii în anii 2005-2014 este reprezentată în **Figura 1.**

Evoluţia ponderii întreprinderilor mici şi mijlocii în totalul întreprinderilor în anii 2005-2014 se caracterizează prin următorii indicatori [2] (vezi tabelul 1.).

Tabelul 1.

Evoluţia ponderii întreprinderilor mici şi mijlocii în totalul întreprinderilor în anii 2009-2014

Anii	Nr. de întreprinderi, mii			Nr. de salariaţi, mii persoane			Venituri din vînzări, mil. lei		
	Total	ÎMM	Ponderea ÎMM în total, %	Total	ÎMM	Ponderea ÎMM în total, %	Total	ÎMM	Ponderea ÎMM în total, %
2009	44,6	43,7	97,8	539,2	316,2	58,7	146447,0	57480,0	39,2
2010	46,7	45,6	97,7	526,2	309,4	58,8	177503,2	65263,2	36,8
2011	48,5	47,3	97,5	510,2	294,2	57,7	207676,8	71887,6	34,6
2012	50,7	49,4	97,5	519,9	300,2	57,7	211759,3	73057,0	34,5
2013	52,2	50,9	97,4	524,5	298,4	56,9	231601,4	77413,2	33,4
2014	53,7	52,3	97,4	519,0	291,7	56,2	263051,2	83650,3	31,8

Sursa: BNS

ANALELE ŞTIINŢIFICE
ISSN 2435-1114

Actualmente, politica statului este orientată spre susţinerea antreprenoriatului, ea continuînd să fie directionată, în primul rînd, spre crearea unor condiţii stabile şi favorabile dezvoltării acestuia.

Analiza evoluţiei ÎMM ne indică asupra creşterii dimensiunii medii a întreprinderilor din sectorul dat. Veniturile din vînzări în medie pe o întreprindere în anul 2014 a constituit 1599 mii lei sau cu 79 mii lei (cu 5,2%) mai mult faţă de anul 2013. Veniturile din vînzări ale ÎMM în medie la un salariat constituie 286,8 mii lei sau cu 27,4 mii lei (cu 10,5%) mai mult faţă de anul 2013. Numărul de salariaţi în medie pe o întreprindere în anul 2014 a constituit 6 persoane, fiind la nivelul anului 2013.

Antreprenoriatul în sectorul agrar.

Tradiţional, agricultura a fost o componentă majoră a economiei moldoveneşti. Impactul tranziţiei la economia de piaţă şi, asociat cu aceasta, destrămarea gospodăriilor colective şi de stat au avut impact negativ asupra sectorului agricol.

Economia Moldovei a avut o mare tradiţie agroindustrială, dar în ultimele două decenii sectorul serviciilor devine principalul motor al creşterii economice a Republicii Moldova. Acest sector pe parcursul perioadei analizate ajunge la 63,5% în anul 2011[1]. Ponderea agriculturii în PIB a scăzut de la 31% în 2004 la aproximativ 12,27 % în 2013 [2]. Totuşi, atunci când sectorul agricol este combinat cu sectorul agro-procesare, importanţa agriculturii ca sector combinat al economiei moldoveneşti reprezintă aproximativ 30% din PIB.

Evoluţia în dinamică a numărului ÎMM pe principale genuri de activitate se prezintă astfel:

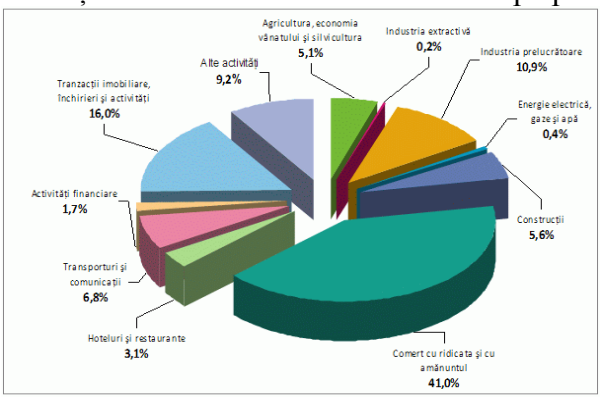

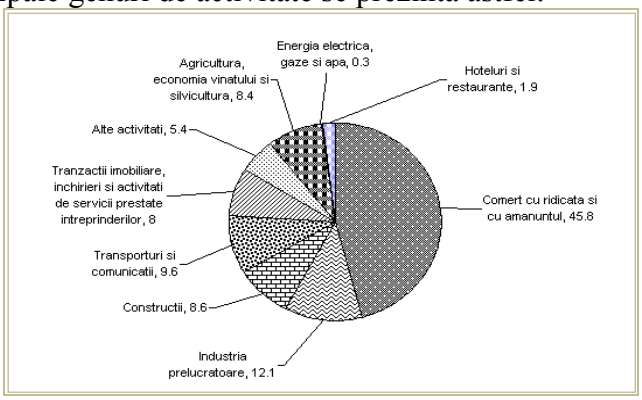

2010 **2014**

Figura 2. Ponderea IMM-urilor în profilul principalelor genuri de activitate în anii 2010-2014.

Sursa: BNS

Partea preponderentă a ÎMM îşi desfăşoară activitatea în domeniul comerţului, constituind în anul 2014 circa 20,5 mii întreprinderi, sau 45,8% din totalul IMM fiind în creştere anul 2013 (20,0 mii întreprinderi, sau 40,0% din totalul IMM). În industria prelucrătoare în 2014 au activat 4,8 mii de ÎMM sau 12,1% din totalul ÎMM. Numărul acestor întreprinderi faţă de anii 2012 şi 2013 a scăzut cu o sută de întreprinderi, iar cota acestoa a scăzut cu 0,5 p.p.

Ponderea agriculturii a crescut în 2014 în comparaţie cu 2010 de la 5,1% la 8,4% .

Insă ponderea IMM-urilor în sectorul agrar este foarte mică –doar de 2,9 mii unităţi sau 5,5%. Majoritatea acestor întreprinderi sunt microîntreprinderi, ceea ce nu permite acestui sector să desfăsoare o activitate investiţională serioasă, bazându-se mai mult pe creditarea afacerilor de la sistemul bancar. Dar, în acest caz, fluctuaţiile monetare influenţează direct rezultatele antreprenoriatului agroindustrial. Criza financiară internaţională cât şi collapsul[1] naţional

[1] Furtul miliardului de dolari prin trei banci comerical naţ ionale în Republica Moldova în 2013

ANALELE ŞTIINŢIFICE
ISSN 2435-1114

financiar din ultimii ani a devenit o mare povară care apasă asupra antreprenorilor din sectorul agrar.

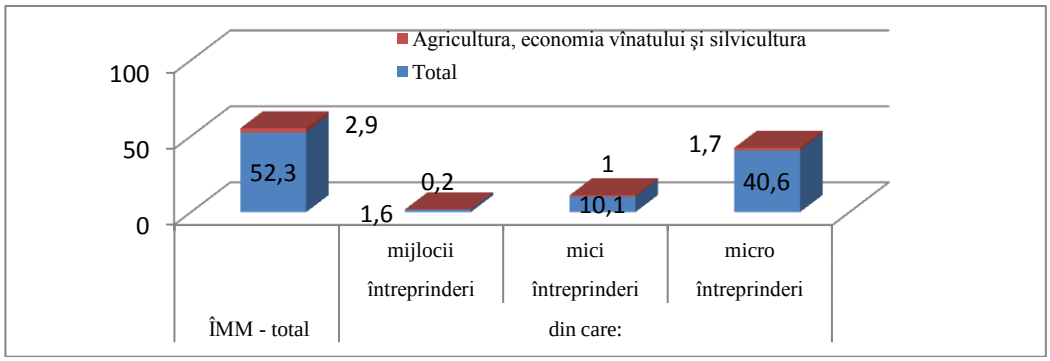

Figura 3. Numărul IMM-urilor din sectorul agrar în anii 2010-2014.
Sursa: BNS

În anii 2006-2014 IMM-urile din majoritatea sectoarelor economiei naţionale au înregistrat valori descendente de dezvoltare. Cu excepţie în 2009 veniturile din vînzări au scăzut în toate ramurile de activitate ale întreprinderilor mici şi mijlocii cu excepţia activităţilor financiare.

Astfel, dacă în anul 2009 veniturile din vînzări ale IMM-urilor au scăzut în comparaţie cu anul 2008 cu 7504,1 mil.lei, atunci în anii 2010-2014 acestea s-au majorat simţitor.

Această evoluţie este consecinţa flexibilităţii IMM-urilor, majoritatea încadrîndu-se în clasa microîntreprinderilor, care sînt caracterizate de o volatilitate suplimentară (se restructurează şi se reorientează mult mai rapid).

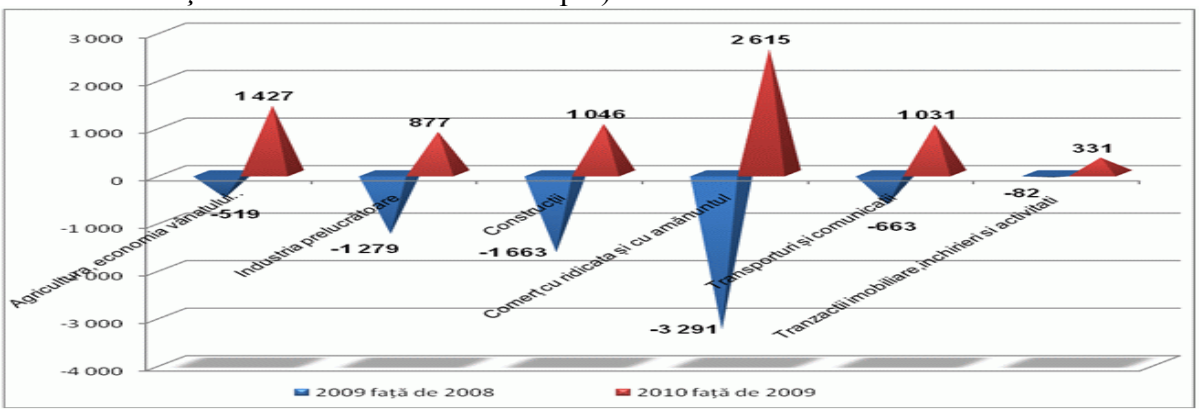

Figura 4. Evoluţia în dinamică a veniturilor din vînzări ale IMM-urilor conform genurilor de activitate (milioane lei).
Sursa: BNS

Finanţarea eficientă a sectorului antreprenoria, în special în sectorul agrar, depinde în mare măsură de politica guvernamentală de sprijinire a micului business. Iată de ce o mare importanţă pentru micul business o are susţinerea lui de către stat. Aceasta ar putea fi condiţionată de două împrejurări, adică, în primul rînd micul business posedă un efect macroeconomic şi social, iar în al doilea rînd el se află în condiţii de concurenţă inegală. În condiţiile concurenţei inegale, baza ar fi susţinerea organizaţională, specială juridică, iar la etapa fondării şi asistenţă economică.

Concluzii:

Pentru dezvoltarea sectorului agrar al Republicii Moldova sectorul IMM este de o importanţă deosebită.

Caracteristica indicatorilor principali ai IMM-urilor, evaluarea potenţialului şi a contribuţiei acestui sector în dezvoltarea economică a Republicii Moldova, evoluţia lui, inclusiv

în perioada de criză a ultimilor ani, va da posibilitate de a identifica părțile forte şi părțile slabe ale IMM-urilor moldoveneşti în comparație cu alte țări europene, de a argumenta direcțiile principale şi măsurile de susținere de stat a acestora.

Criza a avut impact asupra mai multor indicatori, care caracterizează dezvoltarea social-economică a țărilor, a influențat negativ asupra dezvoltării mediului de afaceri.

IMM-urile din Republica Moldova participă destul de activ la fabricarea bunurilor şi serviciilor, satisfăcînd cererea, în special pe piața internă. Caracteristic pentru Republica Moldova este lipsa cooperării dintre întreprinderile mari şi IMM-uri, de aceea IMM-urile contribuie, în primul rînd, la saturarea pieței de consum.

Susținerea şi dezvoltarea IMM-urilor contribue la creşterea încrederii dintre mediul de afaceri şi autorități, crearea în ansamblu a unui mediu mai favorabil pentru mediul de afaceri, de asemenea, la realizarea altor politici economice – sectoriale, regionale, investiționale, inovaționale etc.

La momentul actual, micul business reprezintă elementul inalienabil şi cel mai dinamic al economiei de piața fiind, totodată, un promotor de inițiative tehnologice şi economice, o sursa primară a inovației, precum şi un factor determinant al productivității înalte şi al economiei competitive, aceasta fiind relevant şi pentru Republica Moldova.

Referințe:

1. Evaluarea situației privind agricultura şi dezvoltarea rurală în țările parteneriatului estic Republica Moldova. http://www.fao.org/ pag.8
2. http:// statistica.md
3. A.Țurcan (Şuşu). Rolul IMM în creşterea competitivității economiei Republicii Moldova. Vector European: Revista de cercetări socio-umanistice. Nr. 1/2015, pag. 41-48. ISSN 2345-1106

Recomandat spre publicare: 12.11.2015

УПРАВЛЕНИЕ РОЗНИЧНЫХ ТОРГОВЫХ СЕТЕЙ ОСНОВАНО НА ПОТРЕБНОСТИ КЛИЕНТА

Лилия ШАРГУ *к.э.н.*
Европейский Университет Молдовы
Наталия ШАРАФУДИНОВА *к.э.н.*
Казанский Федеральный Университет
Юлия *ВАЛЕЕВА* *к.э.н.*
Казанский кооперативный институт (филиал)
Российского госуниверситета кооперации

Abstract: *Background: Despite the diversity of theoretical and methodological approaches to the formation of customer focus in the management of companies, theoretical and methodological provisions are necessary, including approaches to the management of consumer value of trade service, assessment of efficiency of trade networks, personnel management system, which allow us to implement customer-oriented approach in the trading networks taking into account specifics of trade service. Methods: In this article, based on comparative analysis and sociological study, the analysis was carried out as to5trading networks in Russia and Moldova.*
Results: The customer value of trade service, including the value of goods and the terms of its acquisition are identified; the Keyence its and costs for the buyer are disclosed, when purchasing the trade service; the strategies of retail network development are determined in application to each level. The problems constraining the development of customer focus are identified in the Russian and Moldavian trade organizations, including the weak awareness and lack of understanding the customer focus from management and staff, lack of qualified personnel, high turnover of line personnel, lack of necessary knowledge and experience of the staff. The organizational and economic support has been developed to assess the efficiency of retail networks on the basis of customer satisfaction. The new method for negotiations in services is based on meeting the most individual needs of potential buyer.
Key words: *retail networks, client-oriented approach, value of trade service, efficiency, strategies of development*
JEL: M310

Введение

Экономические и социально–демократические преобразования в России усиливают процессы глобализации, в т.ч. в розничной торговле. На российский рынок приходят крупные международные операторы, владеющие современными технологиями завоевания и удержания покупателей. В условиях усиления конкуренции российские компании, в большинстве своем реализующие ассортиментные и ценовые стратегии, вынуждены изыскивать новые управленческие подходы, трудновоспроизводимые конкурентами и позволяющие добиться конкурентных преимуществ в долгосрочной перспективе.

Мировой опыт развития сферы услуг показывает, что одной из эффективных технологий управления становится клиентоориентированный подход. Особенно успешно он реализуется в тех областях, где конкуренция за покупателя наиболее острая: в банковских, страховых, телекоммуникационных областях. В связи с этим имеющиеся сегодня научные разработки клиентоориентированности адаптированы в основном к этим сферам и не учитывают особенностей торговых организаций.

Результаты

Несмотря на многообразие теоретических и методологических подходов к формированию клиентоориентированности в управлении компаниями, необходимы теоретико–методические положения, включающие подходы к управлению потребительской ценностью торговой услуги, оценке результативности торговых сетей, системе управления персоналом, позволяющие внедрять клиентоориентированность в торговые сети с учетом специфики торговой услуги.

Теоретические аспекты клиентоориентированной стратегии получили отражение в трудах Р. Акоффа. Р., П. Ансоффа, К. Андерсона,Р. Беста, П. Брауна, Х. Виссема, П. Дойля, П. Друкера, Ж–Ж Ламбена, Дж. Мак Китерика, Ф. Котлера , Р. Коха, Т. Левитта, Г. Минцберга, Дж. О'Шонесси , М. Портера, М. Стоуна, К. Сьюэлла и др.

Высоко оценивая вклад ученых в решение проблем управления развитием торговых сетей, необходимо отметить, что организационно–экономические аспекты управления на основе клиентоориентированности, остаются малоизученными. Актуальность и возрастающая практическая значимость обозначенной проблемы определили выбор темы, объекта и предмета исследования.

Цель исследования состоит в разработке организационно–экономического обеспечения для эффективного развития торговых сетей на основе клиентоориентированности.

В соответствии с поставленной целью в работе решался комплекс следующих взаимосвязанных задач:

– изучить и систематизировать теоретические положения, характеризующие сущность и специфику клиентоориентированных торговых сетей; выявить ценность услуги в розничной торговле, разработать определение клиентоориентированности с учетом специфики торговой услуги;

– обобщить имеющиеся теоретические, методические и практические достижения в области оценки клиентоориетированности и разработать организационно–экономическое обеспечение формирования клиентоориентированного подхода применительно к торговым сетям, в т.ч. методические приемы управления персоналом, технологию повышения эффективности торгового менеджмента на основе корпоративных стандартов.

Объектом исследования являются розничные торговые сети, работающие на федеральном и региональном рынках услуг розничной торговли.

Предметом исследования являются управленческие отношения и процессы, обусловливающие развитие торговых сетей на основе клиентоориентированности.

Научная новизна заключается в разработке научно-методических основ и практических рекомендаций по управлению развитием торговых сетей на основе клиентоориентированности.

Таблица 1.

Уровни ценности торговой услуги

Уровни ценности	Элементы ценности торговой услуги	Стратегия развития торговой сети
	материальная составляющая товара	
Базовые	Минимальные функциональные свойства, проявляющиеся в соответствии товара своему назначению. Ценовые выгоды	Стратегия ценности, основанная преимущественно на ценовых выгодах
Ожидаемые	Возможность полноценного использования или потребления продукта. Соответствие товара всем потребительским требованиям. Выгоды: соотношение «цена - качество»	Стратегия операционной эффективности
Расширенные	Включает все то, что может отличать данный продукт от его рыночных аналогов в части дополнительных функций или характеристик. Выгода: качество на первом месте	Стратегия качества торгового обслуживания
Потенциальные	Эмоциональные выгоды	Клиентоориентированная стратегия

Практическая значимость исследованиязаключается в том, что выводы, положения и рекомендации, сделанные в работе в целях повышения эффективности развития

торговых сетей на основе клиентоориентированности, разработанное организационно-экономическое обеспечение могут быть внедрены в практическую деятельность торговых сетей.

Показано, что ценность торговой услуги для потребителей составляет не только материальная часть товара, но и условия, атмосфера его приобретения, характеристика общения потенциального покупателя с торговым персоналом, взаимодействие покупателей друг с другом и пр. В зависимости от качества этих составляющих предложено дифференцировать торговую услугу на четыре уровня: базовый, ожидаемый, потенциальный, расширенный. Определена ценность торговой услуги для каждого уровня и соответствующие им стратегии развития (Таблица 1).

Таблица 2.

Карта потребительского опыта

Точка контакта	Возможные проблемы	Способы устранения проблемы
Довизитные контакты		
Звонокв call– center	Работник call–center отсутствует	Корректировка системы управления персоналом
	Некомпетентность и низкая культура общения	Отбор сотрудников, Разработка корпоративных стандартов. Тренинги. Система мотивации
Сайт	Отсутствие сайта на первых страницах в выдаче поисковика по основным продающим запросам.	Организация продуманной и структурированной программы по продвижению и оптимизации сайта. Создание рекламной компаний в системах контекстной рекламы. Продвижение сайта
	Проблемы поиска информации, отсутствие информации	Оптимизация сайта на основе проведённого мониторинга потребительских предпочтений. Аутсорсинг компании, оптимизирующей интернет-ресурсы
	Неактуальная информация	Поддержка сайта
	Проблема поиска месторасположения и схемы проезда	Подробное описание схемы проезда с использованием яндекс- карт
Видимость торговой организации с проезжей части или участков доступа	Плохая обозримость предприятия, трудность поиска	Наружная реклама Предоставление транспорта до магазина
Парковка	Недостаточно парковочных мест	Увеличение парковочных мест Услуги парковщика
	Не оборудованная схемами движения и специальными обозначениями	Расстановка специальных указателей
Вывеска	Отсутствие необходимой информации (фирменного наименования предприятия, режима работы)	Разработка понятной и доступной информации на вывеске
Витрины	Непривлекательные витрины. Товар в витрине отсутствует в продаже	Тренинги для оформителей витрин Приглашение специалистов по оформлению витрин
Дизайн магазина	Непривлекательный дизайн	Обновление фасада здания

ANALELE ŞTIINŢIFICE
ISSN 2435-1114

Выявлено, что ценность торговой услуги определяется следующими выгодами и затратами для покупателей: качество на первом месте; оптимальное соотношение цена – качество товара; скидки, бонусы и другие ценовые выгоды; экономия времени на совершение покупки; эмоциональные выгоды и затраты. Установлено, что при клиентоориентированном подходе к управлению ценность торговой услуги составляют эмоциональные выгоды.

Анализ специальной литературы по вопросам клиентоориентированности показал, что имеется достаточно большое количество определений клиентоориентированности зарубежных и отечественных ученых, но они не отражают особенностей торговой услуги. С учетом ценности торговой услуги предложено определить клиентоориентированность как систему управленческих решений торговых сетей, нацеленную на формирование положительного потребительского опыта и возможность торговой сети извлекать устойчивую прибыль в долгосрочном периоде за счет управления потребительской ценностью.

Предложенная карта опыта позволяет управлять ценностью торговой услуги в каждой точке контакта и формировать положительный потребительский опыт.

Обосновано, что традиционные показатели, основанные на измерении продаж и доли рынка в условиях клиентоориентированности теряют свою актуальность. В условиях клиентоориентированного управления необходимы другие методические приемы, базирующиеся не на продажах и доли рынка, а на принципиально других объектах измерений. При клиентоориентированном подходе таким объектом измерений становится лояльность покупателей.

Для интерпретирования результативности торговых сетей мы исходили из положения, что выручка определяется числом покупателей и средним чеком (Рисунок 1).

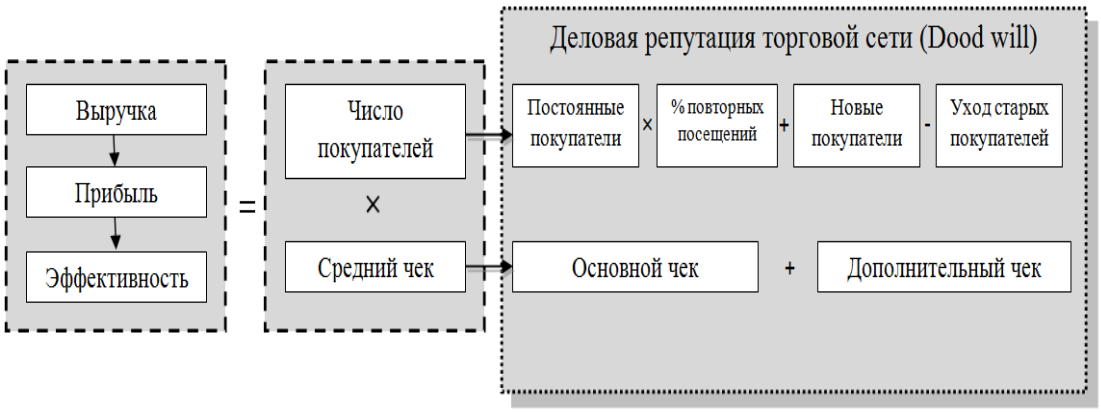

Рисунок 1. Оценка результативности торговой сети на основе удовлетворенности покупателей

Предложенные нами групповые показатели для оценки удовлетворенности покупателей отражены в таблице 3. Каждый из пяти групповых показателей характеризуется рядом единичных показателей, полученных в результате анализа зарубежных и отечественных научных трудов.

На основе экспертного метода, в котором приняли участие руководители и специалисты 52 сетевых торговых структур России и Молдовы установлено, что клиентоориентированность в управлении торговыми организациями города используется редко: лишь в 4 организациях, которые представляли респонденты, он реализован в полной степени и в 6 организациях – частично. Среди препятствий, сдерживающих внедрение клиентоориентированности, по 14% респондентов от общего количества

назвали недостаток квалифицированных кадров и непонимание коллег, основная же часть респондентов – 72% – указала на отсутствие необходимых знаний и опыта для его реализации. Примечательно, что недостаток финансовых ресурсов не отметил ни один из респондентов. В качестве основного источника информации о клиентоориентированном подходе в управлении большая часть респондентов назвала Интернет и обучение в учебных заведениях.

Таблица 3.

Показатели для оценки удовлетворенности покупателей

Групповой показатель	**Единичные показатели**
Удержание и рост постоянных покупателей	–**Прибыль за период активности покупателя (CLV customer life time value)** –**Клиентский капитал торговой сети (customer equity)** –Индекс чистой поддержки (NPS/ net promoter score) –Индекс удовлетворенности покупателей (csi/cdi – customer satisfaction/delight index) –Коэффициент давности, частоты и стоимости (RFM – recency, frequency and monetary value) –Доля постоянных покупателей к общему числу клиентов –Увеличение доли повторных посещений –Размер разовых покупок постоянного покупателя; –Средний размер покупки существующих покутелей, –Средняя частота визитов в магазин –Коэффициент удержания покупателей –Затраты на удержание покупателей
Привлечение новых покупателей	–Прибыль на инвестиции в покупателя (ROIC return on investment in customer) –Средняя частота визитов в магазин –Средний размер покупки новых покупателей –Затраты по привлечению новых покупателей на рубль выручки –Доля привлеченных покупателей к общему числу клиентов –Доля выручки от новых покупателей –Коэффициент роста числа новых покупателей –Коэффициент роста покупок новых покупателей –Коэффициент роста товарооборота новых покупателей
Планирование ухода части покупателей	–Коэффициент отступничества (defection rate) –Уровень удержания покупателей (retentionrate) –Количество претензий и рекламаций от покупателей
Увеличение стоимости среднего чека	–Товарооборот импульсных продаж –Товарооборот перекрестных продаж
Деловая репутация торговой сети (GoodWill)	–Tri*M (measuring, management, monitoring) управление взаимоотношениями всех групп, заинтересованных в деятельности торговой сети –Степень известности торговой сети на целевом рынке

ANALELE ŞTIINŢIFICE
ISSN 2435-1114

Установлено, что не менее существенной проблемой на пути клиентоориентированности в менеджменте сетевых торговых организаций, является непонимание сути этой категории со стороны руководства. При выборе характеристик, наилучшим образом описывающих этот термин, большинство специалистов (54%) склонились к тому, что это процесс формирования удовлетворенности покупателя; 15% – процесс формирования позитивного поведения клиентов, 4% – указали, что этот термин им неизвестен и лишь 27% от общего количества экспертов указали, что клиентоориентированность – это процесс улучшения взаимодействий с клиентом.

Показана особая роль системы управления персоналом в формировании клиентоориентированности (Рисунок 2).

Рисунок 2. Основные элементы системы управления персоналом

Установлены принципы повышения эффективности управления персоналом в клиентоориентированных торговых организациях: уважительное отношение руководства к сотрудникам и к покупателям, вовлеченность руководителей в процесс обслуживания, командный подход в управлении персоналом, информированность сотрудников и эффективная мотивация. Реализация этих принципов позволит организовать обслуживание покупателей на более высоком уровне, что представляет одну из предпосылок эффективной реализации клиентоориентированности в сетевых торговых организациях.

Тесная зависимость качества услуг от работы персонала обуславливает необходимость поиска эффективных инструментов, позволяющих управлять качеством торговых услуг. Одним из таких инструментов являются корпоративные стандарты.

Установлено, что корпоративные стандарты затрагивают различные аспекты торгового менеджмента не только в эффективном управлении кадрами, бизнес-процессами, материально-технической базой, но и в становлении социально-ориентированного бизнеса, что в перспективе может стать одной из главных предпосылок расширения клиентской базы и формирования удовлетворенности и лояльности клиентов.

Определены основные правила разработки корпоративных стандартов:

Правило 1. Корпоративные стандарты не должны противоречить обязательным требованиям государственных стандартов и стандартов отрасли;

Правило 2. Необходимо обеспечить возможность количественного измерения требований стандарта к объекту стандартизации;

Правило 3. Стандарты должны содержать организационно-методическое обеспечение, необходимое для их реализации, в том числе взаимодействия структурных подразделений компании; ресурсы и персонал; ответственность персонала; документацию (журналы учета, акты, протоколы, заключения, регистрационные записи, отчеты и др.).

Разработан перечень корпоративных стандартов для сетевых торговых организаций, определена их роль в формировании клиентоориентированности. На примере корпоративных стандартов экологической безопасности показаны основные этапы формирования содержательной части стандартов. Определены принципы разработки стандартов по предупреждению образования отходов от использования синтетических упаковочных материалов:

1) бережное отношение с тарой и упаковочными материалами;
2) полный переход от одноразовой к возвратной таре;
3) приоритет натуральных материалов;
4) отказ от излишних упаковочных материалов.

Показаны результаты внедрения корпоративных стандартов в торговой сети «Ассорти» по сбережению энерго- и водоресурсов. Основная цель этих стандартов – рациональное использование природных ресурсов, что является одним из индикаторов социально-ориентированного бизнеса, в свою очередь, позволяющего увеличить лояльность покупателей к торговой организации. Высокая экономия коммунальных платежей произошла по водоснабжению: от 19,5% в 2011 г. до 30% в 2013 г. по сравнению с 2010 г. Расходы за энергопотребление снизились от 5,2% до 11,6%. Что касается не столь значительного экономического эффекта снижения коммунальных платежей (за 2011-2013 гг. он составил 8,4 тыс. руб.), то здесь необходимо принять во внимание затраты на установку счетчиков, которые были произведены в 2011 г. и составили 149,1 тыс.руб. Однако руководство компании сознательно пошло на это, понимая перспективность и социальную значимость проекта для реализации клиентоориентированности.

Выводы

Выполненное научное исследование позволяет сформулировать следующие основные выводы и предложения:

1. Выявлена сущность ценности торговой услуги. Обосновано, что ценностью становиться не столько материальная продукция, сколько нематериальная часть, которая включает, показатели доступности товара и услуги в целом, атмосферу покупки, характеристику общения покупателя с торговым персоналом, взаимодействие покупателей друг с другом.

Выделены базовый, ожидаемый, расширенный и потенциальный уровни ценности.

1. С учетом специфики торговой услуги предложено определить клиентоориентированность, применительно к торговым сетям, как систему управленческих решений, нацеленную на формирование положительного потребительского опыта и возможность торговой сети извлекать устойчивую прибыль в долгосрочном периоде за счет управления потребительской ценностью.
2. Разработан организацинно-экономический подход к управлению торговыми сетями на основе клиентоориетированности. Он включает управление ценностью торговой услуги по точкам контакта. Проведена детализация торговой услуги, определены точки контакта, которые структурированы в три группы: довизитные, во время визита, послепродажные. Сформирована карта потребительского опыта, состоящая из: точек контакта, возможных проблем и способов предотвращения проблемы в каждой точке.
3. Для оценки результативности клиентоориентированных торговых сетей разработан методический подход на основе оценки удовлетворенности покупателей. Предложена система показателей для оценки удовлетворенности покупателей: увеличение и удержание старых покупателей, привлечение новых покупателей, планирование ухода старых покупателей, увеличение стоимости среднего чека, деловая репутация торговой сети. Обобщающий показатель удовлетворенности определяется на основе единичных и групповых показателей.
4. Изучена особая роль системы управления персоналом в формировании клиентоориентированного подхода в торговых сетях. Выявлены проблемы и разработаны принципы управления персоналом в целях повышения эффективности торговых организаций.
5. Определены правила и процедуры разработки и внедрения корпоративных стандартов в целях формирования клиентоориентированности. На примере стандартов экологической безопасности определены основные этапы формирования содержательной части корпоративных стандартов. Показаны результаты внедрения в торговой сети «Ассорти» корпоративных стандартов по сбережению энерго- и водоресурсов, основная цель которых – рациональное использование природных ресурсов, что является одним из индикаторов социально-ориентированного бизнеса, в свою очередь, позволяющего увеличить лояльность покупателей к торговой организации. Параллельно торговая организация получила экономический эффект в виде сокращения коммунальных платежей

Результаты проведенного исследования имеют теоретическое и практическое значение в вопросах управления торговыми сетями на основе клиентоориентированности.

Библиографические ссылки:

1. Дымшиц М.Н. Потребительская лояльность: механизмы повторной покупки. М.: 2007, 232 с. 118
2. Филип Котлер. Маркетинг менеджмент 2-е изд. - СПб.: Питер, 2006. — 464 с. 375
3. Ламбен Ж.-Ж. Стратегический маркетинг. Европейская перспектива. СПб.: 1996. 386 с. 213

4. Портер Е. Майкл, Конкурентная стратегия: Методика анализа отраслей и кон курентов/ Майкл Е. Портер; Пер. с англ. — М.: Альпина Бизнес Букс, 2005. — 454 с. 102
5. Şargu Lilia, Rogojină E, Melnic Ge. Identificarea avantajelor negocierii prin prisma competitivităţii, În: Simpozionul Internaţional „ Disponibilităţi Creative în Lume" ediţia a VI-a din 15 februarie 2015, Iaşi, ISBN 978-606-576-703-4, pag. 154-160

Recomandat spre publicare: 12.11.2015

CERCETARI SOCIALE
(comunicare, psihologie)

COMUNICAREA INTERCULTURALĂ VERSUS PROPAGANDA: ASPECTE ISTORICE

ENACHI Valentina,
Dr., conferenţiar USEM
valentina_enachi@yahoo.com

Abstract: *In this study we talk about the problem to elucidate the propaganda techniques and tactics. With these techniques and tactics the Soviet State managed to impose only one ideology in the collective mentalities.*

The situation of Soviet Socialist Republic in the years 70 of the XXth century serves as a case study. The objectives of the article target the intercultural communication problems of Moldovan Soviet Socialist Republic, which have been covered by Soviet propaganda

Propaganda tools of the era which created moods and generated social behaviors are analyzed in the second part. In the same time, the slogans the themes, the message types of the written press about this subject were identified The propaganda techniques :" Giving nicknames; brilliant overviews; mistake award; transferring; musician's wagon; the testimony; ordinary people " and so on are exemplified and analyzed in detail

Keywords*: Propaganda, mass -media, friendship, messages, deznationalidation, slogans, interculturality.*

Rezumat: *În lucrarea de faţă se înaintează problema de a elucida tehnicile şi tacticile propagandei cu ajutorul cărora statul sovietic a reuşit să impună o singură ideologie în mentalităţile colective. Drept studiu de caz serveşte situaţia din Republica Sovietică Socialistă Moldovenească în anii 70 ai sec. XX. Obiectivele articolului vizează problemele comunicării interculturale din Republica Sovietică Socialistă Moldovenească, care au fost acoperite de propaganda sovietică. Instrumentele propagandistice ale epocii ce au creat stări de spirit şi au generat comportamente sociale sunt analizate în partea a doua a lucrării. Paralel au fost identificate sloganele, temele, tipurile de mesaje din presa scrisă referitoare la subiectul dat. Tehnicile propagandei: "Acordarea de apelative; Generalităţi strălucitoare şi epatante; Greşeala atribuirii; Transferul; Vagonul muzicanţilor; Mărturia; Oameni obişnuiţi" ş.a. sunt exemplificate şi analizate detaliat.*

Cuvinte cheie: *Propaganda, mass-media, prietenie,deznaţionalizare, mesaje, slogane,interculturalitate*

Introducere

Cunoaşterea metodelor de influenţă propagandistică este importantă pentru mai multe domenii: printre care menţionăm efectuarea politicilor sociale, mediatice şi culturale Prezenţa masivă a propagandei în spaţiul public contemporan înaintează în faţa cercetătorilor sarcini de analiză a celor mai rezultative instrumente ale formărilor convingerilor şi modelelor de gândire. O analiză retrospectivă istorică a problemei este de un real folos tuturor celora care sunt interesaţi de ştiinţele media, istorie şi politică. Articolul reprezintă un studiu referitor la instrumentele propagandistice din spaţiul sovietic utilizat în domeniul comunicării interculturale.

Scurte definiri ale Conceptul de propagandă:

Propaganda este un fenomen inerent societăților industriale şi postindustriale Ea are un rol vital în gestionarea societăților moderne. Acest lucru se datorează utilizării propagandei de către statul modern ca pe un instrument de orientare strategică a informațiilor publice şi punerea în aplicare a unui control indirect asupra mass-media.

Propaganda utilizează tehnici de mobilizare a maselor prin cenzură, fabricarea imaginii duşmanului, dezinformare şi alte tipuri de manipulări. Propaganda maschează sursa şi scopurile informațiilor. Discursul ştiințific privind promovarea dezvoltării sociale, în contextul şi în strânsă legătură cu utilizarea propagandei în administrația statului, afirmă că propaganda se dezvoltă, se modifică şi capătă noi forme. Care a fost specificul propagandei sovietice în anii 70 ai secolului trecut în dimensiunea ei interculturală? Care au fost particularitățile funcționării ei în Republica Sovietică Socialistă Moldovenească? La aceste subiecte ne vom referi în articolul nostru.

Conceptul de interculturalitate aparține ultimelor decenii şi a apărut ca o urmare firească a noilor tendințe mondiale de universalism şi globalizare. Ca fenomen interculturalitatea nu este o noutate, ea se manifestă în decursul istoriei, de fiecare dată când expansiunea vreunui mare imperiu a adus la un loc mai multe popoare, mai multe mentalități şi mai multe culturi. În granițele marilor imperii istorice (cum au fost imperiul macedonean, imperiul roman,imperiul bizantin, imperiul otoman, imperiul austro-ungar etc.) s-a exersat, fără îndoială, capacitatea de dialog cultural a popoarelor implicate. Contextul istoric însă şi lipsa toleranței de cele mai multe ori, au făcut ca aceste dialoguri să nu atingă un stadiu superior şi să nu genereze întotdeauna rezultate pozitive Administrația îşi impunea propria cultură şi civilizație anulând cele deja existente sau minimalizând cele ale popoarelor supuse. Interculturalitatea pretinde respect si apreciere din partea grupurilor pentru alte culturi din societate, pretinde toleranța unei comunități fată de cealaltă comunitate, şi în acelaşi timp pretinde dreptul individului de a părăsi propriul grup cultural.

În Uniunea Europeană există un ansamblu de țări care încearcă să convieţuiască împreună si să se ajute reciproc pe toate planurile (social, economic, cultural etc.), interculturalitatea este indispensabilă pentru că aceasta nu decurge de la sine. Aceste țări pentru a putea colabora trebuie să interacționeze, să comunice, să intre in contact unele cu celelalte. Pluralismul cultural european este produsul unei istorii lungi si continue care implică acceptarea altuia, toleranța, coexistența, dar şi şansa afirmării pozițiilor proprii.

Pluralismul dezvolta un spațiu social care afirma predispoziția pentru recunoaştere reciprocă, bazându-se pe faptul că in spațiul public, ceea ce contează pentru indivizi e calitatea de cetățeni responsabili, conştienți de diferențele de ordin social, cultural, dar radical independenți fata de orice grup de apartenenta culturala.

Rezultate şi discuții:

Propaganda sovietică din presa scrisă. Aria tematică

În fosta URSS s-a încercat de a înfăptui modele de politici de comunicare, care cu mari aproximații puteau fi încadrate în noțiunea de interculturalitate. Elemente de astfel de activități se realizau în domeniul propagandei.

Imperiul sovietic în anii 70- considerată o perioadă de stabilitate a încercat prin propagandă să fortifice societatea sa multinațională. Problema națională era o vulnerabilitate a societății, care trebuia depăşită. Toate plenarele Partidului Comunist al URSS şi a PC din RSSM discutau factorul național, toate conțineau hotărâri referitoare la politica națională. Însă dacă în țările democratice discuțiile erau concrete, deschise, iar problemele se analizau de specialişti şi nu erau muşamalizate, în URSS situația era de alt gen. Pentru început menționăm că propagandiştii au fost pregătiți. În URSS nemijlocit de lucru ideologic, şi cel de contrapropagandă s-au ocupat în 1980 400 mii de lucrători ai aparatului de partid, sovietic şi comsomolist [21, p. 33].

La Chişinău activitatea de propagandă au exersat 3814 de specialişti, dintre care 2391 erau comunişti, 3223 aveau studii superioare [18, p. 42] Aceşti oamenii publicau în presa periodică materiale propagandistice şi de agitaţie. Specificul situaţiei din RSS Moldovenească consta în faptul că propagandiştii nu discutau în contradictoriu, ci expuneau faptele într-un mod rectiliniu. O altă metodă de a efectua propaganda în mase a fost realizată prin absolvenţii facultăţilor de istorie. Învăţământului istoric, avea şi o tentă propagandistică pronunţată. Iată cum consideră cercetătorul V. Dolghih:

- ✓ "....Obiectivele învăţământului istoric din RSSM acomodate la cele generale ale URSS erau următoarele:
- ✓ Legitimarea regimului comunist din RSSM prin justificarea unor evenimente şi fapte (ale anilor 1812, 1940, 1944, etc.)
- ✓ Dezrădăcinarea ideii românismului din conştiinţa maselor prin instituţiile de învăţământ, literatură şi arta moldovenească şi rescrierea „istoriei poporului moldovenesc."
- ✓ *Educarea unui patriotism sovietic prin susţinerea patriotismului local (moldovenesc), dar numai în cadrul principiului „prieteniei popoarelor" şi a acceptării rolului progresiv în istoria Moldovei al poporului rus.(*subliniat de noi)
- ✓ Transformarea populaţiei care a fost sub ocupaţie „burghezo-fascistă" în adepţi fideli ai partidului comunist..". [21, p. 6].

Dacă e să ne exprimăm artistic acest deziderat, putem cita pasajul din cartea "1984" a lui George Orwell "...cea mai mare crimă pe care un locuitor al spaţiului sovietizat o putea face era cu gândul. Dualitatea ideilor este respinsă radical, iar punctul de vedere al statului trebuie să fie şi al cetăţeanului, însă nu doar la nivel declarativ. Scopul îndoctrinării este acela ca omul să elimine din gândirea sa filtrul raţiunii şi să adopte spiritul SOCENG (Partidul Sovietic Englez) nu te lăsa să mori până nu erai reeducat. Nimeni nu păşea în ţinutul morţilor dacă ideile sale erau considerate periculoase."

Cel mai important canal al propagandei sovietice din anii 70 era considerată presa scrisă. Relaţiile dintre presă şi politică, dintre media şi stat au fost contradictorii. În perioada sovietică, presa era supusă puterii de stat şi de partid, mass media era cenzurată. Instaurarea unei cenzuri drastice a fost urmarea specifică a regimului autoritar, dictatorial şi totalitar. Mass-media a furnizat şi produs cele mai sugestive idei ale propagandei. În presă se crea o profundă opoziţiei dintre noi şi ei, adică raiul socialist şi lumea capitalistă, unde exista doar concurenţă şi ură. Nici urmă de colaborare şi prietenie între diferite popoare. Doar exploataţi şi exploatatori. Presa trebuia să inducă o stare de sugestie a unei realităţi dezirabile, prezentă în spaţiul sovietic. Clişeele propagandei sovietice erau simple: Poporul sovietic, unitatea de nezdruncinat al oamenilor din URSS., colaborare, frăţie, pace, prietenie.

În perioada anilor 70 ai secolului trecut ziarele Pravda, Izvestia şi ziarele republicane reflectau doar în termeni superlativi relaţiile interetnice şi realităţile culturale din URSS. Cele mai frecvente cuvinte erau Mir, Drujba, sistemul energetic unic, conducta de gaz Bratstvo (Fraternitate). În reportajele din ziare se relatau subiecte despre activitatea cluburilor de prietenie a popoarelor, întâlniri internaţionale, lecţii, expoziţii. Iată exemple de reportaje şi articole frecvente din ziarele perioadei date: În Republică se înfăptuiesc multe măsuri social-politice de amploare, care contribuie la măreaţa operă de consolidare a prieteniei de nezdruncinat dintre poporul moldovenesc şi celelalte popoare din Ţara Sovietică, mai ales a poporului rus. În presă se menţionează marcarea solemnă a aniversării de 160 de ani de eliberare a Basarabiei de sub jugul feudalilor turci şi a unirii ei cu Rusia [26, p. 1]. Materialele solemne sunt tipărite integral în presa timpului. Denumirile rapoartelor:

În familia frăţească a popoarelor sovietice spre victoria comunismului

Noi - poporul sovietic,

*Cu prilejul zilelor muzicii sovietice în Moldova, Ziua cinematografiei sovietice: prosperar*e.

Enunțuri: la propăşirea republicii şi-au adus contribuția măreață toate popoarele frățeşti şi în primul rând marele popor rus. Au sosit cadre din toate colțurile URSS.

Frăție leninistă

Graiuri în haine felurite, inimi bătând la fel. [28, p. 1].

Încă un fragment semnificativ: din alocuțiunea primului secretar al Partidului Comunist al RSS Moldoveneşti I. I. Bodiul: "Oamenii muncii din RSS Moldovenească încredințează scumpul Partid Comunist că ei vor fi fideli drapelului sfânt al Marelui Octombrie, internaționalismului proletar şi vor păstra cu sfințenie măreața prietenie a popoarelor sovietice." [27].

Acestea sunt enunțurile cele mai frecvente din presa republicană.

Aria tematică a interculturalității se înscria în următoarele subiecte: ziarul Sovetscaia Moldavia, anul 1975:

O schiță despre un ostaş al aviației sovietice, care în timpul războiului a căzut deasupra lanului unui sat. Prenumele acestuia era Liadov. La o adunare a colhozului s-a hotărât ca numele acestui sat să devină Liadov. Aşa a apărut satul Liadoveni. Articolul s-a numit: Feciorul Rusiei, feciorul Moldovei. "Petrecerea Săptămânilor Republicilor unionale": un număr al ediției consacrat Moscovei, alt număr Leningradului, apoi săptămâna Belorusiei, Ucrainei ş.a. Peste tot în reportaje, schițe şi articole se sublinia ajutorul pe care-l primeşte Moldova din partea: "... tuturor popoarelor URSS".

Grosul I. – Preşedintele Academiei de Ştiințe RSS Moldoveneşti scria în mod patetic: "...niciodată Republica singură nu ar fi obținut aşa succese. Din toate colțurile Țării veneau vagoane cu utilaje, scule şi materiale. Mii de specialişti veniți restabileau economia republicii. Să luăm spre exemplu Hidrocentrala de la Dubăsari: de unde numai nu au venit să construiască acest gigant energetic!..." [29].

"La izvorul prieteniei": despre crearea detaşamentelor de luptă ale bulgarilor în Chişinău şi participarea lor la eliberarea Bulgariei. În partid din anul 1917 exista prietenia între popoarele noastre."

Sentimentul familiei unice sovietice: articol: Intrarea în partid, anul 1917 despre un marinar din Marea Baltică, care se numea Danico, a luptat pentru revoluție, iar apoi în timpul războiului a fost în fruntea unui detaşament de partizani din Moldova.

Rubrica: Țara mea scumpă: din margine în margine Se publică informații importante din toate regiunile țării. Reportaje de muncă, cultură, ştiință. Sunt prezente şi materiale despre internaționalismul proletar.

Aceste subiecte au format cetățeanului sentimentul de apartenență la un stat măreț, care are grijă de fiecare om.

La plenarele partidului se sublinia ideea că presa puțin reflectă aşa procese importante ca apropierea culturilor naționale, schimbul tot mai mare în domeniul literaturii şi artei.

Interculturalitatea a fost propagată de media doar ca acțiune într-o singură direcție: cea a influenției benefice a Rusiei asupra Moldovei,iată un exemplu semnificativ: poporul moldovenesc a preluat din limba rusă o mare cantitate de cuvinte şi a creat o nouă terminologie social-politică, care a căpătat o mare răspândire în republică. Anume datorită comunicării şi împrumuturilor din limba rusă poporul moldovenesc a reuşit să traducă în limba sa maternă operele nemuritoare ale clasicilor marxism-leninismului.

Astfel la populație de origine moldovenească se crea un complex de inferioritate, prin sublinierea repetată a ideii că republica este doar "receptorul" unei griji permanente a puterii centrale.

Instrumentele propagandei.

Tacticile utilizate de propagandişti au fost studiate şi identificate în literatura de specialitate [15, p. 66]. Unele tehnici de propagandă nu erau şi nu puteau fi folosite în spațiul sovietic ca şi cel occidental, fiindcă sistemele social-politice erau diferite, însă o parte din aceste tehnici erau prezente şi în spațiul public şi respectiv mediatic din URSS şi RSSM. Noi am clasificat şi analizat următoarele tehnici:

Acordarea de apelative: etichetarea unei idei ca fiind proastă.

Este o tehnică utilizată pentru a ne face să respingem ideea şi să o condamnăm ca fiind depăşită. În comunicarea interculturală din perioada sovietică era înfierat conceptul de naţionalism. Iată de exemplu cum este etichetat naţionalismul în micul dicţionar politic: ”ideologie şi politică burgheză în problema naţională... Odată cu apariţia epocii imperialiste Naţionalismul burgheziei reacţionare a devenit o ideologie şi o politică de asuprire a unor naţii de către o altă naţie de mare putere, clasele dominante ale cărora aţâţă vrajbă naţională şi de rasă, promovează o politică de discriminare rasială promovează o politică de discriminare...” [13, p. 6].

Cel mai “odios“ era naţionalismul român şi fenomenul românesc. Nici un articol nu era scutit de obicei, devenit aproape ritual de a înfiera acest fenomen.

“Clica guvernantă a României regale, profitând de sprijinul făţiş al cercurilor imperialiste internaţionale a exploatat fără milă masele truditoare din Basarabia Se schimbau partidele de guvernământ, însă soarta basarabenilor rămânea neschimbată: în condiţiile unei discriminări totale populaţia ţinutului era lipsită de drepturi politice şi sociale, la oraşe şi sate bântuiau epidemiile, şomajul, analfabetismul..” [24, p. 77]. Într-o variantă sau alta acest refren propagandistic se repeta constant.

Generalităţi strălucitoare şi epatante.

Propaganda sovietică a făcut apelul de obicei la un limbaj abstract, încărcat de emoţii pozitive Cuvintele parcă strălucesc în slujba scopurilor nobile şi obstrucţionează judecata raţională a oamenilor, urgentând desprinderea concluziilor.

Iată cele mai frecvente exemple din spaţiul mediatic al RSSM din anii 70 al epocii socialiste:

Moldova înfloritoare

Livada înfloritoare a URSS

Egală între egale: 2 august 1940. Din această zi Moldova Sovietică apare pe harta marii Uniuni Sovietice ca Republică unională, egală între egale. Prin acest act politico-social, economic şi cultural se pune începutul unei epoci noi. Oamenii sunt îndrumaţi către o nouă statornicire, către noi forme de viaţă... [29, p. 2].

Cuvintele par a fi concrete, însă sunt lipsite de referenţi reali şi se bazează pe noţiuni abstracte. Propaganda sovietică arată doar o parte a situaţiei social-politice. Realitatea era mult mai complexă Regimul sovietic a modernizat Republica, s-a dezvoltat o economie socialistă, s-au realizat schimbări în situaţia socială a oamenilor,însă modernizarea Republicii s-a efectuat în condiţii drastice politice, cu represii şi folosirea muncii forţate. Propaganda sovietică a acoperit toate procesele din societate printr-o înfrumuseţare a realităţilor. Dar faptul că o semnificativă parte a populaţiei a avut garanţia unei asigurări minime a traiului, oamenii au trecut la folosirea produselor fabricate şi a anumitor comodităţi sociale şi tehnice a determinat succesele propagandei. Cortina de fier însă, instalată la graniţele URSS nu permiteau comparaţiile nivelului de trai cu ţările occidentale şi sociumul din RM se mulţumea cu realităţile.

Situaţia însă referitoare la relaţiile interetnice era de altă natură Veniturile populaţiei au crescut, însă ele erau sub media unională a mai multor republici. “Egală intre egale “era un mit. Cercetătorul Boris Vizer subliniază că de bunurile materiale în RSSM se foloseau mai ales migranţii, care s-au stabilit în oraşe, unde condiţiile de trai erau cu mult mai bune, salariile mai mari, asigurarea cu apartamente construite de stat decât la sate. În mediul rural,unde trăia majoritatea băştinaşilor casele se construiau pe seama acumulărilor băneşti ale populaţiei. Cota de urbanizare a moldovenilor era de 25%, pe când a ruşilor 80%,a evreilor 98%. Posturile de conducere bine plătite erau în mâniile alogenilor. În anii 80 doar 8,6% din numărul total de directori erau reprezentanţi ai băştinaşilor în mare parte mancurtizaţi. [18, p. 238-239].

Deci “Sloganul egală între egale” era un clişeu propagandistic. În cadrul URSS Moldova se afla în urma faţă de multe republici unionale după nivelul de consum, de alfabetizare a populaţiei,de media speranţei de viaţă şi alţi indici de prosperitate.

Transferul. Această tehnică propagandistică constă în transmiterea autorităţii, învestirea cu putere şi prestigiu a unui lucru respectiv onorat către un alt lucru pentru a-l face pe acesta din urmă mai acceptat. Asocierea leagă o idee de un lucru pe care oamenii îl admiră. Propaganda prezenta prietenia popoarelor pe fonul fericirii generale

"*... Ce nu s-a înfăptuit în secole, a fost realizat într-un timp atât de scurt. Realizările noastre par astăzi minune, dar ele nu izvorăsc din minune. Ele îşi au izvorul în prietenia popoarelor Uniunii Sovietice, în frăţia acestor popoare. .*" *[26, p. 2].*

Transferul presupune şi utilizarea unor nume de organizaţii sau instituţii care au un prestigiu în societate. De obicei despre prietenia popoarelor vorbeau oamenii de vază al Republicii: savanţi, medici, artişti. Toate luările de cuvânt erau pline de fast şi emoţii frumoase. Caracteristicile pozitive ale acestor personalităţi erau transferate asupra fenomenului comunicării interculturale şi a realităţilor din domeniul relaţiilor naţionale.

Oameni obişnuiţi. În propaganda sovietică unii vorbitori spuneau că ideile lor sunt bune fiindcă aparţin oamenilor obişnuiţi. Exemple de agest gen sunt noţiunile şi cuvintele internaţionalismul proletar. Oamenii simpli sunt cu noi, doar burghezia este naţionalistă. Eroii noştri sunt oameni simpli Pavel Corceagin, Nicolae Gribov şi alţii.

Mărturia presupune apelul la expert a unui om popular. În acest sens este elocvent un crez exprimat de bine cunoscuta cântăreaţă de operă Maria Bieşu: "Demult ne-am deprins ca cetăţeni ai URSS să ne adresăm în cazul tuturor greutăţilor la Moscova. De acolo am aşteptat şi am primit ajutor...."

Asul din mânecă un instrument care presupune doar utilizarea acelor fapte, care sunt favorabile ideii propagandei, atunci când faptele care nu convin nu sunt analizate. Fenomenul deznaţionalizării prezent în acea perioadă era trecut cu vederea conform acestei tehnici.

Cercetătorii istorici menţionează că fenomenul de deznaţionalizare, în procesul de asimilare a etniilor ne ruse din Uniunea Sovietică a fost complex şi puternic. El a trecut prin sovietizarea, adică impunerea şi acceptarea instituţiilor sovietice, un sistem de integrare în sistemul comunist; 2) impunerea limbii ruse ca limbă oficială; şi 3) rusificarea, un proces complex, cu mult mai îndelungat, mai degrabă individual decât colectiv, prin care indivizii aparţinând etniilor neruse sunt transformaţi, obiectiv şi psihologic, în ruşi, fără ca aceasta să implice în mod necesar şi pierderea identităţii naţionale Interesele unionale generale de stat erau considerate prioritare faţă de interesele republicane, aducând drept argument că „trăsăturile comune nu pot include complect specificul (naţionalul). Între trăsăturile comune şi specific există întotdeauna o contradicţie, contradicţia dezvoltării. Această contradicţie reală era oglindită în mod schimonosit în conştiinţa oamenilor care nu sunt liberi de rămăşiţele trecutului. Aşa prezenta propaganda o problemă a dezvoltării sociale, menţionând doar faptele care contribuie la o imagine pozitivă a colaborării între popoare şi a ascuns şi dosit procesele reale din societatea moldovenească.

Exemplu de această tehnică de propagandă poate fi analizat prin prezentarea fenomenului migraţional, prin care se vede clar că "ajutorul frăţesc" purta un caracter antinaţional, dat fiind faptul că "migraţia departamentală" a înglobat RSSM în complexul militar industrial, a aservit industria locală resurselor de materie primă a Rusiei, şi a finanţării centralizate. Cercetătorul Şt.Gorda menţionează că pentru a munci în alte regiuni ale URSS au fost recrutaţi sute de mii de moldoveni, iar în RSSM a fost adusă populaţia alogenă. În 1970 în Moldova exista un sold migrator anual de circa 21,0 la mia de locuitori, în timp ce în Ucraina doar 9,0 la mie, în RSFSR – 12,0, iar în Bielorusia – 3,0 la mia de locuitori [17, p. 64,65].

Pentru propagandă este caracteristică etalarea unei singuri poziţii şi bruierea altor păreri. Acest instrument al propagandei se realiza prin cenzură, bruiere şi teroare directă a celor, care se opuneau sistemului.

Cenzura controla conţinutul ziarelor republicane, revistelor şi a altor tipărituri, pentru a preîntâmpina difuzarea în public a acelor materiale care contravin politicii Partidului şi Guvernului Sovietic. Cenzura era o muncă politică, cu sarcini de răspundere pe linie de stat.

Avea la bază o cunoaştere privilegiată de date, informații, documente secrete (de stat şi de serviciu), din cele mai variate domenii, oprite de la publicare, fapt ce implica o mare răspundere şi obliga lucrătorii la prudență în relațiile cu cei din jur.

Vagonul muzicanților. Sublinia ideea că principalul este de a te afla în fruntea maselor, a conduce, a te afla în avangardă. Fiecare cetățean trebuie sa ea parte la efortul general.

Toate apelurile din presă făceau uz de această tehnică propagandistică. Toți participau la întrecerea socialistă consacrată jubileurilor de prietenie a popoarelor sovietice.

Mormanul de argumente este o tehnică de propagandă care construieşte un dosar solid de argumente privitor la unele aspecte ale problemei, în timp ce altele sunt ascunse. Mormanul de argumente ajută la ignorarea, minimalizarea sau denigrarea altor păreri. Spre exemplu performanțele economice ale URSS, au fost pe larg utilizate şi în scopuri propagandistice, prin intermediul tuturor mijloacelor de informare în masă prezente la acea etapă, având ca scop promovarea spiritului patriotic în societate. Cu ajutorul acestui procedeu este înlocuit un argument forte cu unul superficial, care duce oponentul la o discuție cu o momîie de paie. De exemplu se dă ripostă la ceva fără să fie cunoscut subiectul în original: Critica concepțiilor burgheze asupra politicii naționale a PCUS. Nu se cunoşteau esențele acestor studii, dar critica lor se înfăptuia în ziare, reviste şi broşuri.

Greşeala atribuirii este un procedeu propagandistic, când în greşelile proprii sunt devină duşmanii. Acest procedeu era prezent când neajunsurile erau atribuite rămăşițelor burgheze în mentalitățile oamenilor.

Propaganda sovietică a utilizat şi o tactică de **țintuire a inamicului**, în cazul nostru naționaliştii. Partidul luptă împotriva naționalismului.

Dozarea informației. În propaganda sovietică a avut loc un fenomen numit "Dozarea informației".Acest instrument presupune selecția ştirilor pentru difuzare Aşa spre exemplu se afirma că nivelul de trai al oamenilor este foarte înalt, se aduceau fapte şi cifre. În presă se aduceau argumente care subliniau aspectul în favoarea poporului moldovenesc al rezolvării acestei probleme. O analiză mai detaliată ne oferă un alt tablou, şi anume că nivelul de trai al românilor basarabeni era mai jos decât a celor care au venit în republică după 1940 iată datele complete: Cităm din lucrarea "Societatea R.S.S. Moldoveneşti de la acalmie la stări de conflict". Se sublinia că unul din indicii nivelului bunăstării populației îl constituia construcția de locuințe, pentru acest scop între anii 1960-1975 au fost cheltuite circa 1,5 mlrd. ruble, iar între anii 1976-1985 – mai mult de 3,5 mlrd. ruble. Propagandă relata că în a doua jumătate a anilor 70, într-un şir de sate din republică, 3,2% din case aveau încălzire centrală, 5,1% - apeduct, 12,1% - gaz, 16,1% - încăpere pentru baie. Pe când oraşele, în 1985, erau aprovizionate cu apeduct în proporție de 95%, cu canalizare - 90%, încălzire centrală - 89%, gaz - 92%, apă fierbinte - 70% În pofida faptului că, între datele oferite pentru sat şi oraş există o diferență de aproximativ un deceniu, este cunoscută situația că aprovizionarea cu apă, gaz şi canalizare a satelor în RSS Moldovenească, a persistat ca problemă pe parcursul întregii perioade sovietice. De aceea, dacă ținem cont de faptul că, cea mai mare parte a populației autohtone (indiferent de naționalitate) a fost limitată în zonele rurale, pe când fluxul de populație alogenă din afara republicii, era orientată spre zonele urbane ale republicii, atunci uşor putem compara nivelul şi condițiile de trai ale moldovenilor cu cele ale noilor veniți. În această ordine de idei, important este de observat că industrializarea, care evident, a fost un proces natural de schimbări de populații i se adaugă şi cel promovat în mod artificial de către regimul sovietic - migrații dirijate, privilegii acordate ruşilor în obținerea spațiului locativ, în sfera educațională etc., deci putem califica procesul de industrializare şi ca un mecanism de colonizare a RSSM. Datorită faptului că, fenomenul colonizării avea ca acoperire „necesitatea industrializării rapide" a republicii, şi deoarece centrele industriale erau concentrate în zonele urbane, atunci colonizarea a fost orientată în primul rând, anume, în această direcție. În aşa fel, importul de cadre a avut loc nu numai pe linie politică, administrativă sau culturală, ci şi economică. Prin promovarea reprezentanților alogeni în posturile cheie din republică, autoritățile sovietice îşi asigurau stabilitatea…" [17, p. 82].

În perioada dată conceptul de interculturalitate era prezentat drept un proces de interpătrundere şi influenţă reciprocă a culturilor, întărirea bazei internaţionale a naţiunilor sovietice,crearea unor trăsături identice ale naţiunilor şi bineînţeles creşterea dragostei faţă de limba rusă. Caracteristic propagandei sovietice a timpului este filtrarea cu grijă a realităţii, ascunderea unor evenimente şi înlocuirea lor cu expresii şi cuvinte doctrinare plate ale limbii de lemn. Propaganda a fost sistematică şi a reprezentata o singură doctrină şi o ideologie. Ideea internaţionalistă era răspândită printr-un sistem de comunicare, printr-o serie de evenimente organizate pe o perioadă lungă de timp, cu scopul de a face ca auditoriul să adopte un nou fel de a gândi. Obiectivul propagandistului sovietic a presupus transmiterea unei ideologii către public pentru a se atinge un ţel bine stabilit *C*onform studiilor propaganda trebuie să răspundă unor cerinţe:

Continuă (fără a-i acorda subiectului „pauze de trezire”).

Simfonică (transmisă pe toate canalele de comunicare aflate la dispoziţia propagandistului).

Partizană (prezintă un singur punct de vedere, niciodată două puncte de vedere aflate în competiţie sau dispută).

Afirmativă dar nu şi documentată (propagandistul afirmă răspicat ceva, dar nu indică nici un document. Suntem de acord cu profesorul Gheorghe Onişoru care subliniază că acest tip de comunicare în societatea corespunde noţiunii de propagandă [14, p. 98].

Specificul momentului a fost predominarea unei stări de spirit pozitivă şi înălţătoare: ”.....Din paginile celor mai bune lucrări ale scriitorilor din Moldova create în ultimii ani apare în toată măreţia eroul vremurilor noastre - om cu o poziţie activă în viaţă, cu profunde idei comuniste, om de o înaltă ţinută morală, ele oglindesc viaţa poporului, plină de dinamism, de forţă făuritoare”. [25, p. 54]. O caracteristică a propagandei a fost compararea ei cu o altă perioadă cea sumbră şi prezentarea realului drept un fapt deosebit de luminos. Eveniment ritual de citare în presă devin datele istorice: ”60 de ani ai Marelui Octombrie”, ”110 ani de la naşterea lui V.I.Lenin”, ”35 de ani de la Victoria asupra Germaniei fasciste”,” 40 de ani de la eliberarea Basarabiei şi reunirea ei cu Patria Sovietică” etc.

“Programul leninist privind problema naţională a avut o importanţă internaţională, el a dat o lovitură zdrobitoare naţionalismului şi oportunismului conducătorilor internaţionalei III. “[24, p. 50].

L.I.Brejnev: ”O periferie înapoiată era până nu demult şi Moldova. Dacă scădem anii de război, folosiţi pentru refacerea obiectelor distruse, această republică s-a fi putut dezvolta în familia popoarelor sovietice nu mai mult de un sfert de veac. Dar ce cale uriaşă a parcurs ea în această scurtă perioadă:! Republica a devenit unul din grânarele ţării, unul din cele mai mari centre ale pomiculturii şi fabricării vinului”. [2, p. 90].

Concluzii:

Reieşind din datele şi exemplele menţionate mai sus, putem constata, că propaganda avea drept scop controlul conştiinţelor. Propaganda a acoperit studiul real al relaţiilor interetnice şi a introdus manipularea În faţa forţei imense a statului, indivizii erau dezarmaţi, intoxicaţi şi hrăniţi cu materiale ideologice, ceea ce ducea în final la o vulnerabilitate extremă. Amestecul de adevăruri parţiale cu minciuni credibile, a creat într-un final acel produs hibrid numit „informaţie oficială”. Toţi erau obligaţi să publice astfel de materiale ce prezentau, de fapt, o imagine falsă a realităţii reuşitelor şi progresului în domeniul relaţiilor interetnice

Propaganda sovietică a utilizat mesaje şi indici orchestrate pentru a orienta oameni obişnuiţi către o concluzie**.** Propaganda a apărut odată cu instaurarea puterii politice a partidului comunist, s-a dezvoltat şi a acoperit spaţiul public. Dacă în statele democratice propaganda era creativă, căuta metode de comunicare noi, modelul sovietic rigid, Propaganda sovietică a răspândit doctrina comunismului. Propaganda a fost prezentă peste tot. Presa era privită în

calitate de instrument ideologic, ca o matriță pentru formarea stereotipurilor de gândire, sentimente şi emoții.

Propaganda a pătruns în adâncurile societății. Ea controla societatea, crea concepte mitologice ale prieteniei, un punct în timp asociat cu înflorirea națională crea o imagini de un viitor Comunismul era o ideologie ofensivă, care desfăşură o luptă continuă, utiliza toate mijloacele, combinându-le. În alegerea mijloacelor contează gradul de eficacitate şi oportunitate. Pe de o parte sunt comuniştii, pe de altă parte sunt inamicii. Propaganda nu este preocupată de adevăr, ci numai de obiectivitate, de ceea ce-i permite să câştige lupta, de aceia minciuna poate deveni obiectivă. Practicarea minciunii era permanentă, ea avea drept scop de a descumpăni apărarea intelectuală a adversarului. Problemele reale ale comunicării interculturale nu erau prezente în spațiul public. Totul se reducea la ”ajutor frățesc”, ”prietenie”, “înflorirea națiunilor”. Tacticile propagandei erau diverse, dar toate aveau scopul de a crea realități paralele.

Propaganda a avut şi rezultate sociale. Unii, chiar unii din cei care au suferit direct de pe urma acestui regim, au lăsat la o parte „vechile obide” acceptând în sine „noua ordine”. Astfel, reuşindu-i regimului comunist să-şi creeze o „imagine grijulie” față de moldoveni, iar prin aceasta să se „legitimeze” în fața societății, fapt care a asigurat starea de armonie interetnică în societate.

Activitatea propagandistică odată cu trecerea timpului îşi făcea efectul, astfel, făcându-i pe mulți locuitori din republică să creadă în „corectitudinea” şi viabilitatea sistemului sovietic, în prietenia de nezdruncinat al oamenilor din URSS.

Tot odată masele supuse propagandei reuşeau să facă şi lucruri pozitive: Bunele practici ale interculturalității n-au lipsit, aşa de exemplu festivalurile de prietenie a popoarelor sovietice au constituit şi o şansă de valorificare a talentelor înnăscute ale poporului nostru, a declanşat o mişcare cultural-artistică, a cultivat un frumos spirit de întrecere şi solidaritate umană, a dus la cunoaşterea reciprocă şi la prețuirea culturii populare, a creat un cadru social-cultural stimulativ între oameni de diferite naționalități. Fără propagandă şi ideologizarea excesivă interculturalitatea a avut şi efecte benefice în perioada anilor 70 ai secolului trecut.

Referințe:

1. Albert P. *Istoria presei.* Iaşi, Institutul European, 2002.
2. Brejnev L.I. *Pe calea leninistă.* Chişinău, Cartea moldovenească V. 4, 1984.
3. Caşu I. *Politica națională în Moldova Sovietică (1944-1989).* Chişinău, 2000.
4. Dolghih O. *Învățământul istoric superior din RSS Moldovenească.* În. Analele Asociației Naționale a Tinerilor Istorici din Moldova / Asoc. Naț. a Tinerilor Istorici din Moldova. – Chişinău.: "Pontos" [Vol.] 8: Anuar istoric, 2008.
5. Edelman M. *Politica şi utilizarea simbolurilor*. Iaşi, Polirom, 2000.
6. Ernest G. *Cultură, identitate şi politică*. Iaşi, Ed., Institutul European, 2004
7. Ficeac B. *Tehnici de manipulare*. Bucureşti, Nemira, 2001.
8. Fisichella D. *Ştiința politică*. Chişinău, ARC, 2000.
9. Heitmann K. *Limbă şi politică în Republica Moldova*. Chişinău, 1998.
10. *Istoria RSS Moldoveneşti*. Volumul II, Chişinău, 1970.
11. Kapferer J.N. *Căile persuasiunii; Modul de influențare a comportamentului prin mass-media,* Bucureşti, Teora, 1992.
12. Keane John. *Mass-media şi democrația*. Iaşi, Ed. Institutul European, 2000.
13. Lasswell H. *Propaganda Technique in the World Wor.* Ed. N.Y., Knopf, 2004.
14. *Mic dicționar politic*, Chişinău, Cartea Moldovenească, 1971.
15. Onişoru G. *Despre propagandă şi imagine în relațiile internaționale*. Iaşi, 2010.
16. *Propaganda analysis*. New York, Institute for Propagada Analysis, 1983.
17. Teodorescu B. *Cinci milenii de manipulare*. Tritonic, 2012.
18. Turtureanu O. *Societatea RSS Moldoveneşti de la acalmie la stări de conflict* (1953-1991) Chişinău, 2012.

19. Vizer, Boris. *Economia şi starea socială a populației din Moldova : anii '40-'80*. Chişinău, Ştiința, 2012.
20. *Идейно-воспитательная работа партии Статистический сборник*, Кишинев, 1982.
21. Лисецкий А. *Вопросы национальной политики КПСС в условиях развитого социализма.* Кишинев, Картя Молдовеняскэ, 1977.
22. Calendar, 1973 Chişinău,1973.
23. Calendar, 1975 Chişinău. 1975.
24. Codru, revistă social-politică, septembrie, 1981.
25. Moldova Socialistă 1972, 16 XII, 17 XI.
26. Moldova Socialistă, 1976, 10 X.
27. Moldova Socialistă 1978, 15 X.
28. Moldova Socialistă 1974, 5 XII.
29. Învățământul public 1976,6 VIII.

Recomandat spre publicare: 10.12.2015

ASPECTUL DIMENSIUNILOR PSIHOLOGICE ŞI SOCIO-JURIDICE ALE DELINCVENȚEI JUVENILE

Apparenceet dimensions psychologiques socio-juridique de la délinquance juvenile

Silvia CHEIANU
Dr., conferențiar universitar
Institutul de Ştiințe Penale şi Criminologie Aplicată.
silviacheianu@mail.ru

Summary. *Écarts de comportement permanents ont fait l'objet de chercheurs de divers domaines: sociologues, psychologues, psychothérapeutes, avocats etc. Sciences phénomène sociologique adressage déviance sociale à travers perspective interdisciplinaire et multidisciplinaire, mettant en évidence l'entrelacement des facteurs biologiques, psychologiques, anthropologiques,, politique, juridique, économique, social et autres.*
Mots-clés: *délinquance, délinquance juvénile, des facteurs internes, des facteurs externes, la criminalité, les comportements déviants*
Reumat: *Deviațele comportamentale permanent au fost în central atenției cercetătorilor din diverse domenii: sociologi, psihologi, psihoterapeuți, juriști etc.Ştiința sociologică abordează fenomenul deviației sociale printr-o perspectivă interdisciplinară şi pluridisciplinară, evidențiind intercalarea factorilor biologici, psihologici, antropologici, politici, juridici, economici, sociali şi alții.*
Cuvinte cheie: *delincvent, delincvență juvenilă,factori interni,factori externi,infracțiune,comportament deviant.*

Întroducere:

La momentul actual în Republica Moldova nu există un sistem de justiție juvenilă care să răspundă necesităților speciale ale minorilor.Nu există nici instituții judiciare specializate drept rezultat profesioniştii din aceste domenii nu au posibilitatea unei instruiri adecvate privind necesitățile specifice ale copiilor acuzați că au comis o faptă penală.Cauzele minorilor sunt ezaminate de rind cu cele ale adulților.Tot astfel reabilitarea şi reintegrarea socială a unui copil care şi-a ispăşit pedeapsa devine aproape inposibilă în lipsa unui sprigin profesionist, ceia ce afectează situația copiilor suspectați,acuzați sau dovediți că au încălcat legea [1].

Rezultate şi discuţii:

În ultimile decenii numeroase lucrări ştiinţifice abordează comportamentul delincvenţilor minori în mod diferit.Această problemă a fost şi este cercetată la diferite etape şi sub diferite aspecte atît de cercetătorii stăini cît şi de către cercetătorii din Republica Moldova.Oportunitatea studiului se datorează faptului,că deşi numărul cercetărilor asupra devianţei este foarte mare însă problema se află încă departe de a fi pe deplin elucidată.

Pînă în present în literatura de specialitate sunt reflectate puţin schimbările psihologice ale individului pe parcursul achiziţionării de către el a calităţii de personalitate,de subiect autonom al vieţii şi activităţii sale sociale,problema maturizării sociale a personalităţii şi a formării la ea a sistemului autoreglator ca aptitudine complexă care se manifestă în cazul unui grad înalt de dezvoltare a reflexiei,a autoaprecierii adecvate,a trebuinţei de autoperfecţionare şi a atitudinii subiective,responsabile faţă de propriul comportament [2].

În opinia unor cercetători comportamentul delincvent are următoarele dimensiuni:

- prezintă consecinţe antisociale prin faptul că prejudiciază interesele întregii societăţi;
- face obiectul unei interdicţii sau constrîngeri formulate de legea penală;
- conţine o intenţie antisocială deliberată,urmînd un scop distructiv;
- cuprinde fuzionarea intenţiei cu acţiunea culpabilă;
- fapta este probată juridic şi sancţionată ca atare.

De aici şi dificultatea unei difiniţii necontestabile, fapt relevant şi de participanţii la primul Congres al Naţiunilor Unite pentru Prevenţia Criminalităţii şi Tratamentul Delincvenţilor din anul 1955 care nu au reuşit să ajungă la o definiţie lipsită de echivoc a terminului de delincvenţă [2.,p.202].

În urma numeroaselor studii sa ajuns la concluzia, că majoritatea conduitelor delincvente pot fi încadrate în patru mari categorii şi anume:

- ✓ încălcarea legilor de statut;
- ✓ furtul (principala cauză a proceselor penale în cazul minorilor);
- ✓ violenţă;
- ✓ comportamentul de bandă,receptat de ceilalţi ca periculos.

Analiza multidimensională a delincvenţei juvenile crează posibilitatea înţelegerii acestui fenomen la diferite nivele:

- ✓ dimensiunea statistică - evidenţiază amploarea şi evoluţia fenomenului (în procente,analize factoriale;
- ✓ dimensiunea juridică – evidenţiază tipurile de norme încălcate şi graviditatea prejudiciilor aduse,periculozitatea lor socială,tipurile de sancţiuni aplicate şi modalităţile de resocializare;
- ✓ dimensiunea sociologică – pune delincvenţa în raport cu multiplele fenomene de dezorganizare socială,de inadaptare şi marginalizare;
- ✓ dimensiunea psihologică – evidenţiază structura personalităţii delincvente,motivaţiile,atitudinea delincventului în raport cu fapta comisă,discernămîntul şi itresponsabilitatea;
- ✓ dimensiunea economică – poate indica aşa –zisul cost al delictului,prin evidenţierea consecinţelor directe şi indirecte ale diferitelor infracţiuni;
- ✓ dimensiunea prospectivă – angajează viziunea dinamicii în viitor a fenomenului şi propensiunea spre delincvenţă a anumitor indivizi sau drupuri sociale.

Sub aspect sociopsihologic,factorul comun al delincvenţei este că individual din aseastă categorie dă dovadă de nonconformare la modul social şi au un comportament deviant de la normele socio-morale,în sensul, că îşi realizează unele scopuri şi aspiraţii pe căi sociale neacceptabile.

Punctul de vedere juridic trebuie complectat cu punctul de vedere psihosocial,deoarece el permite nu numai o înţelegere mai aprofundată a delincvenţei ,dar şi permite o tratare mai adecvată a delincvenţilor ,pentru a facilita reinserţia lor socială,precum şi o acţiune mai sistematică multidisciplinară şi interdisciplinară ,în direcţia contracarării recidivelor şi în direcţia profilaxiei devianţei sociale.

A întroduce punctul de vedere psihologia alături de cel social,etic,pedagogic,juridic,medico-psihiatric înseamnă a studia în toată complexitatea tipul de comportament delincvent.

Din punct de vedere psihologic se are în vedere omul concret,cu însuşirile şi stările sale,al cărui comportament este determinat de modul în care el există şi acţionează în mediul ambiental fizic şi social,de modul cum el cugetă asupra acestui mediu şi-l evaluează,asupra perceperii şi evaluării pe sine în raport cu alţii şi cu mediul său. Abordarea ştiinţifică a delincvenţei juvenile trebuie făcută de pe poziţiile determinismului probabilist aplicat în psihologie,conform căruia orice fenomen psihic este determinat în ultima instanţă,de acţiunea externă,dar orice acţiune externă determină actul psihic reflectîndu-se prin însuşirile,stările şi activităţile psihice a persoanei care este supusă acestor acţiuni. În definirea delincvenţei este necesar să se ia în consideraţie şi conceptual de maturizare socială care are ca element definitoriu capacitatea individului de a menţine un echilibru dinamic între interesele sale şi interesele societăţii,între nevoile şi aspiraţiile sale şi a societăţii [3,p.145].

În analiza psihologică a personalităţii individuale implicate în actul infracţional,unii autori pun accentual pe conceptual de imaturitate socială,care subliniază dificultăţile de integrare socială şi conflictul cu cerinţele unui system valoric normative. De pe aceste poziţii de abordare a delincvenţei sunt evidenţiate insuficienţa proceselor de asimilare a cerinţelor şi a normelor socio-culturale precum şi insuficienţa proceselor de acomodare la nivelul social prin acte de conduită deviante. Astfel,caracteristica fundamentală a acestor subiecţi este caracterul dissonant al maturizării sociale. În cadrul acestei maturizări insuficiente pe de o parte se înregistrează decalaje de dezvoltare între nivelul maturizării intelectuale,iar pe de altă parte se înrejistrează decalaje la nivelul dezvoltării afectiv motivaţionale şi acţionale.

Concluzii:

Analizînd dintr-o perspectivă multidisciplinară,etiologia delincvenţei elucidate în numeroase teze,teorii,opinii am remarcat, că toate studiile efectuate pînă în present îşi aderesează aceleaşi întrebări fundamentale:

- Ce anume îl determină pe minor să comită acte delincvente?
- Cum pot fi prevenite asemenea acte?
- Care sunt criteriile de evaluare ale unei conduit delincvente?

Răspunsurile la aceste întrebări sau devizat în trei direcţii:

Prima direcţie susţine că la baza comportamentului delincvent stă structura biologică şi personalitatea individului implicînd următoarele:

- punctul de vedere biologic-constituţional,potrivit căruia factorii biologici şi genetici au o contribuţie hotărîtoare în geneza delincvenţei;
- orientarea neuropsihică consideră, că actele criminale sunt săvîrşite preponderent de către persoane cu anumite dereglări patologice;
- orientarea psihoindividuală consider, că caracteristica personalităţii generează agresivitate şi frustrări;
- orientarea psihosocială susţine , că individul nu se naşte criminal ,ci este socializat negative.

A doua direcţie consider delincvenţa ca fenomen de inadaptare ,de neintegrare socială,generînd conflict între idialurile individului şi ofertele sociale în cadrul căreia se disting două orientări:

- static-normativă care vizează variaţiile ce se înregistrează în rata delincvenţei;

- macrosocială care urmăreşte identificarea unor legităţi sociale ca determinante ale actelor de delincvenţă.

A treia direcţie este concretizată în teoria cauzalităţii multiple,care susţine că fenomenul de delincvenţă are determinare multicauzală de natură internă (biologică şi psihologică) şi de natură externă (social,economic,cultural) care se află în relaţii de reciprocitate.

Referinţe:

1. A.Neculau. *Psihologia socială. Aspecte contemporane. Editura polirom. Iaşi, 1998.*
2. M.R.Montanu. *Delicvenţa juvenilă: aspect teoretice şi practice.Editura Polipress. Iaşi, 2003.*
3. C. Banciu. *Sociologie juridică. Probleme, domenii, cercetări. Editura Lumina, Bucureşti, 2007.*

Recomandat spre publicare: 10.12.2015

ASPECTE GENERALE PRIVIND UNII FACTORII CE DECLANŞEAZĂ DELINCVENŢA JUVENILĂ

Générale de certains facteurs de déclenchement de la délinquance juvénile

Silvia CHEIANU
Dr.,conferenţiar universitar
Institutul de Ştiinţe Penale şi Criminologie Aplicată.
silviacheianu@mail.ru

Summary. *La délinquance juvénile est un phénomène constaté dans toutes les sociétés, sont d'ordre général et soumis à un certain nombre de facteurs et les causes générales et spécifiques, objectif, subjectif, social et individuale.. Selon les valeurs et les caractéristiques individuelles de chaque mineurs délinquants exzistă plusieurs classifications de facteurs causes de ce phénomène (économique, socio-culturel, émotionnel). Une grande influence sur le développement de la personnalité individuelle a environnement externe trăieşte.Mediul dans lequel il est la principale source de l'inspiration individuelle dans son processus de développement, et de jouer plus tard un rôle important et l'environnement interne.*
Mots-clés: *délinquance, délinquance juvénile, des facteurs internes, des facteurs externes, la criminalité, les comportements déviants*
Reumat: *Delincvenţa juvenilă constituie un fenomen întâlnit în toate societăţile,fiind generată şi condiţionată de o multitudine de factori şi cause generale şi particulare,obiective şi subiective,sociale şi individuale. I n dependenţă de valorile şi particularităţile individuale ale fiecărui delincvent minor există mai multe clasificări ale factorilor favorizanţi ai acestui fenomen (economici,socioculturali,afectivi). O influenţă deosebită asupra procesul de dezvoltare a personalităţii individului o are mediul în care el trăieşte. Mediul extern este principala sursă din care individual se inspiră în procesul său de dezvoltare,iar mai târziu un rol important il joacă şi mediul intern.*
Cuvinte cheie:*delincvent, delincvenţă juvenilă,factori interni,factori externi,infracţiune,comportament deviant.*

Introducere

Problema studierii delincvenţei juvenile în Republica Moldova, ia proporţii din ce în ce mai mari, în special printre diverşi specialişti din diverse domenii cum ar fi: domeniul social,criminologic,psihologic care studiază diverse cauze care pot duce la o infracţiune atît pe latura individuală cît şi pe latura socială, care devine un factor negativ în dezvoltarea societăţii şi punînd în pericol însăşi societatea. Prin infracţiune ,voinţa individului vine în contradicţie cu voinţa colectivă. Astfel infracţiunea socială prin originea ei care este determinată de existenţa unei societăţi devine antisocială prin consecinţele sale. Infractorul aduce prin infracţiunea sa o lezare a regulilor sociale de conduită ,care ar garanta un bun mers al vieţii în comun.

Rezultate şi discuţii:

În ultimele decenii numeroase lucrări ştiinţifice abordează comportamentul delincvenţilor minori în mod diferit,pornind de la premise, că există numeroase etape ale cauzelor şi manifestărilor caracteristice inadaptării sociale şi devianţei, iar aceste etape sunt structurate astfel:

1. Factorii situaţionali devianţei la care copilul este expus acasă sau în mediul extrafamilial: familie destrămată,disciplină neadecvată,vicii în familie,situaţie material dificitară, grupuri delictogene în vecinătate etc.
2. Probleme comportamentale care reprezintă un mod specific de inadaptare la mediu,în raport cu vîrsta la care apare.
3. Atitudini disociale în care copilul descoperă reacţii subiective îndreptata împotriva autorităţii,dar fără vre-o înclinaţie serioasă spre agresiune: izolare, anxietate, ostilitate.
4. Ieşirea de sub control cu încălcarea unor norme sau a unor standarde ale comunităţii printr-un comportament dissocial moderat:inactivitate,vagabondaj,fuga de acasă etc.
5. Încălcarea normelor şi legilor prin acte antisociale grave şi foarte grave:furt,viol, tîlhărie şi omor.[1,p.104].

Ca fenomen social comportamentul deviant este plurifactorial şi implică diferite cauze directe şi indirecte. În sfera actelor infracţionale,cauzele directe sunt întotdeauna factorii endogeni şi psihoindividuali, iar cauzele indirecte sunt de natură psihosocială şi sociale. Dar atît cauzele directe cît şi cele indirecte în cazul diferitelor comportamente infracţionale pot fi principale sau secundare,în dependenţă de ponderea pe care o au în săvîrşirea faptei prevăzută de legea penală. Totodată în demersul explicativ al actelor deviante,trebuie să se facă distincţia dintre cauze şi condiţii.[2,p.46].

Conduita socială se formează treptat pe baza tendinţelor native şi sub influenţa condiţiilor de mediu. În acest fel,cauzele abaterii comportamentului de la normă trebuie căutat atît în individ cît şi în condiţiile de mediu al individului, ţinînd cont de faptul, că principalul factor care reglează conduita etico-socială a individului este factorul social,adică societatea. Pentru contracararea acestui neajuns,societatea vine cu o serie întreagă de norme şi legi pe care le impune tuturor în interesul societăţii.

Condiţiile individuale care determină o infracţiune sunt foarte numeroase şi în acelaşi timp foarte variate. Este cert,că o infracţiune poate să fie comisă într-un mediu social normal sau chiar superior din punct de vedere etic. În asemenea cazuri,motivele infracţiunii trebuie căutate în persoana individului.

Printre factorii individuali care pot să determine infracţiunea ,în condiţii obişnuite sau superioare de mediul social,amintim în primul rind anomaliile native ale vieţii emotiv-afective. Sunt unii indivizi care prezintă nativ o serie întreagă de tendinţe antisociale ce se manifestă devreme prin acte de brutalitate, nesupunere, cruzime, diferite perversiuni, furt etc. Acestea sunt victimele propriei constituţii psihice. Ei sunt cei,care ajung de timpuriu în conflict cu ordinea socială fiindcă nu se pot adapta şi de cele mai multe ori dintre ei se recrutează un foarte mare procent de recidivişti.

Un alt factor foarte important în determinarea infracţiunii este inteligenţa scăzută.[3,p.189].Un individ cu un nivel mintal scăzut nu este capabil să prevadă consecinţele infracţiunii, să se oprească la timp şi să se reţină de săvîrşirea infracţiunii. Ei sunt lipsiţi de factorul inhibitor,de aceia motivaţiile inhibitorii sunt foarte slabe faţă de tendinţele şi impulsurile sale pozitive care i-l îndeamnă la acţiuni.

Un alt factor al cauzelor delincvenţei juvenile sunt carenţele educaţionale. Aceste carenţe de multe ori duc la un comportament deviant, fiindcă la delicventul minor necesităţile

biologice,intelectuale,afective,educative şi sociale nu au fost satisfăcute la timp. Delicventul minor apare ca un individ cu o insuficienţă de maturizare socială care întră în conflict cu cerinţele unui sistem valorico-normativ,inclusiv cu normele juridice. Delicventul nu reuşeşte să-şi ajuste conduita în mod activ şi dinamic la cerinţele relaţiilor interpersonale din mediul uman respectiv,datorită unui deficit de socializare,determinat de perturbarea sau insuficienţa proceselor de asimilare a cerinţelor şi normelor mediului socio-cultural şi a proceselor de acomodare a acestora prin acte de conduită acceptabile din punct de vedere social-juridic.

Un alt factor important în dezvoltarea comportamentului delicvent este climatul psihologic din familie. Sunt foarte importante relaţiile cu părinţii. Susţinerea şi controlul din partea lor ajută la prevenirea implicării adolescenţilor în activităţi ilegale. Asupra comportamentului adolescenţilor influenţează foarte mult modelul comportamental al părinţilor. Într-o familie unde tata cu mama se ceartă frecvent copiii lor se vor caracteriză prin instabilităţi emoţionale şi agresivităţi crescute.[2, 4].

O altă viziune asupra problemei date, ne indică factorii psihologici.

Adolescenţa şi tinereţea timpurie este o vîrstă de trecere,atît din punct de vedere biologic cît şi social. De aceea, această perioadă este marcată foarte des de conflicte interne şi externe în dezvoltare. Dintre cele mai dificile probleme pot fi diferenţiate procesul maturizării intensive,mai ales în plan sexual care se răsfrînge asupra înfăţişării exterioare şi stării fiziologice. În unele cazuri aceasta aduce la disproporţionalitate somatică ce provoacă neplăcerea adolescenţilor ce duce la dificultăţi în comunicare în mediul semenilor. În alte cazuri şi mai complicate duc la stări bolnăvicioase ca: tulburările ritmului cardiac, tensiune arterială,dureri de cap,etc.

Caracteristicile individuale ale adolescenţilor care ţin de comportamentul delincvenţial include pe lîngă nivelul intelectual şi abilităţile sociale,judecăţile morale şi stima de sine. Fiecare din aceste caracteristici se formează prin influenţa mediului social asupra adolescentului care la rîndul său influenţează mediul. Este vorba de un feed-back. Aceste variabile interacţionează reciproc şi prin urmare asocierea dintre delincvenţă şi nivelul intelectual este dependent de relaţiile disfuncţionale şi de variabilele de personalitate ale adolescentului.

În această perioadă un rol destul de important o are şi dezvoltarea afectivă,insuficienţa căreia poate provoca instabilitate emoţională,imaturitatea sentimentală,evaluarea sinelui şi a mediului ambient precum şi tulburări caracteriale.

Portretul psihic comportamental al delincventului înglobează următoarele trăsături: parazitism, inactivitate, disociere între eul personal şi cel social,existenţă marginală,respingerea valorilor morale,absenţa orizontului temporal existenţial şi resentimente contra societăţii. Toate aceste trăsături sunt generatoare de comportamente indezirabile,dissociale şi antisociale.

Factorii şi cauzele delincvenţei în structura personalităţii sunt întotdeauna concreţi şi legaţi de condiţiile şi evenimentele existenţiale,de procesul educaţional,de modul specific în care individul interacţionează cu colectivitatea.

Cercetările efectuate pe bază de chestionare şi interviuri asupra minorilor din centrele de reeducare au evidenţiat cauzele şi condiţiile care determină comportamentul infracţional în rîndul minorilor şi anume:

- 98% încriminează teribilismul şi spiritul aventurier specifice vîrstei minoratului;
- 93% se referă la imaturitatea psihică datorită unei insuficienţă a socializări în familie şi şcoală şi nedepistarea la timp a unei afecţiuni psihice;
- 92% remarcă o creştere considerabilă a libertinajului în rîndul minorilor şi perceperea alterată a valorilor democratice;
- 86% acuză lipsa de preocupare la toate nivelurile pentru orientarea minorilor spre activităţi folositoare ,cultural-educative,care să se desfăşoare în timpul liber al acestora;
- 82% incriminează consumul de băuturi alcoolice practicate de obicei de minorii proveniţi din familii cu părinţi alcoolici;

- 78% menționează inadaptarea şcolară,aptitudinile şcolare,dezvoltarea slabă,tulburări ale afectivității;
- 72% menționează insuficiența pregătire în ceia ce priveşte viața sexuală,ceia ce duce la violuri şi perversiuni sexuale;
- 70% se referă la decalajul dintre aspirațiile şi tentațiile specifice vîrstei minorilor şi posibilitățile reale ale părinților de a le satisface;
- 67% constată că minorii recepționează rapid modelul speculanților care prin mijloace frauduloase ajung la un standard de viață ridicat şi manifestă predilecție pentru a adopta un asemenea model comportamental.

Corelarea complexă a datelor obținute pe baza interviurilor aplicate minorilor infractori, părinților precum şi cadrelor didactice au pus în evidență o disfuncționalitate de tip familial. În psihologia judiciară ,rolul familiei pare a fi cel mai important dintre factorii sociali care pot perturba dezvoltarea armonioasă a adolescentului.[5].

Concluzii:

Complexitatea problemelor sociale în Republica Moldova are un impact decisiv asupra formării personalității unei noi generații de cetățeni. Problema delincvenței juvenile se plasează în centrul atenției pe măsură ce societatea conştientizează locul şi rolul generației tinere în structura contemporană a sistemului social,precum şi viitorul societății.

Delincvența juvenilă constituie un fenomen întîlnit în toate societățile,fiind generată şi condiționată de o multitudine de factori şi cauze generale şi particulare,obiective şi subiective,sociale şi individuale. Personalitatea individului are o dinamică destul de majoră. Pe parcursul anilor personalitatea individului poate să se modifice destul de rapid,în urma influenței diverşilor factori,mai ales pînă la vîrsta de 25 de ani.

Există mai multe clasificări ale factorilor favorizanți ai acestui fenomen (economici,socioculturali,afectivi),în dependență de valorile şi particularitățile individuale ale fiecărui delincvent minor. În procesul de dezvoltare a personalității individului o influență deosebită asupra lui o are mediul în care el trăieşte.

Mediul extern este principala sursă din care individul se inspiră în procesul său de dezvoltare. El reprezintă un agent de vîrf în socializare ,precum şi un element negativ în cazul nerespectării normelor sociale. În perioada copilăriei, individul poate fi foarte uşor manipulat,îndreptat spre o anumită direcție fie pozitivă ori negativă. În acest context,şcoala este instituția care însumează factorii pozitivi de socializare,dar şi factorii negativi. Cu alte cuvinte,pe de o parte,şcoala este instituția care joacă un rol important în formarea unei personalități deschise şi tolerante,care respectă toate normele morale şi de drept,iar pe de altă parte,ea este locul unde se manifestă factorii ce generează comportamentul delincvent. Odată cu acordarea de cunoştințe,şcoala este un mediu în care se formează numeroase vicii,în care copilul cunoaşte situații de conflict-rezultat al concurenței de autoritate,al violenței, minciunii etc.,acestea stînd la baza formării unei potențiale personalități delincvente.

Şcoala trebuie să formeze la copii abilități multilaterale,de aceia este necesar ca ea să devină un actor important în viața psihosocială a copilului prin intermediul asistenților sociali şi al psihologilor,şcoala poate controla pulsul vieții fiecărui copil.

Referințe:

1. A.Neculau. *Psihologia socială. Aspecte contemporane. Editura Polirom. Iaşi,1998.*
2. M.R.Montanu.,*Delicvența juvenilă:aspect teoretice şi practice. Editura Polipress.Iaşi,2003.*
3. L.Malcoci.,*Servicii sociale comunitare destinate copiilor în situații de risc./Parteneriate în dezvoltarea serviciilor de alternativă pentru copii şi familii în situație de risc/.Chişinău.DFID,2003.*

ANALELE ŞTIINŢIFICE
ISSN 2435-1114

4. Gh.Nistoreanu.,*Criminologie. Bucureşti.,1996*.
5. *Evaluarea eficienței asistenței sociale acordată unor categorii de populație prin intermediul programului de compensații nominative. Studiu. Chişinău. CISR, 2003*.

Recomandat spre publicare: 10.12.2015

ANALELE ŞTIINŢIFICE
ISSN 2435-1114

SECŢIA II. CERCETARI UMANISTICE (filologie)

LA NAISSANCE DE L'ECRIVAIN *AU 17EME ET AU 18EME SIECLE*

Laureta MEMA
University of Tirana,
Faculty of Foreign Languages
rovena.vora@gmail.com

Résumé: *La place de l'écrivain dans la société n'a jamais été fixe. Au contraire, elle a changé et continue de le faire. La difficulté d'éclaircir et d'expliquer le parcours de l'écrivain français de siècle en siècle a occupé et continue d'occuper plusieurs historiens et critiques littéraires. Des études récentes par Pierre Bourdieu, Alain Viala, Paul Bénichou, Christian Jouhaud, Robert Darnton, etc., ont ressuscité des questions très importantes sur la 'naissance' de l'écrivain aux 17ème et 18ème siècles. Je vais justement me concentrer sur cette question de naissance et analyser les différentes sources qui ont mené à reconnaître l'acte d'écrire dans un 'corps littéraire' comme une activité importante, problématique et polysémique.*

Introduction

Au 17ème siècle, les critiques tombent d'accord qu'il surgit un nouveau discours qui envisage de revaloriser la figure de l'auteur et la littérature. L'Académie française, crée en 1635, marque une étape majeure dans l'histoire des *lettres*. La création des académies, et des salons, fréquentés par une société de *gens de lettres*, permettent de reconnaître de mieux en mieux que la littérature et l'écrivain sont très importants. Le succès immense de Molière, Corneille et Racine, attire d'autres écrivains qui cherchent la gloire. Ce succès attire aussi plusieurs querelles et conflits où on discute et met en question la valeur des œuvres et la réputation soudainement grandissante de l'écrivain. « La querelle du Cid », « La querelle des anciens et des modernes », « La querelle des femmes » ou le débat sur « l'aveu de la Princesse de Clèves », engagent non seulement les écrivains etles critiques mais aussi le public. Alain Viala souligne qu'à l'époque classique, cette tension permanente dans le champ littéraire flotte entre la dynamique de l'autonomie et le maintien d'une dépendance obligée. La dépendance, envers le statut aristocrate ou les Grands, permet aux écrivains d'accéder à des privilèges différents. John Lough ou Roger Duchêne expliquent aussi qu'il est très important à cette époque de plaire et les femmes jouent un rôle principal pour leur goût littéraire; des poètes, comme Ménage ou Voiture, cherchent premièrement leurs éloges.

Au 18ème siècle, le projet de l'encyclopédie donne plus de prestige à *l'Académie Française* qui réunit chez elle plusieurs écrivains et intellectuels. C'est le siècle des lumières mais aussi de la révolution. Des écrivains comme Voltaire, Rousseau et Diderot attirent le public, de plus en plus croissant, avec leurs écritures qui ne sont pas visés seulement à plaire et à distraire mais surtout à instruire. Ils écrivent des œuvres littéraires mais pas seulement; ils écrivent des essais, des œuvres philosophiques, historiques, etc. Pourtant, même si les écrivains au 18ème siècle jouissent d'une autonomie considérable, Robert Darnton comme d'autres soulignent qu'ils sont encore dépendants dans la société des grands et qu'ils ne veulent pas perdre leurs privilèges. Rousseau devient 'original' pour rejeter le système institutionnel de Paris et se réjouit dans la solitude où il écrit ses œuvres et sa correspondance volumineuse, qui n'adresse pas seulement ses critiques mais aussi ses lecteurs. La censure menée par l'état au 17ème siècle continue au 18ème siècle. Michel Foucault argumente que la reconnaissance du statut de l'auteur dans la société va de pair avec la punition qu'il subit. La punition au 18ème siècle, n'est pas seulement la censure. Il surgit une nouvelle punition qui tourmente les nouveaux écrivains, venus de la périphérie, pour trouver la gloire à Paris mais qui sont souvent rejetés et

ridiculisés par les grands écrivains. « Cette canaille de la littérature » réagit férocement contre la société du pouvoir. La question se pose alors: quelle est la relation des écrivains en général avec la révolution de 1789 ? Les critiques donnent différentes réponses mas ils sont d'accord que la circulation des livres et des idées philosophiques embrasse un public de plus en plus assoiffant de lecture. Le statut de l'auteur qui non seulement signe la valeur proposée par les critiques mais aussi devient juge et protecteur par l'intermédiaire de son engagement indirecte (la lecture) ou directe (son avis de lecteur et la mise en pratique des idées).

La naissance de l'écrivain

Quand on parle de 'naissance de l'écrivain' à l'Ancien Régime, il ne s'agît pas de vouloir isoler l'histoire et prétendre encadrer les vraies sources qui ont ressuscité la volonté d'écrire ou de publier. Il s'agît plutôt de comprendre qu'il surgît une nouvelle forme d'écriture qui ne se satisfait plus avec le terme anonyme 'auteur' et qui s'oriente de plus en plus vers un autre terme : 'écrivain'. Ce nouveau terme doit être compris dans le contexte: « Écrivain » avait comme sens premier celui de « scribe, copiste » (dictionnaire de Nicot, 1606). La corporation des écrivains publics formait d'ailleurs un corps de métier solide et nanti de prérogatives. Mais un autre sens commence à prendre forme au XVIIème : celui qui désigne l'écrivain comme le créateur d'ouvrages à visée esthétique. Terme sans prestige particulier à l'origine, il conquiert une valeur laudative. Son évolution est favorisée par les progrès du purisme.[1] Au 17ème siècle, il ne suffit donc plus seulement d'écrire et d'être un auteur, « celui qui a composé quelque livre imprimé », mais de devenir écrivain, « un auteur qui a fait imprimer quelque livre *considérable* ».[2] Pour parler d'un livre « considérable, à visée esthétique » il faut trouver un public puisque : «être auteur, et à plus forte raison écrivain, n'a pas de valeur sans l'acte qui instaure la relation avec les lecteurs».[3] En général, les écrivains essayent d'assurer la protection des grands avant la publication de leurs œuvres. Paradoxalement, être sous la protection des grands, signifie assurer une autonomie et une dépendance en même temps. Ainsi, Christian Jouhaud reprend l'argument d'Alain Viala et soutient que durant l'Ancien Régime: «les hommes de lettres bénéficient d'une reconnaissance et d'une croissante autonomie où se dessinent les contours d'un statut social en gestation - naissance de l'écrivain - et pourtant leur dépendance à l'égard du pouvoir politique, semble n'avoir jamais été aussi contraignante».[4] Mais quels seraient les facteurs qui mènent à reconnaître cette autonomie croissante de l'écrivain ? Regardons d'abord ceux que les critiques considèrent comme les plus remarquables et après essaierons-nous de traiter la problématique de la fonction de l'écrivain et les discours, souvent opposés, qui l'associent.

Autonomie et dépendance

Selon John Lough, le pouvoir politique contribue énormément à augmenter la valeur des littérateurs: «The seventeenth century inherited from the previous age the belief that the king had an important role to play as a patron of literature. » [5] Par exemple, le cardinal de Richelieu, qui se distinguait d'un goût particulier pour la littérature, avait entrepris la compagne de supporter les écrivains par des pensions particulières [6] . Henri IV, Louis XIV, Louis XV et Louis XVI continuent la même tradition. Le support des rois, ainsi que le support des autres familles

[1] Viala, Alain. Naissance de l'écrivain, sociologie de la littérature à l'âge classique, Les éditions de Minuit, Paris, 1985, (277)
[2] Idem
[3] Idem
[4] Jouhaud, Christian. Les pouvoirs de la littérature, histoire d'un paradoxe, Gallimard, Paris, 2000, (10)
[5] Lough, John. Writer and public in France : from the Middle Ages to the present day, Clarendon Press, Oxford, 1978 : "This notion was, however, to be severely shaken during the reigns of Henri IV and Louis XIII, neither of whom lived up to what was expected of them. During their reigns there were constant laments for the loss of the patronage which the Valois Kings had bestowed on men of letters." (148)
[6] Idem, Il n'était pas le seul à leur donner de l'argent mais il recevait aussi des éloges. En effet, les dédicaces s'adressaient à lui ou à d'autres personnes de pouvoir (Marie de Médicis, Mme de Combalet, etc.).

importantes nobles assurent à l'écrivain une autonomie considérable. Les cadeaux, l'argent ou les pensions qu'il reçoit lui permettent, d'un côté, de continuer son activité de littérateur et de l'autre côté, de gagner une liberté de création. Il peut dorénavant manœuvrer et ne pas respecter les règles des anciens. Par exemple, Corneille qui était le privilégié de Richelieu, a le courage d'écrire dans *Excuse à Ariste* :

Par d'illustres avis je n'éblouis personne,
Je satisfais ensemble et peuples et courtisans,
Et mes vers en tout lieux sont mes seuls partisans;
Par leur seule beauté ma plume est estimée,
Je ne dois qu'à moi seule toute ma Renommée.[1]

Corneille réclame dans ces vers la gloire du génie, donc le mérite de soi-même (qui appartenait à cette époque, exclusivement aux anciens, morts) et cela provoque '*la querelle du Cid'* menée par Georges de Scudéry. Tout de même, Corneille réussit à maintenir le support de Richelieu et devenir un des plus grands maîtres de la littérature classique.[2]

Le support des grands n'est pas la seule possibilité pour assurer l'autonomie des écrivains. Il y a des écrivains qui sont déjà au pouvoir[3] et qui n'ont pas besoin d'un support politique ou économique puisqu'ils écrivent et commandent en même temps. Par exemple, Anne-Marie-Louise d'Orléans, Duchesse de Montpensier (1627-1693), dans ses lettres contre le mariage, rappelle ses lecteurs que: (I) n this matter I will put to use the authority given to me by the blood of all the kings from which you say I descend: I will maintain with confidence that I think that everyone should defer to my conviction, that my opinion should prevail. Lastly, as my fathers used to say, such is my pleasure and too bad for those who do not find it to be theirs. »[4] Comme cette citation le montre clairement, La Grande Mademoiselle ne demande pas de permission pour ce qu'elle écrit parce que, comme elle rappelle ses lecteurs, elle est le pouvoir absolu. [5]

Une autre stratégie d'assurer l'autonomie c'est l'anonymat. Madame de La Fayette n'avait pas l'autorité *du sang* de Madame de Montpensier et ne pouvait pas réclamer « such is my pleasure and too bad for those who do not find it to be theirs ». Roger Duchêne explique que La Fayette choisit la diplomatie et assure l'amitié des poètes et des philosophes à qui elle demande des éloges, d'amitié et d'amour. Grâce à Ménage « elle devient une Laure de Pétrarque » ou « L'incomparable»[6]. Donc, La Fayette profite des écrivains et des grands pour créer son image à la cour ; tout le public la reconnaît comme écrivaine mais elle échappe à toute autorité de censure parce qu'elle ne signe nulle part et renie obsessionnellement ses droits d'auteur. Dans une lettre à Huet, elle lui reproche : « Mais je ne vous l'avais pas remis pour lui donner comme une de mes œuvres. Elle croira que je suis un vrai auteur de profession de donner comme cela de mes livres».[7] C'est pour cette raison qu'elle demande à Rochefoucauld de copier ses œuvres.[8] Madame de Scudéry, comme d'autres, choisit souvent le même chemin d'anonymat. Roger Duchêne souligne la difficulté de publier quand on appartient au rang de la noblesse et surtout quand on est femme : « La seule vraie valeur, dans une société aristocratique, reste la naissance et les alliances. Tout le reste est entaché de roture, et les plus grands succès

[1] "Théâtre choisi de Corneille", (768)
[2] La querelle du Cid est si importante qu'elle engage e publique, la critique et même l'Académie Française. (Je me limite ici, à cause de la longueur de cet article mais je peux élaborer pendant les examens oraux)
[3] On doit mentionner ici les gens de l'église qui, comme John Lough maintient, sont des patrons de la littérature et ont une liberté exclusive de publier leurs livres. Ils sont la censure des autres, mais pas de soi-même.
[4] Anne-Marie-Louise d'Orléans Duchesse de Montpensier (1627-1693). Against Marriage, the correspondence of La Grande Mademoiselle, The University of Chicago Press, 1992 (45- 49).
[5] Idem
[6] Duchêne, Roger. Madame de la Fayette, Fayard, 2000. (53)
[7] Idem, 111
[8] Idem, "Zaïde est une oeuvre collective puisque Huet et Segrais y collaborent". (255)

n'apportent que des satisfactions aléatoires, parfois considérables matériellement, mais sans commune mesure avec la noblesse et le rang, qui sont d'un autre ordre. Quand on a la chance de les avoir acquis, on ne va pas les compromettre pour de fausses gloires, surtout quand on est une femme. »[1]

Finalement, les académies, « Société dans la société »,[2] jouent un autre rôle important dans l'autonomisation du champ intellectuel. À leur sein, les écrivains se rassemblent et discutent de tout. Ils n'y trouvent pas seulement un passe-temps agréable mais aussi une possibilité de débattre des questions très importantes socioculturelles. Alain Viala souligne leur importance en disant que : « Elles ont donc joué un rôle capital dans la légitimation première de la littérature et de l'écrivain. En ce temps où n'existe pas encore le phénomène des « écoles littéraires », où ne s'en manifestent en tout cas que des aspects embryonnaires, c'est au sein des académies que se déroule une part essentielle des débats sur la définition des normes, que le purisme et les nouveaux doctes imposent leur hégémonie.[3] Hélène Merlin-Kajman, contrairement à Viala, insiste plutôt sur l'importance de l'Académie Française, crée en 1635. Elle se met du côté de Christian Jouhaud, en arguant que : « Académies, salons, mécénat sont vus sous l'angle des services rendus et des rapports de fidélité noués dans le cadre des relations où le pouvoir sociopolitique s'assure la compétence des hommes des lettres. Il est donc logique que, contrairement à Alain Viala, Christian Jouhaud insiste sur le rôle de Richelieu dans la création de l'Académie française plutôt que sur sa phase première de cercle académique. »[4] Même si les critiques ne tombent pas toujours d'accord sur le degré d'importance des cercles académiques, de l'Académie Française, des salons, de l'anonymat, de la protection des grands, etc., il est certain que tous ces facteurs ont contribué à la naissance de écrivain. Pourtant, cette autonomie, comme on l'a noté dans l'introduction, va de pair avec une dépendance. Les écrivains peuvent perdre à tout moment le support des grands. Le pouvoir soutient les écrivains avec des privilèges mais prend aussi des mesures s'ils publient des œuvres considérés 'menaçants'. Ainsi, une tension permanente encercle leur position:

D'un côté on reconnaît de mieux en mieux que la littérature et l'écrivain sont une chose et un personnage d'un grand intérêt. De l'autre les pouvoirs, qui officialisent les académies et entendent leur imposer des directives, et les ordres dominants, noblesse et clergé, qui en accaparent de plus en plus les dignités et la direction, ne reconnaissent pas l'autonomie de l'activité littéraire.

Dans le domaine académique, le champ littéraire est ainsi à l'époque classique, le lieu d'une tension permanente entre la dynamique de l'autonomie et le maintien d'une dépendance obligée. [5]

Cette tension entre l'autonomie et la dépendance de l'écrivain continue au 18ème siècle bien que des différences surgissent. Au 17ème, la littérature était réservée aux nobles et on devait surtout plaire aux femmes, maîtresses de salons. Comme Huet explique : « C'est une chose qui ne reçoit point de doute que c'est aux femmes que les auteurs veulent plaire, et que c'est pour acquérir la gloire, dont les précieuses sont maîtresses, qu'ils travaillent ».[6] Georges de Scudéry ajoute que le genre des romans appartient aux femmes et que « les lecteurs des romans ne sont ni philosophes ni gens d'État, mais sont gens de cour ou femmes délicates. »[7] Par contre, au 18ème siècle, instruire devient plus important que plaire et les écrivains adressent un public plus grand, faisant souvent allusion dans leurs œuvres à toute l'humanité. D'Alembert privilégie les écrivains philosophes qui se donnent à la solitude et se moque des gens de lettres qui cherchent à

[1] Idem, 178
[2] Merlin, Kajman, Hélène, L'excentricitéAcadémique, Les Belles Lettres, paris, 2001. (21)
[3] Viala, 50
[4] Merlin-Kajman, Hélèn. L'excentricité Académique, Les belles Lettres, Paris, 2001. (22)
[5] Viala, 50
[6] Lough, 142
[7] Idem, 143

plaire, donc devenir dépendants, dans les salons. Cependant, malgré les multiples reproches qu'on adresse aux gens de lettres, on aurait tort de croire que les philosophes ne font pas la même chose.[1] La croissance de la censure au 18ème siècle est un facteur considérable qui joue sur la dépendance des écrivains. John Lough argumente que l'espionnage et la police continue férocement jusqu'en 1789 et que même les grands écrivains ne leur échappent pas, comme c'est le cas de Diderot qui après trois mois d'emprisonnement est laissé libre pourvu qu'il « ne fasse rien à l'avenir qui puisse être contraire à la religion »[2]. Mais d'un autre côté, les écrivains peuvent publier à l'étranger ou choisir de vivre à l'exil pour échapper aux contraintes ou les punitions menées par l'état et les autorités religieuses.

Les deux faces de la médaille

À l'Ancien Régime, la naissance de l'écrivain contribue à une vision de la socialisation, de l'intégration, de la participation, de l'amélioration, de l'éducation, et la transcendance. En même temps, un autre discours complètement opposé, contribue à mettre en question, rendre ridicule ou protester contre la profession d'écrivain parce qu'on y trouve l'aliénation, l'exclusion, le ridicule ou la corruption. Ces deux faces opposées de la médaille cohabitent tout au long de l'Ancien Régime mais l'importance qu'on donne à l'une ou à l'autre dépend des écrivains et de leurs buts d'écrire dans le contexte historique. Regardons maintenant ces motifs discursifs qui définissent la fonction de l'écrivain.

Société et corruption

Au 17ème siècle, la socialisation des écrivains, dans la cour, dans les académies ou dans les salons devient de plus en plus importante. Molière, Corneille ou Racine passent le temps avec les grands. D'autres fréquentent des salons de familles importantes qui flattent l'amour propre des hôtes et des invités en même temps. À part les privilèges politiques et économiques, les gens de lettres trouvent dans cette activité de socialisation le divertissement et l'instruction. Plusieurs œuvres collectives se publient et les écrivains collaborent souvent ensemble. Par exemple, La Fayette, qu'on appelle à son époque « celle qui a cent bras », écrit à Huet qu'elle renoncera l'apprentissage du latin s'il n'étudie pas avec elle.

Cependant, la socialisation des écrivains provoque aussi des intrigues et des querelles. Les maîtresses de salon se disputent les invités et les commérages deviennent l'alimentation quotidienne de la cour par l'intermédiaire de la correspondance ou la presse. En plus, « La querelle des femmes » ou « La querelle du Cid » engage le public qui se met à écrire et défendre les positions adversaires. Molière, dans *Les Précieuses Ridicules* avait attaqué les précieuses[3] en les représentant comme des poupées de théâtre qui mettent des masques et reçoivent chez elles des gens de lettres pour jouir de leur vanité.

MAGDELON.- Eh! mon Dieu, nous vous serons obligées de la dernière obligation, si vous nous faites cette amitié ; car enfin il faut avoir la connaissance de tous ces Messieurs-là, si l'on veut être du beau monde. Ce sont ceux qui donnent le branle à la réputation dans Paris, et vous savez qu'il y en a tel dont il ne faut que la seule fréquentation pour vous donner bruit de connaisseuse, quand il n'y aurait rien autre chose que cela. Mais pour moi, ce que je considère particulièrement, c'est que, par le moyen de ces visites spirituelles, on est instruite de cent

[1] La division entre philosophes et gens de lettres n'est pas nette puisque les philosophes écrivent aussi des œuvres littéraires ou vice-versa. En plus, on sait que les philosophes comme Voltaire, Diderot et même D'Alembert ou Rousseau reçoivent des privilèges par les grands et fréquentent les grands.

[2] Lough, 188

[3] Duchêne: "A la fin de 1651, « précieuse » signifiait surtout, selon le sens étymologique, que les demoiselles, avaient une haute idée de leur valeur. Elles se flattaient de leur intelligence, de leur beauté et de leurs biens. Aux hommes de les mériter, en leur faisant la cour, mais aussi en les louant, dans les conversations et par écrit. La femme, sûre de son prix, ne règne pas seulement sur les cœurs, elle a la prétention de régner sur la gent littéraire. Poètes et écrivains doivent se mettre à son service pour célébrer l'amour et celles qui le font naître. Marie-Madeleine a très tôt rempli ce programme ». (55)

choses, qu'il faut savoir de nécessité, et qui sont de l'essence d'un bel esprit. On apprend par là chaque jour les petites nouvelles galantes, les jolis commerces de prose et de vers.[1]

En effet, comme on note dans cette citation, les précieuses considèrent la fréquentation de la société comme une possibilité d'augmenter leur pouvoir. Elles ne sont pas naïves, au contraire, elles y voient dans l'interaction avec les gens de lettres une élévation de leur esprit et de leur intelligence. Ainsi, La Fayette exigeait obsessionnellement leur compagnie. Quand Ménage la néglige un peu, après tant d'années de servitude, elle lui prévient : « Quoi que vous pussiez dire de la pesanteur de mes fers, lui écrit-elle en 1665, peu avant la rupture, vous aurez peine à en venir à bout après les avoir portés si longtemps. L'on croira que vous faites comme ceux qui décrivent les maîtres qu'ils ont servis, quoi qu'ils ne se soient pas mal trouvés chez eux."[2]

Au 18ème siècle, la socialisation devient de plus en plus problématique. Les critiques reprochent aux écrivains de se corrompre dans les salons. D'Alembert, dans son *Essai Sur les Gens de Lettres* reconnaît que le désir pour la réputation est un sentiment naturel mais « assez propre à humilier quand on l'envisage avec des yeux philosophiques ». Il argumente que ce n'est pas dans des salons que les philosophes vont faire des inventions scientifiques et condamne : « Malheur à tout ouvrage dont l'auteur ne cherche qu'à passer son temps ou à d'obtenir cinq ou six suffrages déjà assurés avant la lecture ». [3] Pour les gens de lettres il n'y voit pas d'inconvénient s'ils deviennent des spectateurs impartiaux et non des acteurs manipulés par les grands. D'Alembert, comme Platon, soutient que les grands doivent choisir la compagnie des philosophes pour donner à l'état la raison et pas la passion. Il privilégie les philosophes à qui sied la solitude et critique toutes les couches de gens de lettres qui se corrompent dans les sociétés :

Les gens de lettres qui font leur cour aux grands, forment différentes classes; les eux sont Esclaves sans le sentir, et par conséquent sans remédie; d'autres s'indignant du personnage désagréable auquel on les force, ne laissent pas de le supporter constamment par l'avantage qu'ils se flattent d'en retirer pour leur fortune ; c'est de leur faire grâce que de les plaindre :

ils pourraient facilement se convaincre, par eux-mêmes que cette moyen de parvenir à la fortune est encore plus long qu'il n'est sûr, et considérer par combien de complaisances ou de bassesses ils achètent le plus petit service. Une troisième classe, peu nombreuse, renferme ceux qui après avoir formé le matin le projet de devenir libres, recommencent le soir à être esclaves (…). Enfin, dans la dernière classe, à mon avis la plus blâmable, sont

> ceux qui après avoir encensé les grands en public, les déchirent en particulier, et font parade avec leurs égaux d'une philosophie qui ne leur coûte guère. Cette classe est beaucoup plus étendue qu'on pourrait l'imaginer.[4]

Rousseau critique lui aussi férocement les sociétés de gens de lettres. Dans *la Lettre à Monsieur d'Alembert*, il déconstruit le théâtre en attaquant tous les piliers idéologiques qui le soutiennent à cette époque. Il rejette le but de catharsis parce que pour lui :

The stage is, in general, a painting of the human passions, the original of which is in every heart. (…) Do we not know that all the passions are sisters and that one alone suffices for arousing a thousand, and that to combat one by the other is only the way to make the heart more sensitive to them all? The only instrument which serves to purge them is reason and I have already said that reason has no effect in the theater.[5]

[1] Molière, Les Précieuses Ridicules, Garnier, Flammarion, 1964, (236)
[2] Idem, 208
[3] D'Alembert, Essai sur les gens de lettres, 345
[4] Idem, 355
[5] Rousseau, Jean-Jacques, Politics and the Arts, Letter to M. D'Alembert on the Theater, Cornell University Press, New York, 1960, (18-21)

Rousseau condamne le théâtre parce qu'il y voit aussi une féminisation des hommes et une élévation des femmes au pouvoir ainsi qu'une corruption des mœurs dans la représentation théâtrale[1]. Ce pouvoir revendiqué par les femmes ne déplaît pas qu'a Rousseau !

Savoir et Pouvoir; Lumière et Ignorance

Les femmes illustres[2] sont les premières à comprendre que savoir est synonyme de pouvoir. Le pouvoir d'écrivain est tout d'abord un pouvoir politique. Marie de Gournay, dans son essai *L'Egalité des Hommes et des Fem*mes (1622), reprend la philosophie des anciens, pour la réinterpréter et convaincre le public que les femmes sont naturellement et raisonnablement égales aux hommes :

La plupart de ceux qui prennent la cause, des femmes, contre cette orgueilleuse préférence que les hommes s'attribuent, leur rendent le change entier: renvoyas la préférence vers elles. Moy qui fuys toutes extrémité , je me contente de les égaler aux hommes : la nature s'opposant pour ce regard autant à la supériorité qu'à l'infériorité. (…) Platon à qui nul n'a débattu le titre de divin, et conséquemment Socrate son interprète et Protecole en ses Écrits; (s'il n'est là même celui de Socrate, son plus divin Précepteur) leur assignent mêmes droits, facultés et fonctions, en leurs Républiques et par tout ailleurs. Les maintiennent, en outre , avoir surpassé mainte fois tous les hommes de leur Patrie : comme en effet elles ont inventé des plus beaux arts, ont excellé, voire enseigné cathédralement et souverainement sur tous les hommes en toutes sortes de perfections et vertus dans les plus fameuses villes antiques entre autres Alexandrie, première de l'Empire après Rome. (…)

Ainsi, malgré les témoignages des historiens qui soulignent l'infériorité des femmes à l'Ancien Régime et la négligence des philosophes français à cette époque de les considérer 'un sujet légitime'[3], des femmes, qui avaient et demandaient le pouvoir par écrit, existaient bel et bien. Elles avaient une énorme influence politique, économique, philosophique, historique et épistémologique dans la cour royale. Ces femmes s'opposaient à l'assujettissement du 'sexe faible ou fragile' par l'idéologie patriarcale de la société et contestaient aussi le mariage comme une institution sociale qui servait à les assujettir. Par exemple, La Grande Mademoiselle[4], dans ses lettres contre le mariage soutient que :

Ce qui a donné la supériorité aux hommes a été le mariage, et que ce qui nous a fait nommer le sexe fragile a été cette dépendance où l'usage nous a assujetties souvent contre notre volonté et par des raisons de famille dont nous avons été les victimes. Enfin, tirons nous de l'esclavage, qu'il y ait un coin du monde où l'on puisse dire que les femmes sont maîtresses

---

[1] Idem, "With us, on the contrary, the most esteemed woman is the one who has the greatest renown, about whom the most is said, who is the most often seen in society, at whose home one dines the most, who most imperiously sets the tone, who judges, resolves, decides, pronounces, assigns talents, merit, and virtues their degrees and places, and whose favor is most ignominiously begged for, by humble learned men. On the stage it is even worse. Actually, in society, they do not know anything, although they judge everything; but in the theater, learned in the learning of men and philosophers, thanks to the authors, they crush our sex with its own talents, and the imbecile audiences go right ahead and learn from women what they took efforts to dictate them. (…) Look through most contemporary plays; it is always a woman who knows everything, who teaches everything to men." (49)

[2] Des exemples de femmes illustres sont: Madame de Sévigné (elle a utilisé la correspondance pour infiltrer ses idées à la cour), Madame de Scudéry (dans son livre Femmes Illustres (1642) elle dénonce les conditions d'ignorance où les femmes sont assujetties: "those who own slaves instruct them for their (own) convenience; and yet they whom nature or custom has given us as masters would have us extinguish in our minds all the brilliance that heaven has put there and would have us live in the heaviest shadows of ignorance" ; Madame de Langey (qui a dénoncé l'interdit du divorce et a parlé de l'impuissance sexuelle, ce qui était très courageux à son époque et a fâché les gens de l'église) ; Madame de Longueville; La Marquise de Sablé, La Madame de la Sablière (Jean de La Fontaine disait d'elle : «Son esprit a beauté d'homme avec grâce de femme», etc.;

[3] Lhoest, B, L'Amour Enfermé. Sentiment et sexualité à la Renaissance, Olivier Orban, Paris, 1990. (37) ; Daumas, Maurice. Le Mariage Amoureux, Histoire du Lien Conjugal sous l'Ancien Régime, Colin, Belgique, 2004. (17)

[4] Anne-Marie-Louise d'Orléans Duchesse de Montpensier (1627-1693). Against Marriage, the Correspondence of La Grande Mademoiselle, The University of Chicago Press, 1992. (12)

d'elles mêmes, et qu'elles n'ont pas tous les défauts qu'on leur attribue et célébrons – nous dans les siècles à venir par une vie qui nous fasse vivre éternellement.[1]

Madame de Lafayette, représente notamment un autre exemple d'une femme qui avait non seulement le pouvoir économique et le rang de la noblesse mais aussi celui d'une écrivaine illustre. Dans son œuvre *La Princesse de Clèves,* elle donne la liberté à son héroïne qui refuse le mariage et les devoirs matrimoniaux (comme La Fayette a fait toute sa vie). En plus, utilisant l'histoire du 16ème siècle, le temps d'Henri II et Francis I, elle introduit dans son œuvre des femmes qui avaient eu un pouvoir absolu (Diane de Potiers, Catherine de Medici, Elisabeth I, Mary Stuart, la Reine Dauphine). Voilà comment elle dessine Madame la Dauphine:

Son pouvoir parut plus absolu sur l'esprit du Roi qu'il ne paraissait encore pendant qu'il était Dauphin. Depuis douze ans que ce prince règne, elle est maîtresse absolue de toutes choses ; elle dispose des charges et des affaires; elle a fait chassé le Cardinal de Tournon, le Chancelier Olivier, et Villeroi. Ceux qui ont voulu éclairer le Roi sur sa conduite ont péri dans cette entreprise[2]

Le savoir n'est pas seulement du pouvoir, il est aussi 'lumière' qu'on doit acquérir par une érudition encyclopédique. Alain Viala explique que les académies ont servi énormément pour l'expansion du savoir de type encyclopédique:

Toutes ces compagnies se trouvaient donc amenés à opérer un choix entre deux attitudes : ou bien s'intéresser à toutes sortes de sujets, ou bien s'en tenir à un domaine précis. La première relève de la tradition humaniste, qui privilégie un savoir de type encyclopédique, fondé sur la philologie et l'étude des anciens : on peut l'appeler l'attitude de « lettrés ». La seconde sépare les lettres, les sciences et les arts en disciplines distinctes : ce comportement en voie d'apparition avait comme principaux représentants ceux qui s'adonnaient à la création et à la critique littéraire, disons des « littérateurs ».[3]

Au 18ème siècle, le projet de l'Encyclopédie réunit plusieurs écrivains (hommes) pour établir le dictionnaire universel du savoir. En 1751 paraissent les deux premiers tomes et Diderot définit l'enjeu en ces lignes mémorables où il souligne le besoin d'une universalisation du savoir pour le bonheur de l'humanité :

Le but d'une encyclopédie est de rassembler les connaissances éparses sur la surface de la terre; d'en exposer le système général aux hommes avec qui nous vivons, et de le transmettre aux hommes qui viendront après nous; afin que les travaux des siècles passés n'aient pas été inutiles pour les siècles qui succèderont; que nos neveux devenant plus instruits, deviennent en même temps plus vertueux et plus heureux; et que nous ne mourions pas sans avoir bien mérité du genre humain.

Dans le *Dictionnaire Philosophique,* Voltaire, qui est érudit et philosophe en même temps, poursuit le même but de l'encyclopédie, celui de donner la lumière à l'humanité. Les recherches de Voltaire concernent d'autres religions, langues et cultures. Tout le savoir qu'il accumule lui sert pour donner des réponses claires et raisonnables. Il ne peut pas simplement croire, comme la religion réclame, parce qu'il crie qu'il n'a pas la foi et qu'il ne la veut pas[4]. Il détruit tout ce que la raison peut détruire en se moquant des superstitions. Il ne renie pas l'existence de Dieu, mais il crie partout : « je ne sais pas ». Cette ignorance devient souvent dans ses écrits source de rire et de ridicule. Le rire de Voltaire est une arme mortelle qui tue tout ce qui va à l'encontre de sa raison philosophique et cela ne permet pas au lecteur de le contrarier, comme c'est le cas dans *Le*

[1] Idem : 47-48
[2] Lafayette, Mme de, La Princesse De Clèves, Flammarion, Paris, 1980. (98)
[3] Viala, 25
[4] Voltaire, Le dictionnaire philosophique: « Qu'est-ce que la foi? Est-ce de croire ce qui paraît évident? Non: il m'est évident qu'il y a un Être nécessaire, éternel, suprême, intelligent; ce n'est pas là de la foi, c'est de la raison. Je n'ai aucun mérite à penser que cet Être éternel, infini, que je connais comme la vertu, la bonté même, veut que je sois bon et vertueux. La foi consiste à croire, non ce qui semble vrai, mais ce qui semble faux à notre entendement » (Foi, 271).

Traité sur la Tolérance. Il n'épargne ni Jésus, ni Christianisme. Il se moque, par exemple, de l'histoire d'Adam et d'Eve: «C'est fort bien fait de cultiver son jardin, mais il est difficile qu'Adam cultivât un jardin de mille lieues de long, apparemment qu'on lui donna des aides »[1]. Quand Voltaire ridiculise les religions[2], il ne leur épargne rien; malgré son obsession d'être tolerant, il ne peut pas l'être face aux superstitieux ignorants.

Modestie et Sincérité

Au 17ème siècle, les écrivains suivent la norme de justifier la publication de leurs œuvres. Dans la préface ils donnent les motifs 'désagréables' qui les ont poussés à publier leur œuvre. Delphine Denis explique que : « Cette modestie, *topos* critique de la rhétorique depuis l'antiquité, peut à coup sûr être entendue comme une stratégie d'entrée dans le champ littéraire, particulièrement opératoire pour les femmes qui jouaient gros à tenter ouvertement une carrière »[3]. Pourtant, il y a des écrivains qui n'inventent pas des histoires pour publier et insistent que c'est leur propre volonté. Par exemple René Le Pays écrit : « C'est de mon propre mouvement, mon cher Lecteur, que je vous donne mes petits Ouvrages, et par la seule démangeaison que j'ai de m'ériger en Autheur. »[4]

Parallèlement, les écrivains protestent contre la manipulation des maisons de publications qui ne reconnaissent pas les droits d'auteur et il est difficile de savoir si les écrivains sont sincères ou modestes. Ainsi Molière écrit dans la préface des *Précieuses Ridicules* :

C'est une chose étrange qu'on imprime les gens malgré eux. Je ne vois rien de si injuste, et je pardonnerais toute autre violence plutôt que celle-là. Ce n'est pas que je veuille faire ici l'auteur modeste, et mépriser par honneur ma comédie. J'offenserais mal à propos tout Paris, si je l'accusais d'avoir pu applaudir à une sottise - comme le public est le juge absolu de ces sortes d'ouvrages, il y aurait de l'impertinence à moi de le démentir ; (...) Mais comme une grande partie des grâces qu'on y a trouvées dépendent de l'action et du ton de voix, il m'importait qu'on ne les dépouillât pas de ces ornements, et je trouvais que le succès qu'elles avaient eu dans la représentation était assez beau pour en demeurer là. (…). Je suis tombé dans la disgrâce de voir une copie dérobée de ma pièce entre les mains des libraires, accompagnée d'un privilège obtenu par surprise. J'ai eu beau crier ; " 0 temps ! O mœurs ! " On m'a fait voir une nécessité pour moi d'être imprimé ou d'avoir un procès ; et le dernier mal est encore pire que le premier. Il faut donc se laisser aller à la destinée et consentir à une chose qu'on ne laisserait pas de faire sans moi. Mon Dieu ! L'étrange embarras qu'un livre à mettre au jour, et qu'un auteur est neuf la première fois qu'on l'imprime. [5]

---

[1] Idem, Genèse, 287

[2]Morizot, Raymonde, Voltaire en Toutes Lumières, Editions Aquarius, Genève, 1994. ; Pomeau, René, La Religion de Voltaire, Les Presses Bretonnes Saint-Brieuc, 1969; Pujol, Stephane, Voltaire entre la Légende et l'Histoire, adpf, Paris, 1994. ;Trousson, Raymond, Visages de Voltaire : Restaurer contre Voltaire 128-155) ; Champion, Paris 2001. :

Voltaire ne nie pas complètement l'idée de Dieu parce qu'il ne peut prouver ni son existence ni son inexistence. Beaucoup de critiques utilisent l'argument que Voltaire meurt « adorant Dieu ». Par exemple Stéphane Pujol soutient que : « De fait Voltaire n'a jamais nié la nécessité d'un être supérieur, moins encore celle de la foi. Ne meurt-il pas en « adorant Dieu (…) et en détestant la superstition ? » (57). Mais Pujol oublie ce qu'il a dit quelques pages avant : « le 2 mars, il se confesse et obtient l'absolution. C'est le prix à payer pour ne pas être jetée à la voirie, et le souvenir de Mlle Lecouvreur est encore vivace » (Pujol, 50). Trousson qui affirme : « Voltaire est irrécupérable sur le plan moral et religieux, véritable incarnation de l'Antéchrist. (…) Dans un siècle ou la philosophie s'est confondue avec l'impiété, Voltaire a été le coryphée des incrédules de tous bords –matérialistes, athées, déistes et théistes » (131). La philosophie de Voltaire est orientée vers son « Irréligion ». Il veut améliorer le monde avec sa raison parce qu': « Il n'est d'autre remède à cette maladie épidémique que l'esprit philosophique » (Fanatisme, 264).

[3] Denis, Delphine. Le Parnasse Galant, Institution d'une catégorie littéraire au XVIIe siècle, Paris, 2001. (133)

[4] Idem, 141

[5] Molière, Les Précieuses Ridicules, Garnier-Flammarion, Paris. 1964 (124)

Il souligne : « Ce n'est pas que je veuille faire ici l'auteur modeste, et mépriser par honneur ma comédie. », ce qui laisse à comprendre que les écrivains voulaient séparer modestie et sincérité et considérer la violence des droits d'honneur un crime impardonnable.

Exclusion et Révolution

L'émergence d'une nouvelle couche de littérateurs, « la canaille de la littérature », venus à Paris pour gagner du prestige et devenir des successeurs de Voltaire, fait naître un discours révoltant contre les grands écrivains, qui de leur côté se moquent d'eux. Voltaire, dans *Le pauvre diable* ridiculise ces jeunes malades d'ambition qui sont prés à tout pourvu qu'on leur donne un peu de gloire : « Tu n'as point d'aile, et tu veux voler ? rampe. / -Hélas, monsieur, déjà je rampe assez »[1]. Diderot aussi, dans *Le Neveu de Rameau,* donne au lecteur un panorama détaillé de l'idéologie des deux camps opposés : le philosophe et Lui. Il accable d'ironie et de ridicule le caractère de 'Lui' mais n'épargne pas le philosophe non plus. Rousseau, par contre, attaque les deux, le grand philosophe et le jeune ambitieux, avec la même fureur, parce que selon lui, tous les deux sont des êtres corrompus par la gloire.

Cependant, ces jeunes écrivains se considèrent victimes et au lieu d'accepter leur défaite ils se révoltent en opposant les grands. Robert Darnton, soutient que ce n'est pas les philosophes des Lumières, sujets des grands, qui alimentent la Révolution Française, mais au contraire ce sont ces ambitieux rejetés qui ont détesté et attaqué l'Ancien Régime :

And while they grew fat in Voltaire's church, the revolutionary spirit passed to the lean and hungry men of Grub Street, to the cultural pariahs who, through poverty and humiliation, produced the Jacobinian version of Rousseauism. The crude pamphleteering of Grub Street was revolutionary in feeling as well as in message. It expressed the passion of men who hated the Old Regime in their guts, who ached with hatred of it. It was from such visceral hatred, not from the refines abstractions of the consented cultural elite, that the extreme Jacobin revolution found its authentic voice.[2]

La gloire et le ridicule

Au 17ème siècle, les écrivains sortaient des familles du pouvoir et même si certains passaient le temps à la campagne où ils y écrivaient, ils s'adressaient à leur élite. Il est vrai que des écrivains comme La Rochefoucauld, Pascal ou La Fayette s'adressaient aussi au lecteur universel, faisant allusion à la transcendance, mais leurs lecteurs faisaient parti de l'aristocratie. Au 18ème siècle, certains 'grands hommes'[3] comme Voltaire, Rousseau, Diderot et d'Alembert se mettent au piédestal[4]. Ils reçoivent la gloire qui s'élève jusqu'aux cieux et on recommande d'écrire comme eux, pour la transcendance.[5] Saint-Pierre devient conseiller des écrivains et leur apprend toute une idéologie pour devenir 'grand':

Destinez le reste de votre vie non plus à divertir les dames d'esprit et d'autres enfants, songez à instruire les hommes, à instruire ceux qui nous instruisent et à gouverner ceux qui nous

[1] Voltaire, Le Pauvre Diable, (401)

[2] Darnton, Robert. The literary underground of the Old Regime, Harvard University Press, Cambridge, 1982 (40)

[3] Dans le dictionnaire de Trévaux on trouve cette definition: "ce ne sont ni les grandes places, ni les grandes dignités qui font les grands homes, c'est le grand mérite".

[4] Le public reconnaît de plus en plus la valeur de la lecture et les critiques, souvent de camps adversaires, font agrandir le prestige des écrivains. Par exemple, la position de Voltaire qui soutient que la gloire de l'écrivain va de pair avec le pouvoir et celle de Rousseau qui dénonce le pouvoir des grands et qui soutient que l'écrivain ne trouve que la corruption à la cour, alimentent les débats et les critiques.

[5] Diderot, Le Neveu de Rameau: "On méprisera les siècles qui n'en auront pas produit. Ils feront l'honneur des peuples chez lesquels ils auront existé ; tôt ou tard, on leur élève des statues, et on les regarde comme les bienfaiteurs du genre humain. N'en déplaise au ministre sublime que vous m'avez cité, je crois que si le mensonge peut servir un moment, il est nécessairement nuisible à la longue ; et qu'au contraire, la vérité sert nécessairement à la longue ; bien qu'il puisse arriver qu'elle nuise dans le moment. D'où je serais tenté de conclure que l'homme de génie qui décrie une erreur générale, ou qui accrédite une grande vérité, est toujours un être digne de notre vénération ».

gouvernent, enfin donnez-nous des modèles d'histoire. Il est vrai qu'il faut pour cela une grande ambition. Et une grande patience. Et je ne sais encore si vous en avez assez, mais essayez et laissez là vos ouvrages de gloriole pour marcher pour ainsi dire vers le sublime de la gloire. Paradis au bienfaisants.[1]Jean-Claude Bonnet remarque avec raison que les grands deviennent des pères de la nation et on justifie leurs fautes puisque ils travaillent pour donner la lumière à la patrie. Dans *le Neveu de Rameau,* Diderot met les mêmes mots de transcendance dans la bouche du philosophe :

C'est un arbre qui a fait sécher quelques arbres plantés dans son voisinage ; qui a étouffé les plantes qui croissaient à ses pieds ; mais il a porté sa cime jusque dans la nue ; ses branches se sont étendues au loin ; il a prêté son ombre à ceux qui venaient, qui viennent et qui viendront se reposer autour de son tronc majestueux.[2]

Rousseau confesse ses fautes dans *Les Méditations* mais Mme de Staël[3], comme beaucoup d'autres, lui pardonne tout puisqu'il est excusable qu'un génie aussi sincère commette des fautes pareilles qui ne vont pas périmer « sa gloire éternelle ».

Paradoxalement, à côté du culte de la gloire marche scrupuleusement le culte du ridicule. Molière écrit quatre pièces de théâtre pour ridiculiser les précieuses ridicules. Scudéry dans *La Comédie des Comédiens* se moque des comédiens et Palissot dans ses pièces *Les Philosophes, Les Philosophes Manqués, Le Petit Philosophe, La comédie* se moque des philosophes. Palissot insiste sur le ridicule des philosophes qui se prennent pour des originaux et Montesquieu n'est pas le seul à lui donner raison : « Pour faire de grandes choses, il ne faut pas un si grand génie : il ne faut pas être au dessus des hommes, il faut être avec eux ».[4]

References:

1. Bénichou, Paul. *Le sacré de l'écrivain, essai sur l'avènement d'un pouvoir spirituel laique dans la France moderne.*
2. Bourdieu, Pierre. *Les Règles de l'art. Genèse et structure du champ littéraire*
3. Darnton, Robert. *The literary underground of the Old Regime*
4. Reiss, T.J. *The meaning of literature:*
5. DeJean, Joan. *Tender geographies: women and the origins of the novel in France*
6. Jouhaud, Christian. *Les pouvoirs de la littérature, histoire d'un paradoxe*
7. Foucault. « *Qu'est-ce qu'un auteur ?»*
8. Duchêne, Roger. *Madame de la Fayette*
9. Charrière, Isabelle de. *Lettres de Mistress Henley*
10. Corneille, Pierre. *Le Cid*
11. D'Alembert. « *Essai sur les gens de lettres et les grands »*
12. Denis, Delphine. *Le Parnasse Galant, Institution d'une catégorie littéraire au XVIIe siècle*
13. Diderot. *Le Neveu de Rameau*
14. Duclos, Charles Pinot. *Considérations sur les mœurs de ce temps*
15. Grafigny, Françoise de. *Lettres d'une Péruvienne*
16. La Rochefoucauld. *Maximes*
17. Lafayette, Madame de. *La Princesse de Clèves*
18. Lilti, Antoine*, Sociabilité et mondanité: Les hommes de lettres dans les salons parisiens au XVIIème siècle*
19. Lough, John. *Writer and public in France : from the Middle Ages to the present day*
20. Merlin, Hélène-Kajman. *Public et littérature en France au XVIIème siècle*
21. Mme de Staël. *Essai sur les fictions*
22. Molière : *L'école des femmes*

[1] Bonnet, Jean-Claude. Naissance du panthéon, essai sur le culte des grands hommes, Fayard, 1998
[2] Diderot, Le neveu de Rameau,
[3] Mme de Staël. Lettres sur Rousseau (39)
[4] Bonnet, Jean-Claude. (40)

23. Montesquieu. *Essai sur le goût*
24. Palissot, *La comédies des philosophes*
25. Rousseau. *Lettre à Monsieur d'Alembert sur le théâtre*
26. Russo, Elena. *Styles of Enlightment*
27. Saint-Pierre, Bernardin de. *Paul et Virginie*
28. Scudéry, Madeleine de : « *de la politesse », « de l'air galant », « de la conversation »*
29. Scudéry, Georges de. *Observation sur le Cid*
30. Turnovsky, Jeoffrey. *The Enlightment Literary Market : Rousseau, Authorship, and the Book Trade*
31. Voltaire. *Candide*
32. Viala, Alain. *Naissance de l'écrivain : Sociologie de la littérature à l'âge classique*

Recomandat spre publicare: 10.12.2015

LA FRANCOPHONIE, UN RELAIS ENTRE DEUX PAYS. LES RELATIONS ALBANO-ROUMAINES

Prof. As. Dr. Lorena DEDJA,
Dr. Drita RIRA,
Prof. Dr. Eldina NASUFI,
University of Tirana,
Faculty of Foreign Languages

***Abstract**: In this article we are going to make a description of the relations between Albania and Romania in foreign language research field, especially in that of the French language as a foreign language. Firstly, we are going to make a short description of the present situation of French language in Albania describing the most important actors in French language teaching. Secondly, we will mention the factors that influence positively in strengthening the relations between Romania and Albania and the present collaborations especially at university level between these two countries. In conclusion, we will give some ideas regarding the future of these relations and what we can predict to have fruitful future collaborations.*
***Key words:** descriptions, relations between Albania and Romania, French language, collaborations, university level*

Deux mots sur la situation actuelle de la francophonie et du français en Albanie

Avant de commencer à parler de la francophonie comme un facteur de rapprochement entre deux pays comme l'Albanie et la Roumanie il nous semble opportun de faire une courte présentation du contexte albanais en ce qui concerne la place du français et son importance.

L'Albanie a été membre associé de l`Organisation internationale de la Francophonie depuis 1999, alors qu'elle est membre à plein droit depuis septembre 2007.

-Actuellement, la place de la langue française reste importante : près de 30% des élèves dans l'enseignement public obligatoire étudient le français, en première ou deuxième langue ; l'anglais se situant en première place et l'italien en troisième.

-Les établissements qui jouent le rôle principal dans l'enseignement du français en Albanie sont les sections bilingues francophones (Tirana, Korça), les départements de français des universités et les Alliances françaises.

-3 **universités albanaises** comportent un département de français : l'Université de Tirana, de Shkodra et celle d'Elbasan.

-En dehors du système d'enseignement public, **les Alliances françaises** jouent un rôle important en Albanie pour le maintien d'une francophonie vivante. L`Alliance Française de Tirana dispose, depuis 2000, de trois antennes dans le nord (Shkodra), le centre (Elbasan) et le

sud (Fieri) du pays. La deuxième se situe toujours au sud de l`Albanie à Korça. L'Alliance Française de Tirana est le centre le plus important de l`enseignement/apprentissage du français et le seul lieu où on délivre actuellement les diplômes DELF/DALF, le TEF et le TEFAQ. A L`Alliance Française il y a également l`espace Campus France qui dispose de ressources d'informations valables pour les apprenants désirant entreprendre des études longues ou de troisième cycle.

-Il n`est pas à négliger le rôle que joue l`enseignement du français en tant que deuxième langue dans les facultés autres que celle des langues étrangères (faculté de médecine, faculté de droit, faculté des lettres, faculté de l`économie) et à l`Université Polytechnique de Tirana.

Le plus grand nombre d`étudiants qui sont formés en français, poursuivent leurs études à la Faculté des Langues Etrangères de Tirana, auprès du département de français. Le département de français est le plus ancien des autres départements de langues à la Faculté des Langues Etrangères et son corps professoral a suivi des études soit de premier cycle soit de deuxième cycle en France. Les trois diplômes délivrés dans la filière du français sont : Langue, Littérature et civilisation françaises, Traduction-interprétariat, Langues et communication.

Les relations avec la Roumanie

Il faut l`admettre que les partenaires privilégiés de l`Albanie ont été l`Italie, la Grèce et la Turquie, mais il est indéniable que dans le domaine de recherches scientifiques, les liens qui se nouent entre l`Albanie et la Roumanie deviennent de plus en plus fortes. La Roumanie a été et continue à être un lieu de prédilection parmi les lieux des Balkans pour les étudiants albanais, surtout pour y faire des études de droit. La mentalité, la souplesse du système scolaire roumain, le niveau économique de ce pays séduisent les albanais à entreprendre des études en Roumanie.

En ce qui concerne le français langue étrangère, on ne constate pas les mêmes préférences, même si «dans l`apprentissage du français la Roumanie occupe une place toute particulière». [1] Pour le public d`apprenants de français, conscients d`apprendre une langue en déclin par rapport aux autres langues, actuellement il s`agit surtout de pouvoir «pratiquer leur vie avec beaucoup de pragmatisme et de concilier les études et la vie». [2] Par conséquent la Roumanie, n`est pas vue comme une meilleure solution face au malaise ou se trouvent aujourd`hui les étudiants albanais apprenant le français.

Le premier facteur de l`accroissement des collaborations entre les enseignants et chercheurs roumains et ceux albanais est le fonctionnement du CNF à l`Université de Tirana, à la Faculté des Langues Etrangères. Les Universités de Tirana et Université Polytechnique sont adhérentes de AUF, qui soutient ce centre et dont le siège est à Bukarest. Ce centre sert de source d`information et d`orientation pour beaucoup de professeurs et chercheurs désirant se renseigner sur les actualités et nouvelles dans le domaine de l`enseignement du français, de la traduction ou de la littérature française. Il y a eu beaucoup de cas où ont été organisées des visioconférences très intéressantes entre collègues en Roumanie et en Albanie.

D`ailleurs beaucoup de nos collègues, dont nous-mêmes faisons partie, ont participé à plusieurs conférences internationales scientifiques organisées en Roumanie. Les universités qui les ont accueillis se trouvent principalement à Cluj (Babes Bolyai), à Bukarest, à Suceava (Stefan del Mare). Il existe également le désir et l`intérêt des collègues roumains à participer à des conférences en Albanie ou à collaborer et concevoir la publication de recherches communes en Albanie. Nous-mêmes nous avons été témoins de cette volonté de collaboration, quand nous discutons ou traitons se sujet avec les professeurs ou chercheurs roumains. Les revues ou les

[1] Bruand-Exner L.« Didactique du français langue étrangère et coopération éducative en Roumanie», Synergies Roumanie, nr. 4, 2009, p. 14.
[2] Lilo R.« Les départements de français en Albanie:la réalité et les défis», in «Le français en Albanie, bilan et perspectives», Mediaprint, Tirana, p. 99.

collègues albanais ont pu publier dans le cadre de leurs recherches sont principalement les revues :

Studii di Stiinta sin Cultura
Studia Universitatis Babes Bolyai
Revues Synergies Roumanie
Atelier de traduction

Les principaux domaines ou il a été écrit, sont la didactique du français langue étrangère et son état des lieux, la grammaire textuelle et l`analyse du discours, la traduction. Quelques collaborations ont eu comme résultat même la publication d`ouvrages assez intéressants du point de vue théorique et didactique également. Citons par exemple le livre **Le discours en action-Etude théorique et pratique sur la discursivité**, en collaboration avec des collègues de l`Université Stefan Cel Mare, à Suceava et avec d`autres collègues de la République de Moldova. Ce type de publication dans pas mal de cas est utilisé avec succès dans les programmes de différentes matières dispensées au premier cycle et au deuxième cycle dans le cadre de la Convention de Bologne.

Il paraît que dans la plupart des cas c`est la Roumanie qui offre un réservoir plus riche de contacts et d`activités qui concernent le développement et la diffusion du français, peut-être parce que même avant les années `90, les roumains ont eu beaucoup plus de possibilités de déplacement et de collaboration avec la France. Pour les albanais se former en France était le privilège de l`élite et le nombre de bourses accordées était très limité, indépendamment du fait que l`ex-dictateur avait été formé lui-même dans ce pays. En plus à cause de différents facteurs la «présence française en Albanie est malheureusement limitée»[1]

Nous retenons qu`il serait souhaitable d`avoir une ou plusieurs conventions entre les départements de français d`Albanie et ceux de Roumanie dans le but de construire un pont solide de collaboration entre les deux pays. Dans notre département nous avons deux conventions, une avec l`université Clermont-Ferrand en France et l`autre avec l`Université de Lausanne en Suisse. Mais ces deux conventions font partie d`un réseau plus large de jumelages que l`Université de Tirana a avec d`autres universités telles que les Universités de Montpellier, Paris I, Paris III, Paris IV, de Grenoble, de Poitiers, de Limoge, de Compiègne, de Marne La Vallée, ou en Suisse comme l'Université de Genève, ou encore en Belgique comme c`est le cas de l'Université de Bruxelles. Alors pourquoi ne pas réaliser cela avec la Roumanie également ? Ce serait très fructueux pour les enseignants et pour les apprenants, si des mobilités de courte ou de longue durée seraient réalisées. Il ne serait pas très osé non plus s`il y avait la conception d`une revue dont les thématiques serait établies en fonction des caractéristiques du terrain de recherches. En Albanie, il y a un très important contingent de jeunes enseignants qui viennent d`entamer leurs études doctorales, tenant compte du fait que le troisième cycle a change sa structure récemment, ayant comme enjeu la mise en place d`une école doctorale. Les jeunes chercheurs sont avides de collaborations, de recherches dans le terrain, d`échanges d`expériences et d`idées. Les apprenants aussi auraient besoin d`une plus forte motivation et de programmes d`enseignement d`une efficacité de plus en plus croissante. Des efforts importants doivent être menés dans cette direction dans le but d'harmoniser et de partager les techniques, les méthodologies et les innovations en matière d'enseignement de la langue étrangère.

[1] Kumbaro M. Le cas albanais de la francophonie: plus de chances dans le passé et plus de risques dans le futur? Disponible en ligne : http://www.arts.uottawa.ca/afelsh/docs/Kumbaro-Mirela-MEF.pdf, 2010

References:

1. Bruand Exner L., 2009 «Didactique du français langue étrangère et coopération éducative en Roumanie», *Synergies Roumanie, Sciences du langage et didactique des langues. Frontières et rencontres*, n°4, pp. 15-19
2. Lilo R., 2007 «Les départements de français en Albanie: la réalité et les défis» in *Actes de la conférence nationale Le français en Albanie: bilan et perspectives*, pp. 99-105
3. Kumbaro M. *«Le cas albanais de la francophonie: plus de chances dans le passé et plus de risques dans le futur? »* Disponible en ligne : http://www.arts.uottawa.ca/afelsh/docs/Kumbaro-Mirela-MEF.pdf, 2010

Recomandat spre publicare: 10.12.2015

HIERARCHY IN THE INSTITUTIONS IN ALBANIA UNDER OTTOMAN DOMINATION

Spartak KADIU, Assoc. Prof.
Xhemile ABDIU, Assoc. Prof.
Faculty of Foreign Languages
University of Tirana,

***Abstract**: In the history of Albania the period of Ottoman Empire's invasion took a very important place because it was a very long term coexistence with a new organization of the state, a new religion and new traditions. In the new well-organized and religious orientated state of Ottoman Empire all elements functioned in a perfect circle. The government guaranteed the justice and security of people. All the instances worked in the hierarchical way, the people became rich from the taxes helping the state and the army to become strong and to beware the good government that enabled the restart of the circle. This ideal hierarchy helps us to understand the sympathy that earned the Ottoman Empire in its infancy.*

The new religion that was adapted during this period divided the society in two groups and the ethnical divisions here were not very important in proportion with this fact. The life of the people in Ottoman system was checked, was determined and was divided in a strict way. The division of the people according to the religion was the most important among the criterion of the hierarchy. In the "people's" system people inter communicate with the state according to people's mentors in a hierarchy that started with local representatives up to the highest representatives. The most skilful and clever people of the Empire were used for progressing of the state. People estimated according to the skills, after educated in jurisprudence, in foreign languages, in science and for administration, in the future could become local executives, treasury officials, physicists, judges, architects, senior officials. These privileges were enable only for the talented people of all ethnical groups that had accepted the new religion and in this way this hierarchical group helped in progressing of the Empire and in creating of a great power.

In this paper we will try to describe some examples of hierarchy in the organization of the state and in some institutions and councils during Ottoman Empire's domination. The hierarchical legislation took a very important place in the organization of the society during the coexistence with Ottoman Empire. Especially in the cities were more organized groups that had their deputies which get advice from hierarchical system.

***Key word**: Institution, hierarchy, Ottoman Empire, hierarchical system*

Introduction:

First of all let a see the system of rules in Ottoman Empire. The ottoman state ereditated a law structure, that existed before with such a small alterations. They don't use this structure without changing it. The ottoman law system it was not a common law system with its own institutions like a Islamic law system, roman system of law or Anglo-Saxon system. It is known that the law system in the ottoman state was based mainly on Islamic law. That is because this religion has not only the base of doctrine and worship, but it has furthermore one system that

organize all aspects of the life including lawful cases. This religious and lawful reality was proxy even for the ottoman state. In any case the ottomans made the necessary changes. Lawful system that was created during the past, without any intervention from the state, was named sheer's and the other system created from sultan decrees was named orfi. It means that the ottoman law was compounded from sheer's law and later was combining with orfi law.

Results and discussions:

The term sheer's was seen first of all in historical texts during the period of Mehmet second. The well-known historian of that time Tursun Bey, talked about the existence of orfi law parallel with the sheer's law.[1] This lawful division (separation) was seen even in other literatures of that time. One Rabin that lived in Egypt during the 16th century under the ottoman occupation underlined two lawful systems in Ottoman Empire sheer's and orfi. [2] The first tax orfi during the period of Osman Gazi explained the fact that is not wrong to say that the orfi law started in infancy of foundation of the state.[3] It is true that orfi wasn't considerate common in ottoman state. In one sultan decree of 16th century named ilkhanid, was explained that delinquents were punished according to vech-i sheriat and yasa laws. In another expression of kitabe during 1357 year (758 h.) in Baghdad (Mercaniye Medrese) named like "divan li-fasli'l-kadaya-s-sher'iye" and l'yarguciye (the book that averted the conflict between sher'i and orfi laws) underlined the existence of one court where were solved the cases relatited on sher'i and orfi laws. In Mongolian language the word "yargu" meens 'order and law" and "yargucu" is the person that is supposed to execute it. [4] In the same way, but with different names, existed an lawful legal system named orfi in mamluk's country, in Persi and in India. [5] So orfi was a lawful system that existed parallel with sher'i under the control of sultan and sultan decrees. But we can say that orfi was a system based on official status of law.

The hierarchy we can see in institutions like imperial council (divan-i Humayun) compounded by citizens who were in the high positions and the persons (nişanci) responsible for orfi laws which plays an important role in ottoman state.

The canun prepared from Sultan Sulejman was sent in all the courts and it was practice by all cadis. [6] They prepared the official kanunname and this enforcement was considered usual. Forthermore the original texts of kanunname from the period of Bajazit and Sulejman are in archives. [7] Different texts of kanunname ordered to cadis and elh-i orfi not to bend the rules.[8] The existence of orfi law parallel with Islamic law in ottoman state was related with the way of development of Islamic laws and with lawful, political and administrative conditions in ottoman state. In order to evitate the conflicts with sher'i law system, the ottomans took care of organization and logical adjustment suitable with the legislation. These two systems coexisted in harmony and they were not separated. After all orfi law weren't created to abrogate or to change the sher'i law system it was structured in that juridical way to be accepted by sher'i. An important role had the "nişanci" in disposition of orfi system and for this reason they were named juridical counselor of law. They were choosed from ulema and from an important personality of sher'i - "kazakere". They were members of Divan-I Humayun.

---

[1]Tursun Bey, Tarih-I Ebu'l-Feth, Botim i Mertol Tulum, (Stamboll, 1977), f. 12
[2] (Uriel Hejd, "Eski Osmanli Hukukunda kanun ve SHERiat", Selahattin Erollu) AÜİFD, 26, (1983), f. 634.
[3] Asikpasazaade Tarihi, Ali Bej, ed. (Stamboll, 1332) f. 19-20
[4] Tarama sozlugu v. 6. p. 4343-434.
[5]Levi Social Structure f 261-264
[6] Adaletname - Evail-i Rebiulahir 1004, see Cengiz Ulucay XVII Asirda Saruhan'da Eskiyalik (Stamboll 1941) 163 Halil inalcik 'adaletnameler", belgeler: Turk Tarih Belgeleri Dergisi 2 nr. 3-4 1965 : 104.)
[7]Heyd, Criminal Laë 172-74 dhe "Kanun ve sheriat" 636; Halil Inalcik, "Mahkama" EI 2, 6, 5.
[8] Omer Lutfu Barkan, XV ve XVI Asirlarda Osman Imparatorlugunda Zirai Ekonominin Hukuki ve Mali Esaslari, Kanunlar (stamboll 1943) 114, art. 17.

An important position was the position of cadi and mufti that represent the ehl-i sher-i. All together they played un important role in harmony between orfi and sher-i systems. When we try to explain we do not understand like two lawful systems divited from each-other having different legal fields. The sher-i law got engaged with private law, but not with public law, notably with constituent law.

For that reason, for this section of ottoman legal system were responsible the courts. We have the courts named "sherije" that was the most usual (meclis-i sher'i). They had resorved the legal conflicts during the century from the beginning of ottoman state till in the Tanzimat. In this kind of courts the cadi or the cadi and different assistents were responsible. That number depends on the territory.

The juridical system was rapresented by cadi. He was selected by the kalif or prime cadi. This position was very important in ottoman state. The cadi selected by the kazaskeri worked indipendetly from the local administration. The local administrators never discuss about introduction in cadi's decisions. As a result the trial authority was separated from the executive authority and the join between cadis and the ehl-i orfi representative like beylerbey and sancakbey weren't hierarchical join. After taking their duty the cadis worked indipendetly from the other officials. Each of them was a public official that collaborate with other officials but he was indipent of them.

In order of this independence when the cadi wanted to communicate directly with central authority he wasn't obligated to go to the superior of ehl-i orfi of the zone, but he was able to write directly to central administrator.

This practice was according to the basis of trial for being indipendent. It was obvious that the beylerbey and the sancakbey were present in some cases that was related with public officials or army and they never introduce in cadi's work. It explains the power and the independence of the cadi.[1]

The **cadi's** duty has a trial function and other functions too. Beside the trial procedures thay had a lot of administrative functions. The civil cases and the criminal cases were under the judgement of the kadi.

The cadi had some administrative function that he performed regularly. Especially in the small countries they were responsible for administrative duty under the control of the state. They were administrator to control the local markets. They decided for the standarts, for the prices, for taxes and some other obligation about the community. They were public officials that overloked the administration of local foundations (vakf), gathering the taxes according to kanuname's rules. They nominated public officials like imam and vaiz. They took all the necessary measures for the standarts of the currency. They reviewed the timar. We can add other dyties like noterial documents, the testaments, the agreements, legal represantations, the mortgage, weedings and devorces. The cadi had the trial and the executive power. These kind of duties continued till the period of tanzimat. After that the administrative responsabilities passed to other official like to the guvernator of the province and the guvernator of city (kaymakam) and the cadis were busy only with trial duties.[2]

During the period of ottoman domination we had some other positions that worked in hierarchical way. After the cadi the second place was the position of assistant in courts. They were officials that took part in trial procedures and not the people that applied the decisions of cadi, beylerbey, subash and muhzirbas. In this group of officials didn't' take part even the myfti who always consultated with the cadi during the trial procedures. Another figure was the naibi the asistent of cadi. The were selected by the cadi for a specific period inside of the structure of the responsabilities of cadi.

[1]Ronald c. Jennings "Kadi court and legal procedure in 17th century ottoman kayseri, SI 48, 1978, 162-64.
[2] Osman Nuri, Mecelle-I Umur-I Belediye (Stamboll, 19919) 273.

One of the most important functions of the cadi was the responsibility for the division of the eredity. The kasama from the askeri performed the duty in the name of cadi. The secretary of the cadi was on other important position in the hierarchy of the court. Thei position was between the most importat people that help the cadi. Another important institution was a **divani humayun.** Also in this hierarchy was some other divan like the Divan of the vezir, the divan of the kazasker**.**

The considerable increase of the this administration during the centralization process as a result of the strengthening of the administrative network in all its levels, the breakdown of the functions, a variety of profiles and cultural horizons of the officials, all had their consequences in the social plan. The increase of the local administration was considerable. For example, in order to provide you with an idea, the civil administration of the Vilayet of Manastir during 1892 – 93 had hundreds of officials in different fields such as education, banking, police, gendarmerie, religious properties (temples), justice, post-telegraph, public works and printing-houses. The administration of a Sanjak such as the one of Korça needed one hundred officials. In the level of Kaza, for example in that of the Filiate in the Vilayet of Janina during 1982-93 it had 50 officials. This increase was not equal in the entire territory because at the same time, the Kaza of Skrapari counted 17 officials and the Kaza of Mati had 8 of them.

If we would observe the profile and the trajectory of the ulemas, i.e. the religious elite, it is interesting to observe that we also similarly encounter very sharp contrasts between the north and the south regions of the country regarding muftis, religion teachers (the teachers of the madrassa) and cadis, judges of the Sharia.

These different profiles corresponded to the different positions that they occupied in the society. Therefore, they constituted three main categories of the ulemas, cadis/religious teachers and the muftis that exercised their profession in their regions of birth and the religious teachers that worked in the Ottoman capital. The cadis played an important role in the province, where they exercised the duty of the Sharia judge, and they were both the chairman of the First Instance Court and members of the Regional Council (meclis-i idare), hence a position between the spiritual power and the one of the local administration. Whereas the religious teachers were also spiritual leaders, but on the other hand they had a high position from the social and political point of view, and this because they often came from noble families and were in good economic conditions. Another important Ottoman institution was the military institution. According to the yearbook registry data of the military school (1892-1893) it is stipulated that the western region of the peninsula, particularly Manastir was a place that had students destined to follow the officer career.

The studies undertaken by the historians demonstrate that a dichotomy existed between the officers who had come from the army ranks (alayli) and the ones that had studied in the schools (mektepli) where they had received the education. The Ottoman state was infiltrated in society of the provinces of all the territories and had increased the number of the officials. The network of the primary, upper primary and lower secondary schools was expanded, giving a support to the development of the society. This generation of students, officials, youngsters and military men educated in new scholastic institutions constituted what was recognized at the hierarchy of the local administration and determined their position in the society of the province and in the social hierarchy of the Empire. The development of education and the increase of administration brought also along changes in the socio-professional profile of the local elites. The old generations of the officials with an origin form the Vilayet of Janina were composed of the children of the ulemas that had concluded the religious and legal studies before they started their career as a cadi (naib) and on the other hand the children of the nobles that had managed to become senior officials in the local administration of the Empire. Among them were also the children from the nobles or lower strata whose careers remained in the local level, within and outside their province.

Conclusion:

Regardless of the social affiliation, what characterized the one being named as the "middle class", was primarily the education and the will to use education and knowledge as a social capital in the society. The issue of promoting the merits and not the friendly ties was very much related to this concept. In addition to the affiliation to a region, village, ties of kindred or a family and also the religious affiliation, it is also noticed the identification according to the social or professional groups.

Being a bey or agha (member of the nobility, but of a lower rank than bey), sheh (the spiritual leader or a Tariqa), ulema (member of the strata of the Muslim religious scholars), member of the catholic clergy, orthodox clergy, being a merchant, belonging to a crafts group, being a farmer or shepherd, a citizen or countryman, belonging to the "middle class" that was being created at the end of the XIX century, were the indicators of the special relations in the society and consequently of the social hierarchy.

References:

1. Tursun Bey, Tarih-I Ebu'l-Feth, Botim i Mertol Tulum, (Stamboll, 1977), f. 12
2. (Uriel Hejd, "Eski Osmanli Hukukunda kanun ve SHERiat", Selahattin Erollu) AÜİFD, 26, (1983), f. 634.
3. Asikpasazaade Tarihi, Ali Bej, ed. (Stamboll, 1332) f. 19-20
4. Tarama sozlugu v. 6. p. 4343-434.
5. Levi Social Structure f 261-264
6. Adaletname - Evail-i Rebiulahir 1004, see Cengiz Ulucay XVII Asirda Saruhan'da Eskiyalik (Stamboll 1941) 163 Halil inalcik 'adaletnameler", belgeler: Turk Tarih Belgeleri Dergisi 2 nr. 3-4 1965 : 104.)
7. Heyd, Criminal Laë 172-74 dhe "Kanun ve sheriat" 636; Halil Inalcik, "Mahkama" EI 2, 6, 5.
8. Omer Lutfu Barkan, XV ve XVI Asirlarda Osman Imparatorlugunda Zirai Ekonominin Hukuki ve Mali Esaslari, Kanunlar (stamboll 1943) 114, art. 17.
9. Ronald c. Jennings "Kadi court and legal procedure in 17th century ottoman kayseri, SI 48, 1978, 162-64.
10. Osman Nuri, Mecelle-I Umur-I Belediye (Stamboll, 1991) 273.

Recomandat spre publicare: 10.12.2015

CERINŢE
de prezentare a articolelor ştiinţifice spre publicare în «Analele ştiinţifice USEM»

În scopul asigurării calităţii şi evaluării echitabile a publicaţiilor ştiinţifice, autorii (**cadre USEM cu grad sau titlu stiintific**), la prezentarea articolelor spre editare, sunt rugaţi să ţină cont de următoarele criterii:

Conţinutul articolului trebuie să corespundă unui nivel ştiinţific înalt al revistei ştiinţifice pentru a putea fi acreditată în categoria „C" a Academiei de Ştiinţe a Moldovei.

Articolul trebuie să deţină caracter original şi să conţină o noutate determinată.

Lucrarea trebuie să prezinte interes pentru un mediu vast de cititori ai revistei.

Articolele şi recenziile se prezintă la redacţie conform cerinţelor de prezentare cu două luni până la editare, pe suport electronic şi tipărite.

Structura articolului:

1. **Titlul articolului** (TIMES NEW ROMAN, Bold, 12 *pt*, *centrat*);
2. **Autorul articolului sau Autorii** – se vor scrie la un rind distanta fata de titlu, cu TNR 12, bold, aliniat stanga, astfel: se va scrie prenumele cu litere mici urmat de numele autorului cu litere mari. Daca sunt mai multi autori şi de la institutii diferite, primul autor va fi de la USEM, iar ceilalţi vor fi trecuti în ordine şi vor fi marcaşi cu 1,2,3 etc pentru identificarea mai jos a institutiei din care provin. Se trec doar gradul şi titlul stiintifico-didactic, nu şi funcţiile autorilor. Se indică email-ul autorului cu care se va purta corespondenţa.
3. **Rezumat** (*Times New Roman, 10 pt, cursiv*, cca 300 de semne, în limba ***<u>română (sau rusă) şi engleză (franceză</u>***<u>)</u>;
4. ***Cuvinte cheie*** (în limba ***română (sau rusă) şi engleză (franceză***)) - maximum 5 cuvinte reprezentative;
5. Textul trebuie să cuprindă **obligatoriu** următoarele parţi:
   - **Introducere-** Introducerea va prezenta sintetic necesitatea cercetărilor efectuate, argumentând ştiinţific oportunitatea acestora. Se vor face referiri la fluxul principal de informatii si rezultate ale cercetarilor in domeniu, citandu-se în paranteza patrata numarul autorului (lucrarii) studiat(e), aşa cum apare în bibliografia de la sfarsitul lucrarii;
   - Materiale şi metode (pentru ştiinţele socio-umaniste se indica în caz de necesitate);
   - **Rezultate şi discuţii-** este redat Conţinutul de bază al lucrării în care se vor prezenta rezultatele obţinute în urma cercetarilor, în succesiune logica pentru a permite cititorului să interpreteze corect datele. Prezentarea rezultatelor semnificative trebuie insotită de discutii, comentarii care sa facă referiri la interpretarea ştiintifică a acestora. Se vor face comparaţii cu rezultatele obţinute de alţi autori din literatura de specialitate studiată.
   - **Concluzii-** Se vor trece principalele idei, concluzii, recomandari etc importante care se desprind in urma cercetarilor efectuate;
6. **Referinţe bibliografice.**

Textul va fi scris cu:

• *Caractere* – Times New Roman; 12 pt; *interval* – 1,0;

Paper size: A4 210 x 297 mm, *Margins*: *top* – 15 mm, *bottom* – 20 mm, *left* – 20 mm, *right* – 20 mm, *alineat* – 100 mm.

• Lucrarea ştiinţifică va conţine **4-8 pagini A4.**

• **Elementele grafice (tabele şi figuri)** se vor plasa, nemijlocit, după referinţa respectivă în text. Toate elementele, obligatoriu, sunt însoţite de **denumire şi număr de ordine** (deasupra tabelului, sub figură), **sursă** şi, după necesitate, **informaţie suplimentară**: note, legendă (sub

element). Se admit figuri scanate doar de calitate înaltă. **La includerea în lucrare a elementelor grafice, autorii sunt rugați să țină cont de formatul de editare a revistei.**

Referințele bibliografice se plasează la sfârşitul articolului în ordine alfabetică (*Nume, inițiala prenumelui, titlu, editură, an, pagini – Times New Roman, 12, Alignment left*).
Bibliografia va conține până la **12-15 referințe bibliografice**.
În text se vor indica trimiteri bibliografice (de ex., [5, p.5]).

Articolele tipărite se semnează de către autor şi se fixează data.

Recenzia se scrie în limba română (rusă) şi este însoțită de semnătura recenzentului (cu gradul ştiințific de doctor habilitat, doctor conferențiar, doctor) şi ştampilă. Se trimite odată cu articolul în forma electronică.

Colegiul redacțional îşi asumă responsabilitatea şi dreptul de a apela la alt recenzent pentru lucrare.
Manuscrisul articolului nu se restituie.

IMPORTANT:

Autorii poarta integral responsabilitatea pentru acuratetea calculelor, datelor experimentale si interpretarile stiintifice, precum si pentru corectitudinea redactarii in limba engleza.

De asemenea, autorul semnează pe fiecare din exemplarele de control (ro, en) declarația privind responsabilitatea pentru autenticitatea materialului spre editare:

Notă: Declar pe proprie răspundere că lucrarea prezentată este autentică, fără tentă de plagiere.
Data prezentării: _____
Semnătura:_____

Trimiterea lucrarii(lor) presupune ca aceastea sunt originale si nu au mai fost publicate sau fac obiectul publicarii în alte reviste.

Lucrarile in extenso se vor expedia prin e-mail si vor purta numele si prenumele primului autor, avind extensia « doc » .**Exemplu:** Hontus Adelaida 1.doc; Hontus Adelaida 2.doc

Lucrarile se vor expedia pe adresa: aurelia_turcan@mail.ru

***Colegiul redacțional al revistei* «Analele ştiințifice USEM»**

ANALELE ŞTIINŢIFICE ALE UNIVERSITĂŢII DE STUDII EUROPENE DIN MOLDOVA

Bun de tipar: 07.04.2016. Tirajul 100 ex.
Coli de tipar conv.10,8. Formatul A 4.
Centrul editorial a Universitatii de Studii Europene din Moldova,
Chişinău , 2016.